

Böyle Gelmiş Böyle Gitmez I : Yol (1966)

Aziz Nesin (1915 – 1995)

GENEL BAKIŞ

Asıl adı Mehmet Nusret Nesin olan Aziz Nesin mizah ve hikâye yazarıdır. 1935'te Kuleli Askeri Lisesinden, 1937'de Kara Harp Okulundan, 1939'da da Askeri Fen Okulundan mezun olur. Üç ciltlik *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* adlı eserinin ilk cildi *Yol*'da hayatının ilk on iki yılına odaklanır. Ömrünün ilk yıllarında annesi ve kız kardeşiyle sürdürdüğü zorlu hayatı hem kitlesel hem de bireysel felaketlerle sınılanır. Bu anlamda, babasının Anadolu'daki milli mücadeleden hasta olarak dönmesinin ardından hayatında pek bir şey değişmez. Yaşadıkları, yirminci yüzyılın başında İstanbul'daki yoksul bir ailenin hayatını örnekler. Babası Anadolu'daki milli mücadeleye katılmış olmasına rağmen padişah ve halife taraftarı, yenilikçi Mustafa Kemal Atatürk'ü düşman bellemiş, tarikatlarla gönül bağı olan çok dindar bir adamdır. Eğitimsiz olduğu için arzuladığı sınıfsal dönüşümü çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle sağlamak ister ancak başaramaz. Annesi ise hem dindar hem de yeni rejimin çocuklara sunduğu eğitim imkânını oğlu için yararlı bulan ve bu uğurda eşine karşı çıkan bir kadındır. Evini geçindirmekte zorlanan babası, ailesini iyi yaşatmanın tek yolunu define aramakta bulurken annesi hem iki çocuğuna bakmak hem de veremle mücadele etmek zorunda kalır. Aziz Nesin ilk çocukluk yıllarını babasının tarikatçı çevresiyle yakın bağlar kurarak geçirir. Bu süreçte hem matematik, geometri, Arapça gibi dersler alır hem de hafız olur ve çocukluğunu inkâr etmeye, yetişkin bir adam gibi davranmaya başlar. Akranlarıyla yaşadığı uyum sorunu her fırsatta ona kendini ötelenmiş hissettirecek bir olayla sonuçlanır. Yaşça kendinden büyük dindar bir komşu çocuğunun öncülüğünde gecikmeli de olsa okula başlar. Ancak annesinin hastalığı nedeniyle Heybeliada'ya taşınmak zorunda kalınca okuldan ayrılır. Babasının define aramaya gittiği bir vakitte annesinin üvey babasının yardımıyla sadece babasız çocukların eğitim görebildiği Darüşşafaka'ya başlar. Annesinin hayal ettiği gibi bir eğitim olsa da babasının çevresine dahil olduğu yıllarda kazandığı alışkanlıklar nedeniyle hiçbir zaman akranlarıyla uyumlanamaz. Kız kardeşini iyi beslenemediği için annesini de veremden kaybeder. Babasının define aramaktan geri dönmesi üzerine babası hayatta olan bir çocuk olarak Darüşşafaka'ya devam etmenin vicdani yüküyle baş edemediği için Darüşşafaka'yı terk eder.

KARAKTERLER

Abdülaziz	Babası
Cevat	Komşu
Emine	Komşu
Enver Atarifat	Mühendis, yönetici
Faris Erkman	Avukat, ressam, yazar
Fevzi	Komşu
Galip	Babasının arkadaşı
Hanife/İkbal	Annesi
Havva	Komşu
Havva	Teyze
Hasan	Komşu
Mehmet Efendi	Komşu
Musa Kâzım Sezer	Futbolcu
Nevber Hanım	Komşu
Reşide	Komşu
Rıfki	Öğretmen
Saadet	Kız kardeşi
Salim	Annesinin üvey babası
Süreyya	Annesinin üvey annesi
Şükrü	Öğretmen
Halim	Komşu
Servet	Komşu
Şaban	Amcası
Zehra	Komşu

Zekâi
Zekiye

Öğretmen
Komşu

SİNOPSİS

Aziz Nesin'in ömrünün ilk yıllarında yanında annesi ve iyi beslenemediği için kemikleri iyi gelişmemiş olan hastalıklı kız kardeşi vardır. Daha sonra, Anadolu'daki milli mücadeleye katılmış olan babası hasta olarak evine geri döner ve birkaç ay hasta yatar. Bu süreçte annesi hem dikiş dikerek evi geçindirir hem de hasta eşine ve çocuklarına bakar. Ev diye barındıkları yer aslında kendileri gibi yoksul ailelerin kiracı olarak kaldığı büyük bir evdeki odalardan biridir. Babası kendine geldikten sonra da bu hayat koşulları pek değişmez. Geçim sıkıntısı yüzünden birçok defa başka başka evlerde başka başka odalara taşınırlar. Zira babası eline para geçtiğinde etrafına borç vererek kendini ve ailesini sıkıntıya sokan, define bularak zengin olacağına inanan, tarikatlarla çok kuvvetli bir gönül bağı bulunan inatçı bir adamdır. Aziz Nesin babasının isteğiyle evlerinin yakınındaki bir tekkede yaşayan Galip adlı bir Rifai dervişinden matematik, geometri, Arapça gibi dersler alır. Sekiz yaşında hafız olur. Daima yetişkinlerle vakit geçirdiği için okula giden, sokakta oyun oynayan akranlarına imrenir. Babası ise ısrarla onu bir çocuk olmadığına ikna etmek ister. Amacı onu ileride büyük bir din âlimi yapmaktır. Fakat yeni rejim tekkeleri yasaklayınca iman ettiği her şey ve herkes birden eski değerlerini yitirir. Örneğin, birçok kişinin eskiden saygı duyduğu Galip bir fabrika işçisine dönüşür. Tüm bu değişimlerin etkisinde kalan Aziz Nesin komşuları olan Fevzi adlı dindar bir gencin dikkatini çekince onun yardımıyla üçüncü sınıftan okula başlar. Fakat annesinin hastalığı ilerlediği için doktorların tavsiyesiyle Heybeliada'ya taşınırlar. Bu aylarda babası yine define aramak için Anadolu'da bir yerlere gider. Onun yaşındaki çocukları yatılı olarak alan ama sadece babası ölmüş çocukların eğitim görebildiği Darüşşafaka'dan başka okul olmadığı için annesinin üvey babasının aracılığıyla Darüşşafaka'nın sınavlarına girer. Sınavlarda başarılı olur. Başarılı olan çocuklar arasında çekilen kurada da şansı yaver gidince Darüşşafaka'ya kaydolma hakkı kazanır. Kayıt belgelerini bir dikkatsizlikle kaybeder ama tesadüfen tekrar elde eder. Darüşşafakalı olduktan bir süre sonra babası geri döner. Ancak annesini veremden kaybeder. Sadece babası olmayan çocukların eğitim gördüğü bir yerde başkalarının hakkını çiğnediğine inanarak okuldan uzaklaşır ve Darüşşafaka'yı terk eder.

OLAYLAR

Yazdıran Güce Dair Bir Not

Aziz Nesin kendisine sık sık nasıl olup da bu kadar çok yazabildiği sorulduğu için bir yazarı yazmaya teşvik eden şeyin ilham perileri değil, ev sahibi, borçlu olduğu kişiler, altı delik bir ayakkabı gibi ilham cadıları ve cinleri olduğunu belirtir. Ayrıca değişik türde eserler vermesini de değişik çevrelere girip çıkmış olmasına bağlar.

İlk Anı

Aziz Nesin'in hatırladığı ilk anı yangındır. Annesi onu uyandırdıktan sonra karyolanın başındaki duvarda bir kesenin içinde asılı duran Kuran'ı alıp öpüp başına koyar ve onun boynuna asar. Sonra da kız kardeşini kucağına alır. Evin her yerini kızıl alevlerin yansıması kaplamıştır. Evin kapısı güm güm vurulmaktadır. Pencerenin camı birden yok olur. Odanın kapısı itilerek açılır ve içeri giren adamlar ellerine geçirdikleri eşyayı kapıp dışarı çıkarlar. Aziz Nesin'in annesi onları yardıma gelen insanlar zannetse de hepsi yağmacıdır.

Babası Anadolu'da savaşa gittiği için yanlarında değildir. Annesi onu ve kız kardeşini dışarı çıkardıktan sonra tekrar eve girer. Elinde dikiş makinesi ve kardeşinin oturağıyla dışarı çıkar. Aziz Nesin olan biteni seyrederken bir bayram eğlencesindeymiş gibi hisseder. Hiç korku duymaz. Ertesi sabah mezarlıkta uyanır. Mezarlık, mahallede çıkan yangında kurtarılan eşyalarla ve evsiz kalan insanlarla doludur. Yanan yer Kasımpaşa'daki Yeni Çeşme'dir. Aziz Nesin yıllarca birçok kişiden o yangında evini kaybettiğini duyar.

Başkalarının Anlattığı O İki Olay

Aziz Nesin'in hatırladığı ilk anı bu yangın olsa da kendisi hakkında sürekli anlatılan iki olayı o kadar çok dinler ki kendisi hatırlıyor gibi olur. Bir gün kapı vurulur, annesi kendine diktiği yeni elbiseyle aşağı inip kapıyı açar. Gelen babasıdır. Kapıda annesini öper. Bunu gören Aziz Nesin hemen komşulara giderek babasının annesini öptüğünü söyler. Komşular da ona güler.

Bir gün misafirlğe giderler. Sofraya balık getirilir ve herkesin tabağına dağıtılır. Aziz Nesin balığın çok güzel olduğunu söyler. Herkes onu onaylar. Tekrar çok güzel olduğunu söyler ve herkes yine onu onaylar. Bu birkaç defa daha tekrarlandıktan sonra sonunda balık çok güzel olduğu için tabağına biraz daha balık istediğini söyleyip aynı cümleyi neden tekrarladığını anlamadıkları için herkese kızar.

Şifa Kaynağı Olarak Fare Yavrusu

Mezarlıktan sonra bir çiftin tek katlı evine yerleşirler. Adam pazarda baharat satarak evi geçindiren yoksul biridir. Kışın evin bahçesinde odun kırarken Aziz Nesin de onu seyreder. Adam bir an baltayı yanlışlıkla ayağına indirir ve Aziz Nesin adamın ayağının ikiye ayrıldığını görür. Evin dışındaki tahta kaplama duvarlarda bazı şişeler asılıdır. Bu şişelerde zeytinyağı vardır, evde yakalanan fare yavruları bu şişelere atılır. Fare yavruları güneşte eriyerek yağa karışır. Bu sıvı da yaralara sürülür. Adamın ortadan ikiye yarılan ayağına işte bu sıvıdan sürerler.

Yeni Ev

Bu çiftin yanından Kasımpaşa'da iki katlı bir evin alt katındaki bir odaya taşınırlar. Üst katta oturan ev sahibi hamal kâhyalığı yapan bir Kürt, eşi de siyahi bir kadındır. Odalarında iki pencere vardır. İkisi de dereye bakar. Derenin arkası bostandır. Pencerelerin olduğu duvarda kerevet vardır. Aziz Nesin kerevetin üstüne çıkıp dışarıyı seyreder. Karşı duvarda yüklük bulunur. Gece olunca yataklarını buradan çıkarıp uyurlar. Odanın bir duvarından diğerine ip gerilidir, Aziz Nesin'in kız kardeşi bu ipe gerilen salıncakta yatmaktadır. Anneleri gündüzleri başörtülerin kenarlarına oya işler, geceleri de dikiş makinesinde çamaşır diker. Aziz Nesin geceleri makine sesinin tıkırtısında uykuya dalar.

Odalarının karşısındaki odada Havva teyze ile Hasan amca yaşar. Onların da odalarında bebekleri için bir duvardan diğer duvara gerdikleri bir salıncakları vardır. Havva teyze yemek pişirirken Aziz Nesin bu salıncığı sallar. Ninni söylemeyi sevmeyi için bebeği dua okuyarak uyutur. Bebek uyuyunca Havva teyze ona üstüne çökelek sürülmüş bir dilim ekmek verir.

Bayramlık

Aziz Nesin ilk pantolonunu ve ayakkabısını bir bayramda giyer. Annesi, paçalarının yanında sedef düğmeler olan siyah kadifeden bir pantolon ve sadakor gömlek diker. Gömleğin yakasına kırmızı ipek bir fiyonk bağlar. Aziz Nesin bayramlık kıyafetlerini giyip sokağa çıkar. Beklerken bir oğlan çocuğu onu dereye itiverir. Bayramlığı kirlendiği için eski elbiselerini tekrar giydirebilir.

Servet

Kendileri gibi bir odada kiracı olan ailelerden biri Zehra teyzeyle Mehmet Efendi'dir. Mehmet Efendi Zehra teyzenin ilk eşinden olan kızı Servet'i her akşam döver. Aziz Nesin'in annesi on dört on beş yaşlarındaki bu kızın hâline çok üzüldüğü için bazı akşamlar onu odalarına alır. Bu akşamlarda Servet yorganın altına girer, ellerini Aziz Nesin'in vücudunda gezdirir sonra da onun elini kendi göğsüne bastırarak uykuya dalar. Bir gün Servet evinden kovulur. Bir süre sonra olduğundan on yaş daha yaşlı görünmesini sağlayan bir kıyafetle annesini ziyarete gelir. Ona bir miktar parayla kolundaki çantayı bırakır. Bir daha da görünmez. Zehra teyzenin Mehmet Efendi'den olan oğlu ise liseyi okuduktan sonra Avrupa'ya gider.

Anne Tokadı

Ev sahibinin yakışıklı oğlu her sabah işe giderken Aziz Nesin'e seslenir. O da "Haa!" diyerek odadan fırlar. Annesi her seferinde "haa" değil "efendim" demesi gerektiğini söylese de bu kuralı unutur. Sonunda bir sabah annesi onu odaya çekip bir tokat atar. Ondan sonra kendisine seslenildiğini duyduğunda odadan "Haa efendim!" diyerek dışarı çıkar.

Çaresizliğin Yaptırdıkları

Aziz Nesin'in üç yaşındaki kız kardeşi iyi beslenemediği için bir kemik hastalığı geliştirir. Annesine kızının iyileşmesi için onu akşam ezanı okunacağı sırada mezarlıkta bir mezar taşının yanına bırakması, dönüp bakmadan evine gitmesi, arkasından gelen bir kişi çocuğu eve getirene dek öylece beklemesi söylenir. Annesi kız kardeşini mezarlığa bıraktığında ağlamaması için tembihler ve bir akşam Kasımpaşa ile Beyoğlu arasındaki Çürüklük Mezarlığı'na giderler. Sık selvi ağaçları mezarlığı daha da koyulaştırdığı için mezar taşları daha da iri görünür. Ezan sesleri duyulunca annesi kardeşini

bir mezar taşının yanına bırakır, Aziz Nesin'in elinden tutar ve ardına bakmadan eve gider. Bu sırada kız kardeşi gerçekten de hiç ağlamaz. Annesinin yüzü peçeli olduğu için Aziz Nesin onun yol boyunca ağlamamak için çektiği sıkıntıyı göremez ama eve geldiklerinde annesi minderin üstüne kapanıp hüngür hüngür ağlar.

Babasından yıllardır haber alamadıkları için öldüğünü düşünürler. Kadınlar bu sefer annesine bir niyet kuyusundan bahseder. Kuyuya bakan kişi eğer kaybolan kişinin yansımasını görürse kişi yaşıyor demektir. Ölmüşse hiçbir şey görünmez veya tabut görünür. Annesi onu da alıp iki kadınla birlikte Eyüp'teki bu kuyuya gider. Kuyunun başına geçerken ona yaklaşmamasını söylese de o yerinde duramaz ve kadınların çarşafı arasına sokulup kuyuya bakar. Babasını görür. Ancak ne annesi ne de yanındaki iki kadın herhangi bir şey görür. Aziz Nesin onlardan gizlice baktığı için babasını gördüğünü söyleyemez.

Baba

Bir gün kapı vurulur, Aziz Nesin kapıyı açınca karşısında saçları, kaşları ve kirpikleri yanmış bir adam bulur. Korkup annesine seslenir. Adam "Oğlum beni tanımadın mı?" diyerek onu kucağına alır. Gelen Babasıdır. Düşman çekilirken onları bir mescide doldurup benzin dökerek yakmış, o da son anda kurtulmuştur.

Aylarca kendini bilmeden yatar. Bazen üşüdüğü için sürekli üstünün örtülmesini ister. Annesi de üstüne örtebileceği ne varsa üstüne yığar. Ona bakabilmek için artık daha çok çamaşır diker, daha çok oya işleyip dantel örür. Bir gün babası annesinden çakal eriği ister. Annesi de derenin öbür yanındaki bostana gidip alır gelir. Babası eriği yedikten bir gün sonra ayaklanır. Yıllarca onu çakal eriğinin iyileştirdiğini anlatır. Bir avuç yemesine rağmen kilolalarca yemiş gibi hatırlar.

Kardeşin Ölümü

Bir gün kız kardeşi ölür. Babası kardeşinin ölüsünü küçük bir tabutta taşıırken o da bunu bir oyun zannederek Zehra teyzenin odasının kapı eşiğinde dikilerek güler. Kardeşinin kutu içinde mezarlığa bırakılacağını, orada iyi olup koşarak yanlarına geleceğini düşünür. Sonra onu odaya sokarlar. Annesi yanına gelip kardeşinin öldüğünü ve gülmemesi gerektiğini söyler. O an kötü bir şey yaptığını düşünerek utanır.

Hırçın Horoz

Komşuları Hasan amca evin bahçesinde sebze yetiştirdiği için çapasını onun alamayacağı yükseklikte bir yere koyar. Bahçenin dibindeki kümeste de ev sahibinin tavukları ve horozu vardır. Onların bir kafeste kapalı tutulmalarına üzüldüğü için kafesin kapısını açıp onları dışarı salar. Dışarı çıkan horoz da onu gagalar. Bir gün her zamankinden daha çok saldırdığı için Aziz Nesin'in yüzü kan içinde kalır. O zaman horozu kesmeye yeltenirler. Bunun üzerine, horozun kesilmesini istemediği için bir daha kümesin kapısını açmayacağına söz verir. Horoz kurtulur. Bir gün gizlice bahçeye çıkar, çapanın üstünde durduğu sırığı sallayınca çapa alına saplanır. Eliyle çekip çıkarır ancak yüzü yine kan içinde kalmıştır. Öylece odalarına gittiğinde içerideki kadınlar çığlık atar. O an onların tepkilerinden dolayı ağlamaya başlar. Kadınlar kan akan yere biraz tuz ve tütün bastırıp sararlar. O günden sonra bir daha bahçeye çıkmaz. Başı yarıldığı için uslandığını sansalar da o, horozun kesilmesinden korktuğu için sözünü tutar.

Çiçekleri Koparmak

Bir gün bahçeden annesi için bir çiçek koparıp ona getirir. Annesi biraz daha çiçek koparalım diyerek onunla bahçeye çıkar. Çiçekleri gösterip onların da bir canı olduğunu, dallarında daha güzel durduklarını, bardaktaki suyun içinde öleceklerini söyler ve bir çiçeğin başına dikilip "Kıyarsan kopar istersen" der.

Sünnet

Dere boyundaki en güzel ev Hafız Recep Efendi'nin oturduğu evdir. Hafız Recep Efendi sesi güzel olduğu için şarkı da söyler. Aziz Nesin'in babası şarkı söyleyerek günaha girdiğini söyleyip ona çok kızar. Ev sahiplerinin oğlunun düğünü evin bahçesinde yapılır. Aziz Nesin'in babasının sünnet düğünü yapacak parası olmadığından onun sünnetini de bu düğünde yaptırır. Damat kirvesi olur. Geleneğe göre kirve, çocuğu hayatı boyunca koruyacaktır.

Sünnetin ardından tek hediye veren kişi Hafız Recep'in evinin yanındaki evde yaşayan yaşlı kadın olur. Hediye, tahtadan oyma bir devedir. Hörgücü bir kapaktır, kapağı kaldırınca içinde hokka vardır. Aziz Nesin deveden hokkayı görünce sünnet acısını unuttur.

Karne Niyetine

Aziz Nesin ilk fesini mahalle mektebine giderken takar. Önce harfleri okumayı sonra da namaz surelerini öğrenir. Hocaları Tatar bir kadındır. Anlamını bilmediği birçok Arapça sure ve dua ezberler. Bir gün İnşirah Suresi'ni ezberlerler ve hoca ona sureyi okutur. Son cümlesi "Ve lâ rabbika fergap" yani "Ve umacağını yalnız rabbinden umut et" demektir.

O "fergap" der demez hoca "fergap, fesi kap" diyerek uzun sopasıyla onun başındaki fesi kaldırır. O neye uğradığını şaşırır. Fesini geri istemeye utandığı için ağlayarak eve gider. Ağladığını hep babasından gizlediği için gözlerindeki yaş siler. Annesine hocasının fesini aldığını söyler. Annesi sevinerek "Oğlum 'fergap'a gelmiş!" der. Böylece Aziz Nesin, çocukların İnşirah Suresi'ne geldiğinde hocaların onların feslerini aldığını, ailelerine bir nevi karne gönderdiğini, fesi geri almak için hocaya bir tepsi börek veya baklava götürmek gerektiğini öğrenir. Annesi hocasına bir tepsi börek götürerek fesini geri alır.

Kaybolan Çanta

Annesi onun için kalın bir bezden çanta diker. O da soğukta üşüdüğü için çantayı kolunun altında taşır. Bir gün eve geldiğinde çantasını kolunun altında bulamaz. Yere düşürmüş ama soğuktan dolayı fark etmemiştir. Annesi hemen ona yeni bir çanta diker. Ancak babası bu olayı hep başka türlü anlatır. Babasına göre o oğluna pahalı bir çanta almıştır, oğlu bu çantayı kaybetmiştir, o da yenisini almıştır.

Aziz Nesin babasını ne zaman bu çanta hikâyesini anlatırken duysa onu düzeltmeden gülümseyerek dinler. Çoğu kişinin yoksulluğundan utandığını, varsıllığından da utanan insanlar olduğunu çok sonra öğrendiğini belirtir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ardından gazete sahibi bir arkadaşıyla araba vapurundayken arkadaşı arabasını satacağını söyler. Aziz Nesin neden satacağını sorunca Cadillac olduğu için çok dikkat çektiğini ve utandığını açıklar.

Koz Helvası

Aziz Nesin'in *Biraz Gelir Misiniz?* adlı oyununda Misa adlı bir çocuk babası Mateh Usta'nın yaptığı bir müzik aletini sokaklarda satar. Bir gün kazandığı parayı babasına getirmeyince babası kızar. Annesi de "Üsteleme canım, belki çocuk koz helvası almıştır" der. Bu oyunu Almanca, İngilizce, Yunanca gibi dillere çeviren tüm çevirmenler Aziz Nesin'e mektupla koz helvasının ne olduğunu sorup çocuğun neden çikolata değil de onu yediğini sorar.

Aziz Nesin mahalle mektebine giderken mektebin kapısında hep sokak satıcıları vardır. Arkadaşlarının çoğu şeker, fındık, fıstık yerken o parası olmadığı için hiçbir şey yemez ama kimseye imrenmez de. Yalnızca canı her seferinde koz helvası çeker. Bir gün arkadaşı kendi koz helvasından ikram etmek isteyince istemez. Zira annesi başkasından bir şey istemenin ayıp olduğunu öğretmiştir.

Bir gün annesiyle babası uyurken babasının yeleğinin cebinden para alır. Bez çantasını alıp yola çıkar. Yolda gördüğü koz helvacısından bir koz helvası alır. Tam ısırarak üzerken itişen iki çocuk onu yere düşürür. Koz helvası elinden düşüp yerdeki su birikintisinin içine fırlar. Islanmış koz helvasını eline alıp bakakalır. Daha önce ona koz helvasından ikram etmek isteyen çocuk yanına gelir ve helvasından ister. Aziz Nesin helvanın suya düştüğünü söylese de çocuk umursamaz, alır ve hepsini tek başına yer.

Eve döndüğünde babası parasıyla ne aldığını sorar. Aldığı parayı çoktan unuttuğu için soruyu başta anlayamaz. Anladığında da başını öne eğer. Annesi "Üsteleme belki koz helvası almıştır" der. Annesiyle babası o babasının yeleğinin cebinden para alırken onu görmüş, sonra da annesi onu gizlice takip etmiştir. Bu olayda olduğu gibi başka kabahatler işlediğinde de onu hiçbir zaman utandırmaz, önemsiz bir şeymiş gibi söyleyip geçerler. Aziz Nesin böylece hatasını daha iyi anlar.

Galip Amca

Aziz Nesin'in babası onu fırsat buldukça camiye götürür. Bir cuma günü öğle namazından sonra Kuran okuyan adamın okuyuşunu beğendiği için adamla tanışır ve eve davet eder. Bu kişi Geredeli Ali

Galip'tir. Arapça, Farsça, Fransızca ve matematik bilen, şiirler yazan bir dervıştır. Babasının isteğiyle Aziz Nesin'e ders vermeye başlar.

Kasımpaşa'da Çürüklük Tekkesinin küçük bir odasında yaşadığı için dersi de burada verir. Aziz Nesin dersten çıktıktan sonra eve dönerken dışarıda oynarken gördüğü çocuklara imrenir. Büyüdüğünde çok zengin olduğunu ve çok odalı evinin odalarından birini oyuncaklarla doldurduğunu hayal eder. Zira çocukluğunu hiç yaşayamaz.

Galip amcası nargile içmeyi çok sevdiği için bazen onunla beraber kahvehanelere gider. Onun matematik problemlerini hızlıca çözdüğünü görenlerin bir kısmı matematik terimlerini bilmediği için dua ettiğini zanneder. Bazı akşamlar onu kahvehaneden babası alır. Dönüş yolunda bazen pazara gidip ekmek alırlar. Bazen de dondurma.

Bir akşam Galip amcasıyla bir vapura biner. Galip amcası yolculardan bazılarına bir fıkra anlatır. Hacı Bektaş-ı Veli hazretleri müritlerinden birine üç halı verip onları Ahmed er-Rifai'ye götürmesini ister. Derviş halıları alıp yola çıkar. Ancak parası bittiği zaman halıları götürdüğü kişinin onun üç halı getireceğini bilmediğini düşünerek halılardan birini satar. Aradan bir süre daha geçer, yine parasız kalır ve kalan iki halıdan birini daha satar. Aylar sonunda sırtında tek halıyla Ahmed er-Rifai'nin evine varır. Halıyı takdim eder. Ahmed er-Rifai yanındaki pencereyi açıp "Ya Hacı Bektaş kardeş bana sen bir halı mı gönderdin?" diye bağırır. Pencereden bir ses duyulur, "Bir değil, üç halı gönderdim kardeş." Aylarca yollarda aç susuz kalmış olan derviş dayanamayıp "Ulan koca pezevenkler, madem birbirinize bu kadar yakındınız, neden halıları pencereden uzatıp vermediniz, bana aç susuz bunca yol teptirdiniz, bir de günaha soktunuz beli halı hırsız ettiğiniz?" diye kızar. Aziz Nesin o yıllarda "koca pezevenk" lafının konuşmalarda sık sık geçtiğini belirtir.

Herkes bu fıkrayı dikkatle dinler. Konuşmaya daldıkları için vapurun Kasımpaşa'daki iskeleye yanaştığını fark etmezler. Vapur iskeleden uzaklaşırken Galip amca vapurdan aşağı atlar ancak Aziz Nesin atlayamaz. Vapurla Haliç'teki tüm iskeleleri dolaşıp Kasımpaşa'ya geri döndüğünde Galip amcasını öfkeli bir şekilde onu beklerken bulur. O gün Galip amca ona bundan sonra ona jimnastik dersi de vereceğini söyler. Fakat babası buna karşı çıkar. Ona göre jimnastik domuz eti yemekle şarap içmekle aynı şeydir.

Aziz Nesin Galip amcası sayesinde sekiz yaşında hafız olur. Öğle namazlarından sonra cübbe giyip başına sarık takıp camide Kuran okuduğunda dinleyenler hem ağlar hem de o yaşta tecvit bilmesine şaşarlar. Bir süre sonra bir imama haftada elli kuruş karşılığında Arapça ve tecvit dersi vermeye başlar. Haftalık elli kuruş aldığı bu dönemde evlerinin kirası aylık yüz kuruştur.

Bir akşam Galip amcasının matematik dersi verdiği bir binbaşının evine yemeğe giderler. Binbaşı ona matematik problemleri sorar. Aziz Nesin hepsini doğru cevaplar. Binbaşı ufakık çocuğun bu kadar şey bilmesinden etkilenip ağlamaya başlar. Aziz Nesin daha ufakık bir çocuk olduğu için buna anlam veremeyip yanlış bir şey yaptığını zannederek kendisi de ağlar.

Oğlunun hafız olmasını istemeyen annesiyle devletin okulunda okuyunca kâfirleşileceğine inanan ve oğlunun hafız olmasını isteyen babası arasındaki en büyük çatışma kaynağı bu olur. Hatta annesi ilk defa şiddet görme pahasına babasına bir konuda direnir. Etrafındaki kadınların hepsi sürekli eşlerinden şiddet görür. Komşu kadınlar nasıl şiddet gördüklerini vücutlarındaki morlukları göstererek sık sık annesine anlatırlar. Yani şiddet yaygındır. Ancak kendisi de beş vakit namaz kılan, orucunu tutan bir kadın olmasına rağmen oğlunun okulda okumasını ister. Bu tartışmayı öğrenen Galip amca babasına kızıp ona Farsça yerine Fransızca öğretmeye başlar.

Şiddet

İstanbul'da birçok siyahi kadın vardır. Osmanlı'da "bacı," "dadı," "sütnine," ve "mama-dadı" olarak anılan bu kadınlar genellikle Mısır, Habeşistan, Yemen gibi yerlerden getirilip köle pazarında satılan kadınlardır. Cumhuriyetin ardından sayıları azalan bu kadınlar mayısın bir günü kırsal bir bölgede toplanıp bir tören yaparlar. İstanbullu kadınlar da onların bu danslı törenlerini seyrederek. Aziz Nesin de böyle bir gün annesiyle birlikte onları seyreteye gider. Onlar piknik yaptıktan sonra siyahi kadınlar ikindiye doğru yollarına gelirler. Siyahi kadınların getirdiği otlardan tütsüler yakılır. Ancak Aziz Nesin'in annesi hep diken üstündedir. Sürekli eve gitmek ister. Zira akşam ezanından sonra eve girmek istemez. Nihayet eve döndüklerinde akşam ezanı okunmaktadır. Babası onlar içeri girer girmez annesine öyle bir şiddet uygular ki annesi kanlar içinde kalır ve hastaneye kaldırılır.

Annesi her zaman kara arşafıyla sokağı çıkar ve yüzünü de peeyle örter. Babasıyla sokağı çıktıklarında yan yana yürümezler. Babası iki eli arkasında hızlı hızlı önden gider, annesi de arkasında onu takip eder. Üçünün çarşıya çıktığı bir gün tülbentlere işlediğı oya için ip almak ister. Bir Rum veya Yahudi tarafından işletilen bir tuhafiyeciye girer. Satıcının gösterdiği şeyleri pee altından iyi göremediğı için eliyle peçesini aralayıp öyle bakar. Eve döndüklerinde babası özellikle Müslüman olmayan bir adamın yanında peçesini açtığı için ona saldırır.

Hanife'nin Hikâyesi

Aziz Nesin'in annesi Hanife Ordu ilinin eskiden Vona denilen Perşembe ilçesinin Anna köyündendir. Annesi onu babası askerdeyken doğurur. Dört yıl sonra babası geri gelir ancak tekrar askere alınır. O arada annesi ikinci çocuğı hamiledir. Hamile olduğu için hiçbir şey yapamaz. Köy kadınları dağı çıkıp odun keser, odunu sırtlanıp pazara getirir, satar, evin ihtiyaçlarını alır eve gider. Ancak yayan gittikleri bu yol otobüsle bile üç saat tutar. Babası geri gelir ama annesi bebek emzirdiğı için hiçbir şey yapamadığından bir kuma alır. Kuma Güllü güçlü bir kadındır ve her işe koşturur. Fakat Güllü altı yaşındaki Hanife'ye hep eziyet eder.

Köylülerden biri Ordu'ya gidince limanda görevli binbaşının evlatlık çocuk aradığını öğrenir. Hanife'nin babası onu alıp dağ tepe bayır çıplak ayakla yürüterek binbaşıya götürür. Binbaşı Salim Bey ile eşi Süreyya Hanım Hanife'yi çok sever. Ancak Hanife'nin annesi onun yokluğuna dayanamayıp bebeğıyle birlikte evi terk eder. Başka köydeki bir akrabasına sığınır. Bebeğı burada bakımsızlıktan dolayı ölür. Başkasıyla evlenir, başka çocukları olur.

Hanife'nin babası kızını bir yabancıya verdiği için pişman olur. Geri almak için binbaşının evine gider. Hanife'yi geri alıp dışarı çıkar. Hanife babasıyla hiçbir şey konuşmadan biraz yürüdükten sonra koşarak yeni evine ve ailesine geri döner. Babası yalnız başına köye geri döner. İki oğlu olur. Ama yeniden askere çağrılır. Gümüşhane'de şehit düşer. Salim Bey ise İstanbul'da Heybeliada Bahriye Mektebinin müdürü olur. Böylelikle Hanife de onunla birlikte İstanbul'a taşınmış olur.

Abdülaziz'in Hikâyesi

Aziz Nesin'in babası Abdülaziz Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinin Gölve köyündendir. Babası Mehmet Efendi köyün imamıdır. Üçü erkek, üçü kız altı çocuğı vardır. Abdülaziz sondan ikinci çocuğudur. Köyün toprağı verimsiz olduğu için köydeki erkeklerin çoğı İstanbul'da çalışır. Hatta genellikle Bebek ve Ortaköy civarında toplaşırlar. Abdülaziz'in abisi Mustafa ile Şaban da İstanbul'dadır. Abdülaziz on bir yaşındayken onların yanına gider. Kazandığı parasını hep yakışıklı ve apkın abisi Şaban elinden alır. Küçük olduğu için ona karşı koyamaz.

Yine de kendine göre ufak tefek merakları vardır. Bebek'teki bakkallarda küfe içinde siyah parlak bazı şeyler satıldığını görür. Ne olduğunu bilmediğı için her gördüğünde alanlara imrenir. Parası olduğu bir gün elinde kese kâğıdıyla bakkala gider ve yarım okka satın alır (1 okka 1 kilo 282 gramdır). Kese kâğıdıyla iskeleye gider, denizin karşısına oturup bir tanesini ağzına atar. Yediğı şey acı ve tuzlu bir siyah zeytindir. Tadını o kadar beğenmez ki bu hikâyeyi ne zaman anlatsa kese kâğıdını denize fırlattığını söyler. Ancak Aziz Nesin babasını yakından tanıdığı için para verdiği bir şeye kıyamadığını, mutlaka ya yediğini ya da başkasına verdiğini belirtir.

Abdülaziz Bebek'te Mısırlı bir ailenin yalısında çalışmaktadır. Yalıdaki genç kadınlardan biri onu okutmak ister ve birkaç ay boyunca yalıdaki hocalardan birinin ona ders vermesini sağlar. Bu arada çalışarak biriktirdiğı paraları Gölve'ye giden tanıdıklarla babasına gönderir. On altı yaşındayken biriktirdiğı altınları kemerine istifleyip köyde vereceğı hediyeleri ve yatağıyla yorganını alıp Tophane rıhtımına gider. Oradan bir kayığı binip uzakta demirlemiş olan vapura gidecektir.

Kayığı binmek üzereyken Şaban geliverir. Kaç parası olduğunu sorar. Abdülaziz yalan söylemeyen biri olduğu için doğruyu söyler. Şaban altınları nereye sakladığını görmek isteyince kemerine sakladığı altınları çıkarır. Şaban altınların hepsini alıp yürüyüp gider. Abdülaziz eşyasını alıp kayıkla vapura gider ancak yol parası bile kalmamıştır. Durumunu gören tanıdıklarından biri abisinin aldığı paralarla ne yapacağını sorar. Babasına vereceğini öğrenince Şaban'ın aldığı kadar altın borç verir. Abdülaziz borcu alır, köyüne gidip altınları babasına teslim eder. Babası onu köyde bir kızla evlendirmek isteyince babasına karşı çıkamadığı için mecburen evlenir. Ancak İstanbul'a döndükten sonra evlendiğı kişiyi bir daha görmez. Tam iki sene çalışarak borcunu öder.

İkbal ile Abdülaziz

Abdülaziz bu arada birkaç defa daha evlenir ama hepsinden kısa sürede ayrılır. Hatta bir evliliği bir gece sürer. Yıllar içinde çevresi tarafından sevilip sayılan bir adam olur. Eğitimsiz olduğu için bu eksikliğini hep zekâsıyla telafi etmek ister. Abdülhamid'in paşalarından birine yaverlik eder. Ancak Arnavut olan paşa iki yaverini de bir şekilde kızdırır, onlar da onu ayaklarından tavana asarlar. Paşa daha sonra ikisini de Fizan'a sürdürür.

Daha sonra Heybeliada'daki Bahriye Mektebinde bahçıvanbaşı ve iâşe memuru olur. Bütün derdi bir üst sınıfa geçmektir. O yüzden iyi konuşmaya özen gösterir ancak mektebin müdürü olan Binbaşı Salim Bey'in aktardığına göre konuşurken mesela sürekli "devşetli" der. Aslında "dehşetli" demek istemektedir. Fakat Salim Bey onun dürüstlüğünü takdir eder. O yüzden kızı İkbâl'i istediğinde evlenmelerine razı gelir.

Evlâtlıkların adını değiştirmek gelenek olduğundan Hanife artık İkbâl olmuştur. 1913'te evlenirler. Salim Bey ile eşi Süreyya Hanım çeyiz olarak bir dikiş makinesi, bir konsol, iki fanuslu lamba ve bir beşbiryerde verir. İlk çocukları ölür. 1915'te doğan oğullarına o günlerde devam eden Çanakkale Savaşı'nı kazanma isteğiyle tanrı yardımı anlamına gelen Nusret adını verirler.

Günahtan mı Cimrilikten mi?

Aziz Nesin annesi hastanede tedavi görürken günlerini evde yalnız başına geçirir. Babası eve akşamları gelir. Saçı uzadığında berbere gitmek için dışarı çıkar. Berbere her gittiğinde saçlarını sıfıra vurdurur. Zira babası, kadınların saçlarını kestirdiğinde erkeklerin de saçlarını uzattığında günaha girdiğini iddia eder. Kendi de saçlarını hep sıfıra vurdurur. Aziz Nesin ise bunun günahla ilgisi olmadığını, saçları sıfıra vurdurunca berbere daha seyrek gidildiğini dolayısıyla daha az para harcandığını söyler.

Bir gün berbere gittiğinde berbere saçlarını sıfıra vurdurmak istediğini söylemeyi unuttur. Biraz kesilmiş saçlarıyla eve döner. Babası akşam o hâlini görünce çok kızar. O da tuvalete gidip gizlice ağlar. Ertesi gün evden kaçmaya karar verir. Babası evden çıkar çıkmaz sokağa fırlar. Dilenen diğer çocuklar gibi dilenecektir. Ancak yolda bir aşağı bir yukarı yürür ama bir türlü boynunu büküp dilenemez. İkinci olduğunda karnı iyice acıktığı için vazgeçip eve geri döner.

İşgal

İstanbul işgal altındadır. Aziz Nesin sokakta sık sık Senegalli nöbetçilerin yürüdüğünü görür ve onlardan korkar. Anneler işgal askerlerinin yollara çikolata veya oyuncak şeklinde bomba bıraktığına inandığı için çocuklarını yolda buldukları hiçbir şeyi almamaları için tembihler. Aziz Nesin'in ailesi de buna inanır. Babası Kalender Ziraat Mektebinde tatbikat öğretmenliği yaptığı için buranın yurdunda kalır. Yurt deniz kıyısında olduğu için bir gün yakınlarda bir kayığa biner ve kendi kendine denize açılır. Öğrenciler onu kayıkta görünce başka kayıkla yanına gelip onu kurtarırlar.

Annesi Haseki Nisa Hastanesinde yattığı için cuma günleri onu ziyarete giderler ("nisa" kadınlar demektir). Yine bir cuma günü Saraçhanebaşı'ndan yokuş aşağı Aksaray'a inerken Aziz Nesin kendini bir kamyonun altında buluverir. Etraftakiler onu hemen kamyonun altından çıkarırlar. Polisler gelir. Babası şoförü dava edeceğini söyler. O dava edeceğini söyledikçe polisler bunu yapamayacağını, kamyonun İngiliz işgal ordusuna ait olduğunu şoförün de Yunan olduğunu belirtir.

Babası mecburen onu alıp hastaneye doğru yürümeye devam eder. Yanlarından eski giysi satan bir adam geçerken babası onu sevindirmek için bir yelek satın alır. Yeleği hemen giyer. Büyük adamların giydiği yeleği giyince kendini büyümüş hisseder. Babası kamyonun altında kaldığını annesine söylememesi için onu tembihler. Hastaneye gittiklerinde annesi onun giydiği yeleği görünce "Oğlanı öksüz çocuklara çevirmişsin!" diye çıkışır. Bu olayı ne zaman hatırlasalar babası kamyonu tek başına geri iterek onu ezilmekten kurtardığını anlatır. Aziz Nesin de buna itiraz etmez. Zira o da babasının tek başına kamyonu geri ittiğine inanır.

Kayıкта Korkutan Adam

Annesi hastaneden çıkar ama iyileşmiş değildir. Aynı hastalığına yakalanıp bir ilaçla iyileşen bir kadının evine ilacın ne olduğunu öğrenmek için giderken bir kayığa binerler. Kayıkta annesi ve o, bir kadın ve iki erkek yolcu vardır. Biraz sonra erkek yolculardan biri diğerine kayığı ortadan ikiye bölebileceğini söyler. Kimse ses çıkarmayınca bu sefer parmağını koparıp denize atabileceğini söyler. Sol elinin başparmağını çekiştirip koparır ve "Denize atayım mı?" diye sorar. Kadın yolcu "Sakin atma!"

diye bağıırır. Adam isterse başını bile koparıp denize atabileceğini iddia edince kayıkçı kürekleri hızlı hızlı çekerek iskeleye yanaşır. Akşam eve gidince babasının annesine kızmasından korktuğu için kayıktaki adamdı bahsetmez. Ancak annesi anlatır. Babası adamın muhtemelen hokkabaz olduğunu söyler.

Tekkede

Haftanın bir günü babasıyla birlikte Çürüklük'teki tekkeye gider. Şeyh Efendi Kürt ve Arap olan yakışıklı bir adamdır. İki eşi vardır; Şâver ile Vesile. Tekkede Şâver Hanım'ın sözü geçer Vesile Hanım ise silik bir karakterdir ve iki oğlu vardır. Büyük olan babası gibi yakışıklı ve alımlı, ufak olansa içine kapanık ve efendi bir adamdır.

Tekkenin semahanesinde zikir çekerler. Aziz Nesin'in üstünde beyaz bir elbise, beyaz bir hırka, başında tuğralı bir arakiye vardır (arakiye ter çeken başlık demektir). Hep birlikte zikrederken coşarlar. Semahanenin ortasında durmadan dönen on kadar derviş vardır. Bunlardan biri Aziz Nesin'dir. Dönerken adeta göğe yükselecekmiş gibi hisseder ve hiçbir zaman başı dönmez veya sendelemez.

Başka bir kenarda on, on beş kadar derviş yanaklarına uçları sivri, başları topuzlu şiş batırır. Bir yanağından batırılan şiş diğer yanağından çıkar. Ancak batırılan yerden kan çıkmaz. Bazısı iki yanağına iki veya üç şiş batırır. Semahanenin dört yanında tahta direkler vardır, ağaçtan tokmakları olan başka dervişler yanakları şişli olanları tokmakla şişin topuzuna vurarak bu direklere çakar. Dervişler çakılı oldukları direklerden hiçbir yere kıpırdamadan zikir çekmeye devam ederler.

Semahanenin çevresinde serili olan postların üzerinde diz çökmüş olan dervişler "Ya Hay, ya Kayyum" diye zikir çekmeye devam ederler. Sonra bu "Allah, Allah"a dönüşür. Coşkunun en tepe noktasına varıldığında ortaya üzerinde ayetler kazılı olan birçok kılıç çıkar. Dervişlerin bir kısmı kılıçların keskin yüzünü dilleri üstünde gezdirir. Şeyh Efendi yerinden kalkıp cübbesi ve abası altından belini açar. İki dervişin kabzasından ve sivri ucundan tutmuş olduğu kılıcın keskin yüzü üstüne karnını dayacak şekilde yüzüstü yatar. Şeyh Efendi başı kılıcın bir yanından, ayakları bir yanından sarkarak semahanede dolaştırılır. Yani kılıcın şeyh efendiyi ikiye yarmadığı gösterilir.

Bir gün Aziz Nesin de yanağına şiş batırır. Babası hiç korkmayacağını söyleyerek ona cesaret verir. O da Galip amcasının inanmakla ilgili söylediklerini düşünür. Galip amcası Musa'nın boğulmayacağına inandığı için denizi yararak yürüyebildiğini söylemiştir. Şişi yanağına batırırken hiç korkmaz. Şiş yanağından çıktıktan sonra yanağındaki deliğe Şeyh Efendi parmağıyla tükürüğünü sürer. Bu tükürüğün her şeye deva olduğuna inanılır.

Şeyh Efendinin postu üzerinde oturduğu mihrabın karşısındaki duvarın üst kısmı kafeslidir. Buradan İstanbul'daki yabancılar Fransızlar, Almanlar hatta İstanbullu Rumlar, Yahudiler ve Ermeniler para karşılığında içeriye seyreder. Ancak orada yabancı seyircilerin olduğu saklanır. Çok varlıklı bir seyirci bulunduğu anda ağızda ateş yakanlar da olur. Sirklerde ağızlarına ateş alan kişiler onları yakmayacak birtakım kimyasallar kullanırlar ancak dervişler gerçek ateş kullanır zira Aziz Nesin ateşte yumurta bile pişirdiklerini görmüştür. Fakat bunun da kendisinin bilmediği bir hilesi olduğunu belirtir.

Tüm bunlarla anlatılmak istenen şudur; bu tarikattan olan kişilere ne kılıç ne kurşun ne ateş işler. Ancak ecelleriyle ölürlər. Düşman ordusu tarikat ehlini öldüremez. Aziz Nesin bu inanışın toplumsal birikime çok derinden işlediğini, bu yüzden de Çanakkale Savaşı'nı Gazi Mustafa Kemal'le birlikte çarpışan askerlerin değil de şeyhlerle dervişlerin kazandığına inanan birçok insan bulunduğunu söyler.

Kuvayi İnzibatiye

Anadolu'daki mücadele ülkeyi ikiye ayırmıştır: Kuvayi Milliyeciler ve Kuvayi İnzibatiyeciler. İlki Anadolu'da savaşanlar, ikincisi padişahın yana olanlardır. Kuvayi İnzibatiyecilere bizzat İstanbul'daki işgal kuvvetleri günlük olarak bir lira verir. Aziz Nesin günlük bir liranın ne kadar büyük bir para olduğunu göstermek için Galip amcasının tuttuğu bir günlükten örnek verir. Buna göre 1921 tarihinde patates 3 kuruş, köfte 4,5 kuruştur. Orta düzeyde bir ailenin günlük masrafı 50-60 kuruştur.

Tekkelerin çoğu Kuvayi İnzibatiyecileri destekler. Örneğin şeyhin büyük oğlu Kuvayi İnzibatiyecilerdendir. Ancak Aziz Nesin daha sonra bu tekkeden olan Galip amcasının Mustafa Kemal Paşa'yı desteklediğini anlar. Fakat Abdülhamid'in hatırasına bağlı olan ve sonuna kadar padişahı destekleyen babasının neden savaşmak için Anadolu'ya gittiğini ve orada ne uğruna yanıp hastalandığını anlayamaz.

Daha sonra onun sadece hilafeti ve saltanatı kurtarmak istediğini ancak Mustafa Kemal Paşa'nın onun ve onun gibilerin kurtarmak istediği şeyleri yok etmesiyle ona düşman kesildiğini düşünür. Fakat çoğu Kuvayi İnzibatiyeciler olan tekkeler Anadolu'daki savaş zaferle sonuçlanınca İstanbul'a gelen orduyu karşılamak için millici olarak sokaklara dökülür.

Galip Amcasının Maruz Kaldığı Haksızlık

Galip amcası tekke'deki bu gösterilere katılmaz. Aziz Nesin tekke'deki en bilgin kişinin Galip amcası olduğunu düşünür. Şeyh Efendi dua etmeden önce Galip amcası çeşitli dualar okur. Şeyh Efendi dua eder, sema başlar. En sonunda herkes gider. Geriye sadece önemli bilinen kişiler kalır. Üst katta büyük bir odaya geçilir. Burada söyleşilir, şiirler okunur.

Aziz Nesin'in evi defalarca basılır ve evde bulunan romanları, yazıları, dosyaları alınıp götürülür. Bir daha da geri getirilmez. Defterlerin bazılarıyla sahaflarda karşılaşır satın almak zorunda kalır. Götürülen defterler arasında Galip amcasının yazdığı şiirleri sakladığı defterleri de vardır. Bu defterlerden biri elinde kalır. Onda yazan şiirleri okur ve bir şiiri de paylaşır. Bu şiirde Allah'a adanan birinin dünyalığı terk etmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Aziz Nesin hayatında karşılaştığı ilk haksızlığın Galip amcasının hak ettiği hayatı yaşayamaması olduğunu belirtir. Galip amcasının bilgisini öven herkes ondan daha rahat bir hayat yaşar. Gençliğinde yedek subaylık yapan Galip amcası bir ara polislik yapar ama daha sonra iş bulamaz. Birçok tanıdığı onun öğretmenlik yapması için yardımcı olacağını söyler ama her şey lafta kalır. Tanıdıklarına mektuplar, dilekçeler yazar ama bir şey çıkmaz. Tek isteği Gerede'de yaşayan annesini yanına almak sonra da evlenmektir. Babası, Galip amcası kahvehanede nargila içtiği için ona müsrif dedikçe içten içe sinirlenir. Zira Galip amcası küçük bir hayat sürmektedir.

Tartışmalı Bir Kadın

Babasının köyünden olan herkes yaş fark etmeksizin birbirine "emice" der. Ona böyle hitap edenlerin en zengini eski bir hanın odacıbaşıdır. Şişli'de güzelliğiyle nam salmış bir kadına aşiktir. Bu kadın Aziz Nesin'in adını "Mediha" diye hatırladığı, bir gazete yazısından adının aslında "Meliha" olduğunu öğrendiği, uğruna birçok erkeğin birbirini vurduğu Şişli Güzeli Meliha'dır.

Babası, hemşerisine yardımcı olmak için bu kadının kendisini falcı olarak tanımasını ve evine fal baktırmak için gelmesini sağlar. O günlerde bir çocuğun başparmağının üzerine mürekkep damlatılır, çocuk bu damlaya bakarken falcı dualar okur ve çocuğa bazı kişileri görüp görmediğini sorar. Çocuk mürekkep damlasında kişileri veya eşyaları görür. Bazen mürekkep yerine bir tas ya da bardağın içindeki su kullanılır. Aziz Nesin, babası arada falcılık yaptığı için bunların hepsini bilir.

Kadının geldiği gün suya bakar ve babasının sorduğu sorulara evet ya da hayır cevaplarını verir. Kadın onun verdiği cevaplardan memnun görünür. Sonunda giderken babasına para ödemeye kalkar ama babası kabul etmez. Bunu iyilik için yaptığını söyler. Bu sefer kadın rugan çantasındaki eşyaları boşaltıp çantayı Aziz Nesin'e verir. Kadın gittikten sonra babası ona sorduğu sorulara yanlış cevaplar verdiğini, tembihlediği gibi konuşmadığını söyler. Bu olaydan bir süre sonra Şişli Güzeli Meliha vurularak öldürülür.

Banyo Yapmak

İstanbul'da tek tük apartman vardır, o yüzden buralarda oturanlara zengin gözüyle bakılır. Ayrıca kadın erkek karışık görüşüldüğü, dans edildiği, içki içildiği, kumar oynandığı için apartmanlara ahlâksızlık mekânı olarak bakılır. Ancak apartmanlarda banyo olmasına rağmen evlerde banyo yoktur. Aziz Nesin'in annesi onu bu yüzden leğende yıkar. Bir gün kendi gittiği kadınlar hamamına onu da götürür. Ancak Aziz Nesin oradaki çıplak kadınlara dikkatle baktığı için bir daha götürmez.

O sıralar ayıp olduğunu düşünülen bir türkü vardır; Tenekeler tıngırdamasın vay vay/ Komşular duymasın vay vay. Aziz Nesin türkünün komşu kadınla birlikte olan zamparanın tenekelere basıp ses çıkarmasını ima ettiğinden dolayı ayıp sayıldığını düşünür. Ancak gerçek başkadır. Geceleyin sevişen çiftler gusül abdesti almak istediğinde tenekede su kaynatırlar. Ancak teneke tıngırdarsa evler bitişik olduğundan komşular duyar ve evde ne yapıldığını anlarlar. Apartmanlar yaygınlaşınca bu türkü de unutulur.

Babanın Ezoterik Merakları

Babasının sakal bırakıp cübbe giymesi annesini hep rahatsız eder. Ancak rahatsızlığının tek kaynağı bu değildir. Babası kayıp bir şeyin bulunması, define arama, hastaları tedavi etme, cin çağırma, büyü yapma gibi şeylerle ilgili birtakım gizli ilimlere de meraklıdır. Bilmediği şeyleri Galip amcadan öğrenir. Galip amca oğlu olmasını isteyen kişilere peygamber tarafından tavsiye edilen bir yöntem tavsiye eder. Buna göre kişi hamile olan eşinin karnının üstüne elini koyacak ve bazı dualar edecektir.

Aziz Nesin bu yöntemi neden İslam peygamberi olan Muhammed'in uygulamadığını sorgulayarak kendisinin hiç oğlu olmadığını altını çizerek Nitekim, Hatice'den doğan oğulları Kasım ve Abdullah ile Mısırlı cariyesi Mari'den doğan oğlu İbrahim ölmüş, başka da oğlu doğmamıştır. Bunları not ettikten sonra Türkiye'nin bulunduğu yere buralardan geldiğini ama toplumsal birikiminin bu gerici geleneklerle dolu olduğunu söyler.

İlk Tokat

Aziz Nesin'in babası alışveriş ederken o kadar pazarlık yapar ki onun pazara gitmekten hem utanır hem de sıkılır. Pazarlık etmeden bir maydanoz demeti bile almaz. Tüm satıcıları teker teker dolaşıp satıcı kaç kuruş derse yarısından az fiyat verir. Annesi Zincirli marka makara istediği için bir gün babasıyla birlikte Mahmutpaşa'ya giderler. Tüm makaracıları teker teker gezerler ama kimse altmış paradan aşağı inmez. Yokuşun en başındaki satıcıya varırlar. Babası onunla pazarlık ederken aşağıdaki tüm satıcıların elli paraya sattığını söyleyince Aziz Nesin babasının düzeltmek için araya girip tüm satıcıların altmış para istediğini belirtir. Bunu dediği an babası bir tokat atar, sonra da üç makara satın alır ve elinden tutar. Bir şey konuşmadan beraber yürüyüp giderler.

Bayramda Yoksulluk

Bayram gelince çocuklara yeni kıyafetler giydirilir ancak Aziz Nesin'e hiçbir şey alınmaz. Annesi bu duruma çok üzüldüğü için ona bir miktar para verip fesini kalıplatmasını söyler. Aziz Nesin adeta uçarak fes kalıpcısına gider. Kalıpcı fesini alır yanındaki maşrapadan ağzına doldurduğu suyu tükürür gibi fesin üstüne püskürtür. Püskülü fesin ibiğinden söker. Islanmış fesi tahtadan bir kalıba geçirir. Üstüne sarı madenden sıcak kalıbı oturtur. Festen buğular yükselir. Fes kalıplanmıştır. Kalıpcı püskülünü takıp fesi verir.

Kalıptan çıkan fes sıcaktır, hâlâ tüter, yağ, ter, kir, toprak, yanık karışımı bir kokusu bulunur. Eve gelince annesi fesini yüklüğe kaldırır. Onu leğende bir güzel yıkar sonra da yatırır. Bayramlık dikmek için dikiş makinesinin başına geçer. Babası eve geç gelir. Zira bayram için ne eşine ne de oğluna bir şey alabilmiştir. Bunun utancını taşıyamadığı için annesine kızar. Dikişi bırakıp yatmasını söyler. Annesi ağlar. Aziz Nesin yatağın içinde uyandığını hissetirmeden onları dinler.

Babası bayram namazından dönmeden önce annesi ona diktirdiği bayramlığı giydirir. Babası gelince elini önce annesi sonra da kendi öper. Sofraya otururlar. Kahvaltıda çay ve bayat ekmekten başka pek bir şey yoktur. Aziz Nesin çayına batırarak yumuşattığı ekmeğini yer. Bazen bayramlarda bazı misafirler bayram şekeri getirir ama onu sonraki misafirlere ikram etmek için saklarlar.

Bayramda çocuklar kapı kapı gezip el öperek para ya da mendil toplarlar. Ancak bu Aziz Nesin'e yasaktır. O sadece eve gelenlerin ellerini öper ama bazı misafirler ona bayram harçlığı vermeye kalkınca kaçır. O zaman babası misafirlerinin yabancı olmadığını söyleyip parayı almasını söyler. Bir bayram misafirlerinden biri cebine para koymak ister, o kaçır ama babası almasını söyler. Babasının sözünü dinleyip parayı alır ama bundan utandığı için dışarı fırlar.

İskele yakınında bir kırtasiyeci vardır. Onun önünden geçerken sık sık vitrin camının önünde dikilip kitapları, parlak eliş kâğıtlarını, cetveller, pergelleri inceler. Bayram harçlığıyla mürekkep almak için buraya koşar. Zira babası mutfak bacasından topladığı isle mürekkep yapar ama bu kötü bir mürekkeptir. Öbür iyi olan mürekkeple yazılan yazı yalayarak silinir. Mürekkep yalamak ifadesi de buradan gelir. Kırtasiyeciye mürekkep istediğini söyler. Kırtasiyeci mürekkebi verir. Aziz Nesin cebindeki parayı arar ama bir türlü bulamaz. Eski kıyafetlerinden ona bayramlık diken annesi cebindeki deliği tamir etmediği için paranın düştüğünü anlar. Mürekkebi geri bırakır. Düşürdüğü parayı geçtiği yollarda arar ama bulamaz.

Bir Psikologla Sohbet

Bayramda el öpmeye gittiği tek komşuları sünnetinde ona deveden hokka hediye eden o yaşlı kadındır. Bir bayramda ziyaretine gittiğinde evde ona odaya zor sığıyormuş gelen uzun boylu ve yapılı

genç bir erkekle karşılaşır. Bu erkek hafızasına öyle kazınır ki ihtişamlı Almanya konsolosluk binasını ne zaman görsen bu güven veren yapılı genci hatırlar.

Bu genç, o kadının Amerika'da psikoloji öğrenimi görmüş olan oğludur. Kadın oğluna Aziz Nesin'le bir çocukla konuşur gibi konuşmamasını söyler. Genç de öyle yapar ancak Aziz Nesin onun söylediklerinden pek bir şey anlamaz. Yalnız, psikoloji ilgisini çeker ve neye yaradığını sorar. Genç, ona onunla sohbet ederken sürekli elini saçlarına götürdüğünü, psikoloji denen şeyin bunu neden yaptığını anlamaya yaradığını söyler. Bunun üzerine Aziz Nesin meraklanıp elini neden saçına götürdüğünü sorgulamaya başlar. Genç de sıkıldığı için olabileceği cevabını verir. Gencin bunu bilmesinden dolayı çok utanır. Yüzüne bir anda ateş basar.

Neşeli Ev

Mahallelerinde oturan bisikletçinin evi birkaç katlı büyük bir evdir. Bir gece o bisikletçinin evine gider. İçerisi tıklım tıklım doludur. Genç bisikletçi taklitler yaparak herkesi güldürür. Aziz Nesin o kadar eğlenir ki gözlerinden yaşlar akar. O an içinden "İşte ev böyle olur" diye geçirir. Zira kendi evlerinde pek gülünmez. Hayatı boyunca o gece o evde tanık olduğu neşeyi unutamaz ve hep öyle bir evi olmasını ister. Ancak hiçbir zaman öyle neşeli bir evi olmaz. Yıllar boyu akşam yemeğinden sonra çalışma masasının başına geçip çalışmaya devam eder. Bunu yapmadığıdaysa suç işlemiş gibi hisseder.

Paramparça

Oturdıkları evden başka bir eve taşınırken eşyalarını bir at arabasına yüklerler. Ancak her taşınmada olduğu gibi bir şeyler kaybolduğu için annesiyle babası tartışır. Aziz Nesin çocukluğu boyunca hep oda kiralayıp oraya sığıldıkları için tüm anılarını tek bir evde geçirmiş bir insan olmayı arzular. Mesela daha ufakikken çentik attığı kapı, tırabzanından kaydığı merdivenler yerli yerinde durmalı. Fakat kendi anıları her taşınmada at arabasından yerlere saçılır. Geçmiş paramparça olup sokaklara dağılır.

Yeni Ev, Yeni Bilgi

Yeni taşındıkları ev aslında bir önceki gibi bir odadan ibarettir. Diğer odada Sütçü Halim'le eşi yaşar. Sütçü Halim öğleye kadar süt ve yoğurt satar. Öğleden sonra yoğurt mayalar. Gece olunca da eşinin çığlıkları duyulur. Esrarla şarabı çok kaçırdığı bir gece "Kan kokuyor" diye sayıklar. Bunun üstüne kadınların fısıldaşmalarını dinleyen Aziz Nesin cinsel sapkınlık diye bir şey bulunduğunu, Sütçü Halim'in de sapık olduğunu öğrenir.

Ağlatan Şaka

Ramazan aylarında iftar sofralarını annesinin yaptığı reçel, peynir, zeytin ve pide doldurur. Babası iftar için bir iki lokma yiyip sigarasını içer sonra akşam namazı kılar sonra yemeye devam eder. Akşamları komşuya gidecekleri zaman annesi yataklarını yere serer ki döndüklerinde hemen yatıp uyuyabilsinler. Misafirlikten döndükleri zaman Aziz Nesin kapıdan girer girmez kendini yatağa fırlatmaktan çok hoşlanır.

Bir akşam misafirlikten döndüklerinde kapı açılır açılmaz kendini böyle yere fırlatır. Ancak annesi yatağı sermemiştir. Üçü de onun yere çakılı kalmış hâline güler. Yatağa yattıktan sonra annesi ona onu sokakta bulduklarını, aslında onların çocuğu olmadığını söyler. Başta buna inanmak istemez ama annesi tekrar eder. Babası şakadan hoşlanmadığı için onun doğruyu söylemesini bekler. Fakat babası da aynı şeyi söyleyince ağlamaya başlar. Annesi onun ağlamasına dayanamayıp ıslak gözlerle şaka yaptıklarını açıklar.

Gece uykuya daldıklarında rüyasında annesinin boyunun çok uzadığını görür. Uyanır. Ayak ucunda uyuduğu annesiyle babasına bakar, annesi gerçekten de uzun görünüyordur. Yorgani kaldırıp ayaklarını tutar. Ayakları buz gibidir. Korkar. Zira ölülerin boylarının uzadığını duymuştur. "Anne!" diye çığlık atar. Annesi uyanır ve rüya görüp görmediğini sorar. Rüya gördüğünü söylemeden yorgani başına çeker.

Komşu Kızının Cenneti

Geceleri misafirliğe gittikleri bir evin kızı hafız olmak istediği için Aziz Nesin gündüzleri ona ders verir. Ders vermek için her gittiğinde kız annesini evden gönderip onunla baş başa kalır. Onu karyolaya yatırıp yanına uzanır ve elini vücudunda gezdirirken ezberlediği sureleri okur. Bunu yaparken "Cennet

de böyle bir yer, işte cenneteyiz” der. Günün sonunda da istiğfar duası okumak ister. Aziz Nesin kızın bu yaptıklarından rahatsız olduğu için babasının ısrarına rağmen bir daha ona ders vermek için evine gitmez. Ancak olanlardan da kimseye bahsetmez.

Baklava

Annesi daha çocuk olduğu için oruç tutmasını istemez, babası da Ramazan ayının ilk ve son gününde tutmasını ister ama o hiç aksatmadan oruç tutar. Sahura kalkmakta zorlanır. Zira her gece sofrada pilavla pestil hoşafı olur. Bir gece uyanmak istemeyince babasının “Baklava var” dediğini duyar ve hemen yerinden fırlar. Ancak sofrada pilavla yoğurtlu bakla ve pestil hoşafı vardır. Baklavanın nerede olduğunu sorar. Babası ise hiçbir şey anlamaz.

Babanın Yokluğunda

Babası sık sık nereye gittiğini söylemeden seyahate çıkar. Bu seyahatlerin sebebi define aramasıdır. Define bularak birden zengin olacak ve ailesini rahat erdirecektir. Yine böyle define aramak için gittiği bir zaman geçim sıkıntısına düşerler. Bebek'teki Şaban amcasının evine giderler. Şaban amcanın babasından çaldıklarından dolayı alacakları çoktur ama istemezler. Fakat onun evine gittikleri ikinci günde hastalanır. Vücudunun her yerinde kırmızı kabarcıkları çıkar, kızamık olmuştur. Dışarıda yattığı yerden uğultusunu duyduğu bir fırtına vardır. Ancak amcası annesine evine gitmesini söyler. Annesi onu bir battaniyeye sararak kucağına alır ve karların altında Bebek'te tramvay durağında beklemeye başlarlar. Yüzüne hem kar taneleri hem de annesinin gözyaşları düşer.

Uçuk Tedavisi

Yüzünde sık sık uçuk çıkar ve öyle çok kaşınır ki dayanamayıp kaşır. Uçuk yaralarını tedavi etmek için tek çare kalaycı çamurudur. O yüzden bir kapla birlikte bir kalaycı dükkânına gider, kalaycı çıplak ayaklarıyla bir çukur içindeki çamurda kalaylanacak bakır kapları temizlemektedir. Hemen ayağının altındaki çamurdan bir avuç çamur alıp onun elindeki kaba koyar. Annesi bu çamuru yüzündeki yaralara sürer ve yaralar kurur. Ancak kısa süre sonra yeniden çıkar.

Bir Günlüğüne Çocuk Olmak

Aziz Nesin'in hiç çocuk arkadaşı yoktur. Hep büyüklerle vakit geçirir. Yemek yedikten sonra sofraya bezini silkelemek onun görevi olduğu için bir sabah kahvaltıdan sonra sofraya örtüsünü toplayıp silkelemek için sokak kapısından dışarı çıkar. Sokakta akranlarının bağırıp çağırarak oyun oynadığını görünce öylece kalakalır. Ve bir şekilde yanlarına gidip aralarına karışır.

Yere bir daire çizip ortasına bir konserve kutusunu koyar sonra da kutuyu taşlarlar. Buna “kuka” denir. Sonra saklambaç oynarlar. Evden çok uzaklara gidip boş arsalarda birdirbir ve el bende oynarlar. Defter biçimli sigara kâğıtlarının kaplarıyla kumar oynarlar. O yüzden elinde iki tane Kibar Ali markalı sigara kâğıdı kabı kalır.

Hava kararınca “Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine!” diyerek dağılıverirler. O an elinde birkaç sigara kâğıdı kabı ve cebinde bilyelerle ortada kalakalır. Evinden uzakta bir mescidin avlusunda olduğu için korkmaya başlar. O an sofraya bezini hatırlar. Eve vardığında korkuyla kapı tokmağına vurur. Kapıyı annesi açar ama hiçbir şey söylemez. Gözleri ağlamaktan şişmiştir. Sigara kâğıdı kaplarıyla bilyelerini bir yere saklar.

Annesi onu leğende yıkadıktan sonra giydirir. Biraz sonra babası gelir ve onun eve dönüp dönmediğini sorar. Annesi döndüğünü söyler. Zira babası bütün gün onu aramaktadır. Sofraya oturunca babası nerede olduğunu sorar. Sokakta çocuklarla oyun oynadığı cevabını verir. Babası acıkmış olabileceğini söyleyerek yemeğini yemesini ister. Ancak ertesi gün onun sigara kâğıdı kaplarını ve bilyelerini çöpe atar. Sonra da bundan sonra diğer çocuklar gibi oyun oynamayacağını, Hazreti Ali'nin şehit edildikten sonra başının gövdesinden ayırıp top gibi, parmaklarını kesip onlarla da bilye gibi oynadıklarını anlatır.

Soyunan Kadın

Sütçü Halim'in çırağı bir gün eve koşarak gelir ve Aziz Nesin'e sokakta kırk para veren herkesin önünde soyunan bir kadın olduğunu söyler. Aziz Nesin kadını merak edip çırağın peşine takılır. Ayağında takunyalarla onunla birlikte koşmaya başlar. Kasımpaşa'dan Şişhane'ye koşarak giderler. Ancak kadın az önceki yerinde değildir. Çıracık bir adama soyunan kadının nereye gittiğini sorarken

Aziz Nesin bundan utanıp onunla beraber değilmiş gibi davranır. Yaptığından pişman olup koşarak eve geri döner. Yolda kadının muhtemelen yaşlı, deli ve yoksul olduğunu düşünüp böyle bir kadını nasıl bir insanın çıplak görmek isteyeceğini sorgular. Onun ardından eve gelen çırağa kadını görüp göremediğini sorar, çırak kadın soyunmak üzereyken polislerin alıp götürdüğünü söyler.

Korkutucu Bir Zikir

Bazı günler başka tekkelere gittikleri de olur. Her tekkenin bir zikir günü vardır. Bir gece babası ve Galip amcasıyla birlikte Beyazıt'taki hanlardan birine giderler. O gece İranlıların Muharrem ayını vardır. Önce her tekkedeki gibi zikir başlar. Sonra bellerinden yukarısını soyarlar ve ellerindeki ucu topuzlu, topuzun üstünde çiviye andıran şeylerin olduğu zincirleri omuzlarına vurmaya başlarlar. Zincirleri vururken bir yandan "Ya Hassen, ya Husseyn!" diye zikrederler. Sırtlarından kan akmaya başlayınca bu kanlar birbirlerinin suratlarına sıçrar. Aziz Nesin babasıyla Galip amcasının arasında otururken korku içinde bunları seyreder. Galip amcasına adamların öleceğini fısıldayınca Galip amcası bu uğurda ölenlerin şehit olduğunu söyler. Sabaha karşı babasının kucağında uyuyakalır.

Milli Ordu İstanbul'da

Sabah bir Rifai dervişine yakışır şekilde beyaz elbisesini giydirip beline siyah bir kuşak bağlarlar, başına arakıyesini geçirip eline de teberini verirler. Babası da sarıklı kavuğunu ve cübbesini giyer. Beraber Çürüklük'teki tekkeye giderler. Tekkenin tüm dervişleri ellerinde tefler ve zillerle kapı önünde sıra olur. Şeyh Efendi'nin Kuvayi İnzibatiyeciler yakışıklı büyük oğlu kapıdan çıkarken üvey annesi Şâver Hanım sırtını sıvazlar. Şeyh Efendi öne geçer ve zillerle tefleri çalarak yola çıkarlar.

Her tekkenin kalabalığı ayrıdır ve hepsi sarıklarının renklerinden ayırt edilir. Sultanahmet'teki Üçüncü Ahmet Çeşmesi'ne vardıklarında tüm tekkelerin dervişleri öbek öbek beklemeye başlar. Biraz sonra Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a gelen muzaffer ordusunun başındaki Refet Paşa beyaz bir atın üstünde halkı selamlar. Paşa herkese gülümseyip artist gibi öpücükler gönderirken Aziz Nesin onun asker oluşuna inanamaz. Zira Refet Paşa barut ve yangın değil losyon ve krem kokuyor gibidir. Öyle yakışıklı ve bakımlı görünür. Paşa'nın bu hâlinin renkli taşbasmaları resmi yıllarca kahvehanelerin ve berber dükkânlarının duvarlarında asılı durur.

Bundan birkaç gün sonra Kuvayi İnzibatiyeciler yakalanmaya başlanır. Şeyh Efendi'nin yakışıklı büyük oğlu Avrupa'ya kaçar. Tekkede öğrendiği yanağa şiş batırma, kılıç üstüne yatma gibi becerileriyle Fransa'da ünlü bir illüzyonist olur. Yıllar sonra Türkiye'ye döner, röportajlar verir. Ancak yine Avrupa'ya döner.

Yeni Ev Yeni Komşu

Aziz Nesin'in ailesi Cerrahpaşa'da yeni bir eve taşınır. Ev sahibi siyahi bir kadındır. Alt katta o yaşar. Üst katta ise geniş sofada iki oda vardır. Birinde onlar, diğerinde ise Hüseyin Efendi ile eşi Nevber Hanım ve oğulları Cevat ile kızları Cemile yaşar. Nevber Hanım da tıpkı annesi gibi evlatlıktır. Ancak sokağa çıkarken hanımefendiler gibi başına hotoz yapar. Hotozunu iğnelerle çarşafına tutturur. Tüm kadınlar gibi o da bezden bir torbayı beline bağlar. Çarşaf etekliğinin üstünden sarkan bu torbalar çok çirkin görünür. Ancak Nevber Hanım hanımefendilerin yaptığı gibi torbasını etekliğinin altına saklar. Sadece Beyoğlu civarında oturan, "tango" denilen kadınlar çantalarını ellerinde taşırlar. Onlara da iyi gözle bakılmaz.

Hüseyin Efendi işsiz olduğu için evlerinden kavga hiç eksik olmaz. Nevber Hanım eskiden evlatlık olduğu aileden eşine iş bulmalarını rica etmek isteyince annesiyle birlikte ona eşlik ederek Bebek'teki bir konağa gitmek üzere yola çıkarlar. Tramvayda her kompartıman vişne rengi perdeyle ayrılmıştır. Ön bölümde kadınlar, arka bölümde erkekler oturur. Kadınların bazıları ineceği durağı bilemez ya da peçesinin altından net göremez o yüzden eşleri inip gittiğinde kalakalırlar. Bu yüzden vatmanla yolcu erkekler arasında kavga çıktığı olur.

Konağa girerler. Aziz Nesin rengârenk camlardan oluşan bir pencereden sızan güneş ışığının renkli yansımalarından etkilenir. Sallanan bir sandalye görünce hemen üstüne oturup sallanmaya başlar. O salladıkça sandalyenin yuvarlanmayışına şaşırır. Ancak annesinin kaş göz yaparak ona kızdığını görünce hemen aşağı iner.

Akşam konaktan ayrıldıklarında Nevber Hanım buraya yedi yaşında geldiğini, on yedi yaşında da evlendirildiğini, yani tam on yıl çalıştığını, ayda on liradan hesap edilirse alacağı çok para olduğunu ve

elli lira bile vermiş olsalardı eşinin bunu kendine sermaye yapıp bir iş kurabileceğini söyler. Annesi bunları kendiyile ilgili bir şey düşünür gibi durgun bir şekilde dinler.

Hüseyin Efendi bir süre sonra Eskişehir’de bir iş bulup gider, bir daha da haberi gelmez. Bir gün Cevat eve gelip annesinden gazete almak için para ister. Nevber Hanım evlerine gazete girmedeği için vermek istemez. Cevat gazetenin renkli çıktığını söyleyerek ısrar eder. Nevber Hanım parayı verir. Cevat gazeteyle gelir. Sadece gazetenin adı kırmızıyla basılmıştır ve ön sayfada kırmızılı siyahlı bir çizgi vardır.

Nevber Hanım geçim sıkıntısı çektiği için annesiyle birlikte kırlara gidip her çeşitten ot toplayıp onlardan yemek pişirir. Öğle yemeklerinde sadece hıyar salatası yapar ama onu dereotuyla, maydanozla süsler, zeytini kekik ve başka kokulu otlarla birlikte zeytinyağında tutar. Karabiberle tuzu karıştırıp ekmek diliminin üstüne koyar. Tüm bunlar onun sofrasını Aziz Nesin’e zengin sofrası gibi gösterir.

Nevber Hanım sonunda küpesini satıp simit satması için oğluna tablayla sehpa alır. Cevat sabahları erkenden kalkıp fırından simit alır öğleye kadar hepsini satar. Artık geçim dertleri biraz olsun hafifler. Aziz Nesin de Cevat gibi simit satmak isteyince annesi karşı çıkar. Babası ise onu din adamı yapmak istediği için din adamı olacak kişinin simit satamayacağını söyler. Ancak o bir sabah Cevat’la birlikte evden çıkar. Beraberce fırından simit alırlar ve fabrika önü gibi kalabalık bir yere giderler. Cevat “Taze simit!” diye bağırınca o da onu taklit eder. Simitler kısa sürede tükenir.

Cevat bir gün ona sigara içmek isteyip istemediğini sorar. O içmeyeceğini söylese de bir tanesini cebine koydurur. Eve döndüklerinde evin bahçesindeki hatmi ağacına tırmanır. O sırada Cevat annesine onun sigara içtiğini söylemiştir. Akşam eve gelince annesi sigara içip içmediğini sorar. O, cebindeki sigarayı çoktan unutmuştur, içmediğini söyleyince annesi cebini kontrol eder. Sigarayı bulunca kızar. Aziz Nesin Cevat’ı ele vermemek için sokakta oynayan bir arkadaşının tutması için ona verdiğini, onun da cebinde unuttuğunu söyler.

Toplumsal Farklılıkları Keşfediş

Evlerinin tam karşısında taş duvarlarla çevrili bir konak vardır. Aziz Nesin ikinci kattaki odalarının penceresinden bu konağa bakarak onun içinde yaşayan insanların nasıl kimseler olduklarını, nasıl yemek yediklerini, nasıl tualete gittiklerini, nasıl banyo yaptıklarını, nasıl güldükleri, nasıl kızdıklarını sorgular. Akşam olduğunda onların odaları karanlıktır, konakta ise aralık kalan perde olursa dışarı ışık sızar. Ancak onların gaz lambasından sızan ışığa pek benzemez. Işığın önünden geçenlerin pencereye yansıyan gölgeleri de onların gölgelerine pek benzemez.

Alt katlarındaki odada ise yaşlı bir çift yaşar. Adam yataklak olunca dilenciliği bırakmak zorunda kalmıştır. Onun yerine dilencilik yapmaya eşi gider. Adam bütün gün yattığı yerde inler. Akşam kadın eve gelince altına yaptığı için ona kızdığından dolayı daha da çok inler.

Aziz Nesin akşamları konağın ışıklarına dalarken işte bu yaşlı adamın iniltilerini dinler. Yatsı ezanı okununca babası annesinden postu yere sermesini ister. Annesi postu yere serer, babası gelir ve karanlık odada postunun üstünde namazını kılar. Annesi sofadaki lambayı odaya getirince o da perdeyi çeker. Ancak akli konaktır. Sonra annesi namaz kılmaya başlar. O zaman namaz kılarken neden kadınlarla erkeklerin farklı hareketler yaptıklarını sorgular. Mesela erkekler ellerini başparmakları kulaklarının altına gelecek şekilde kaldırırken kadınlar neden göğüs üstünde tutarlar?

Namazdan sonra annesi yatakları yere yerer ve yatarlar. Babası yatağın etrafına yapışkanotlarını serip sermediğini sorar. Gece ortaya çıkan tahtakuruları bu otlara yapışıp kalır. Ancak bazı tahtakuruları duvara tırmanıp tavandan onların üstüne atlar. Aziz Nesin gece yarısı lambanın yanmasıyla uyanır. Annesiyle babası ısırılmanın acısıyla uyanıp yakaladıkları tahtakurularını yanan lambanın içine atmaktadır.

Konağı çevreleyen taş duvarların ardından çocuk kahkahaları duyulur. Bu çocuklar bazı akşamlar oyun oynamak için sokağa çıkarlar ancak sokakta oyun oynayan mahallenin geri kalanına dönüp bakmazlar. Adeta onları yok sayarlar. Mahallenin çocukları ise öyle değildir. Aziz Nesin onların konak çocuklarını görünce başka türlü davrandıklarını sezer. Kendilerini bu konak çocuklarına gösterip beğendirmek ister gibidirler. Onların bu hâlden tiksinti duyar. Ancak konak çocuklarının tertemiz görüntüsünden o da çok hoşlanır.

Ne konak çocuklarına ne de mahallenin çocuklarına yaklaşabilir. Fakat birbirlerini yok sayan bu iki grup çocuk o, akşamları çeşmeden su doldurmak için tenekesiyle dışarı çıktığında ona dikkat kesilir. Konak çocukları gülerken mahallenin çocukları da alay eder, hatta bazen tenekesine taş bile atarlar. O zaman kendini her zamankinden daha küçük hisseder.

Konak çocukları arasında ondan yaşça büyük bir kız vardır. Bu kız onu çeşmeye giden yolun başındaki Reşide teyzenin evinin önünde her gördüğünde ona vurur. Aziz Nesin kızın güzel kıyafetlerine ve temiz yüzüne baktıkça vurmaya kıyamaz. Sadece “Yapma, yapmasana” diye bağırır. Bir akşam kız yine ona saldırınca Reşide teyzenin evinin kapısı açılır ve oğlu Saim dışarı çıkar. Saim abi kızı kovaladıktan sonra Aziz Nesin’e her akşam pencereden o kızdan dayak yediğini gördüğünü, ne olursa olsun bir kızdan dayak yememesi gerektiğini söyler.

Saim abi böylece ona ilk kavga dersini verir. Eğer birisi ona sataşıyorsa ilk yumruğu o atmalı ve hiç durmadan üst üste vurmaya devam etmelidir. Eğer karşısındaki çok büyük birisiye dizlerine tekme atmalıdır. O akşamdan sonra kız birkaç akşam görünmez ama bir akşam yine ortaya çıkar ve vurmaya başlar. O sırada Aziz Nesin’in gözleri Reşide teyzenin evinin penceresinde Saim abisini arar ama kimse görünmez. Aziz Nesin kıza eğer vurmaya devam ederse kendisinin de karşılık vereceğini söyleyince kız güler. Bunun üzerine sinirini su dolu tenekesine tekme atarak çıkarır. Tenekeden sıçrayan su kızın üstüne gelir. Ardından kız bağırarak koşmaya başlar.

Biraz sonra konak çocuklarıyla mahallenin çocukları etrafını sarar. Konak çocukları arasındaki en iri olan oğlan bir kıza sataşmaya utanıp utanmadığını sorar. Kıza vurmadığını söylese de dinlemezler. Mahallenin çocukları tenekesini taşlamaya başlar. O an Saim abiden aldığı kavga dersini hatırlayıp konak çocuğuna bir yumruk atar ve üst üste vurmaya devam eder. Oğlan yere düşünce birlikte yuvarlanırlar. Onu altına aldıktan sonra yerinden doğrulup tenekesini alır, çocuklar ikiye ayrılıp ona yol açar, onların arasından yürüyerek gider.

Eve geldiğinde olanları pencereden seyrettiğini söyleyen annesinden azar işitince tuvalete saklanıp ağlar. O gece babası yine tahtakurularını lambanın içine atarken alt katta inleyen adamın başka türlü inlediğini, sürgündeyken de Anadolu’da savaşırken de ölüm iniltisinin ne olduğunu çok iyi gördüğünü söyler. Sabah olduğunda alt kattaki hiç ses çıkmaz. Adam gerçekten de ölmüştür. Babası sabah namazından sonra yaşlı adam için Kuran okur.

Akşam yine çeşmeye su taşımak için sokağa çıkar. Bu sefer ne konak çocukları ne de mahallenin çocukları dönüp ona bakar. Çeşmeye doğru yürürken kendini büyümüş hisseder. Saim abisinin çocuğu nasıl dövdüğünü görüp görmediğini merak eder. Birkaç gün sonra karşılaşırlar. Ona çocuğu nasıl dövdüğünü görüp görmediğini sorar. Saim abisi gördüğünü söyler. Bu söz canını çok sıkır. Hayatı boyunca kendisine nasıl dövüşeceğini öğretenlerin kendisi kavgaya girdiğinde ya arkadaşan bakıp seyrettiğinden ya da hiç dönüp bakmadığından yakındır.

Yorgun Atlar

Cerrahpaşa’ya taşındıkları için Kasımpaşa’da oturan Galip amcasından her gün ders alması artık mümkün değildir. Cerrahpaşa’dan Kasımpaşa’ya yürüyerek haftada anca iki veya üç gün gidebilir. Annesi bu yolun onu zorlayacağını düşündüğü için gitmesini istemez ama babası ezberindeki sureleri unutmasından çok korktuğu için gitmesini ister. Sabah kahvaltısından sonra yola çıkar. Birçok yeri geçtikten sonra Şişhane’ye çıkan yokuşa varınca orada hep oyalanır. Onu oyalayan şey yük taşıyan atlardır.

Bozuk kaldırım taşlarıyla dolu olan yokuşu hiçbir at arabası durup dinlenmeden çıkamaz. Arabacılar daha yokuşa varmadan atları kamçılama başlar ki atlar bu yokuşu kamçının verdiği dehşetle çabucak tırmanabilsin. Ancak öyle olmaz. Yokuşta mutlaka dört veya beş araba durur. Arabacılar atları kamçılar, atların gözleri yerlerinden fırlayacak gibi olur. Bazı atların ayak kemikleri kırılır, arabacılar yanlarına çömelip ağlar. Ne olursa olsun atların yüklerini taşıyamadığı zaman arabacılar teker teker sırtlanıp kendileri taşımak zorunda kalır.

Aziz Nesin derslerden artık sıkıldığı için zamanının çoğunu yokuşta bir kenara çömelip bu atları seyrederek geçirir. Hayatının geri kalanında sırtına yüklenen sorumlulukların ağırlığını her duyduğunda bu atları hatırlar ve o atlardan ne kadar farksız olduğunu düşünür.

Tekkeler Kapatılır

Mustafa Kemal Paşa tekkeleri kapattırdığı için eskisi gibi zikir çekmek için toplanılmaz. Tekkenin odaları kiraya verilir. Şeyh Efendi'nin büyük eşi Şâver Hanım pazarda alışveriş yaparken satıcılarla pazarlık etmeden hiçbir şey alamaz. Et alacağı zaman da kötüsünden almaya mecbur kalır. Evlerde tekkeleri kapattırdığı için sürekli Mustafa Kemal aleyhine konuşulur. Onun Yahudi olduğu, tek gözünün kör olduğu, Müslümanlığı yok edeceği söylenir. Aziz Nesin'in babası ondan hep "Kör Kemal" diye bahseder.

Galip amcası da eskisi gibi değildir. Ancak tekkelerin kapatılmasına rağmen o Mustafa Kemal'i destekler ve ülkenin medeni olması için Batılılaşması gerektiğini savunur. Hatta buna katkı sağlamak için bir görev almayı çok ister. Fakat bu mümkün olmaz. Cibali'de bir fabrikada günde otuz beş kuruşa çalışmaya başlar. İşçi olduktan bir süre sonra onları ziyarete geldiğinde başında fesi vardır ama üstünde abası ya da cübbesi yoktur. Yakasız bir gömleği, cepleri kitap dolu bir ceket ve dizi yırtılmış keten bir pantolonu vardır. Değişmiş, yorgun ve yaşlı görünür. Sabahları erkenden kalkıp yürüyerek fabrikaya gitmektedir. Akşam da yürüyerek döndüğü için tekkedeki odasına varır varmaz yorgunluktan sızar. Üstelik yıkanamadığı için bitlenmiştir.

Annesi, babasının çamaşırlarından bazılarını ona verir. Babası da hamama gidip yıkanması için bir miktar para verir. Aziz Nesin Galip amcasıyla birlikte hamama gider. Yıkanır. Ancak çıkacakları zaman Galip amcası cebindeki paranın hamamda çalındığını fark eder. Annesi onun bitlenmiş çamaşırlarını kaynatarak yıkar. Sabah olduğunda Galip amcasının daha gün ağarmadan kalkıp fabrikaya gittiğini görür.

Babanın Yaklaşımı

Babası ezberindeki sureleri unutmasını istemediğinden dolayı ondan ezberindeki sureleri okumasını ister. Fakat Aziz Nesin sureleri hatırlayamadığı için babası sofada otururken odada Kuran'ı açıp sureleri öyle okur. Babası sofadan dinledikçe onu takdir eder. Ancak annesi odaya girip onun önünde açık olan Kuran'dan okuduğunu görünce babasına ezberden değil kitaptan bakarak okuduğunu söyler. Fakat babası ona karşı çıkar, sofadan kalkıp odaya gelmez ve ezberden okuduğuna emin olduğunu ima eder. Aziz Nesin babasının böyle yaparak ona ne kadar güvendiğini hissettirdiğini, güvenilmiş bir çocuk olmanın onu olumlu yönde etkilediğini belirtir.

Bisküviler

Komşularından bir kadın bebeğiyle birlikte misafirlığe gelir. Nevber Hanım, annesi ve misafir kadın sofada otururken misafir kadının bir yaşında olan bebeği mızızlanmaya başlar. Kadın, Aziz Nesin'den bebek için bisküvi almasını ister. Ancak bebeğin on paralık bisküviyle yirmi paralık bisküviyi ayırt edemediğini, on paralık olanı tükürdüğünü söyleyerek yirmi paralık bisküviden almasını tembihler. Aziz Nesin kadından aldığı parayla dışarı çıkar.

Yürürken herkesten "Anne on paa" diye dilenen mahallenin delisini görür. Duyduğuna göre bu genç kendisine verilen on paradan fazla parayı kabul etmeyip fazlasını iade ediyordu. Ufacık bebeğin hangi bisküviden aldığını anlamasının mümkün olmadığını düşünerek bu duyduğunu test etmek için ona kırk para uzatır. Genç adam parayı alıp cebine atar. Duyduğunun yanlış olduğunu anlar. Burada kaybettiği parayı telafi etmek için on paralık bisküvilerden fazla fazla alır. Yolda birkaç tanesini de kendi yer. Eve geldiğinde kadının bisküvilerin on paralık olduğunu anlamasından korkar ama kadın hiçbir şey anlamaz. Bisküviyi bebeğe verir ama bebek bisküviyi yemez, tükürür. Kadın "Ben sana demedim mi?" diye söylenirken o da bir bebeğin böyle bir şeyi ayırt edebilmesinin mucize gibi bir şey olduğunu düşünür.

Bencillik Üstüne

Ramazan ayında Galip amcası iftara gelince onu daha da yaşlanmış bulur ve ilk defa başka insanlardan yakınırken görür. Fabrikadaki işçilerin bencilliğinden şikayet etmektedir. Her zaman olduğu gibi anlatmak istediğini bir fıkrayla anlatır. Hocanın biri bir sefere çıkar, azığı biter ama ortada ne bir köy ne de kasaba vardır. Sonunda bir kente varır. Gördüğü ilk kapıya vurur. Burası bir Bektaşî tekkesidir ve tam da yemek vaktidir. Onu hemen sofraya davet ederler. Hoca kırk kişinin olduğu sofraya oturur, eline iki arşın uzunluğunda tahta bir kaşık verirler (bir arşın 68 cm'dir). Hoca tahta kaşıkla nasıl yiyeceğini anlayamaz, kaşığın ucunu ya kendisinin ya da başkasının gözüne sokar. Onun bu hâlini gören Bektaşî babası kaşıkların herkesin birbirini beslemesi için uzun yapıldığını, onun o kaşıkla karşısındakini, karşısındakinin de onu besleyeceğini, karşısındaki ne kadar doyarsa kendisinin de o kadar doyacağını, sadece kendini düşünenlerin o sofrada aç kalacağını söyler.

Tahta Kaşık

İftar sofrasına oturmak üzereyken babası Aziz Nesin'i Galip amcasına tahta kaşık almak üzere bakkala gönderir. Zira tahta kaşıkla yemek sünnettir. Fakat evlerine yakın bakkalların hiçbirinde tahta kaşık bulamaz. O yüzden daha uzak yerlerdeki dükkânlara gider. Babasının oruçlu olduğu hâlde onu böyle sokaklarda gezdirmesine çok alınır. Büyük bir haksızlığa uğradığını düşünür. Sonunda çok eski bir dükkânda tahta kaşık bulur ve iki tane satın alır. Dükkândan çıktığı an iftiar topu atılır. Camilerin şerefelerindeki kandiller yanar. İftar vaktinde evde orucunu açmak varken sokaklarda böyle dolaşmak zorunda kaldığı için ağlamaya başlar. Eve gözyaşlarını silerek girer. Babası onun oruçlu olduğunu bilmediğini söyler ve oruçlu hâlde onu sokağa gönderdiği için çok üzülür. Aziz Nesin babasının üzüldüğünü görünce onu bilerek yormadığını anlayıp çok mutlu olur. Akşam namazından sonra babası her zamanki gibi yine Mustafa Kemal Paşa'dan şikayet etmeye başlar. Ancak Galip amca ısrarla medeniyet için Batılılaşmak gerektiğini savunur. Babası onun gibi bir âlimin nasıl olup da Mustafa Kemal Paşa gibi bir adamın tarafını tuttuğunu bir türlü anlayamaz.

Bağımsızlık Uğruna

Galip amca çalıştığı fabrikadan çıkarılınca Aziz Nesin tekrar ondan ders almaya başlar. Bir gün annesi ona öğle yemeği hazırlamayınca babası bir miktar para verir. İlk defa kendi kendine dışarıda bir şey yiyeceği için heyecanlanır ve öğlene kadar derse gitmez. Sokaklarda dolanıp yemek yiyeceği bir yer arar. Ucuz bir lokantaya girip kuru fasulyeyle pılav yer. Galip amcasına gitmeyecek, akşam evde sorarlarsa onu evde bulamadığını söyleyecektir. Ancak biraz sonra bağırsakları bozulduğu için sokakta girebileceği bir tuvalet aramaya başlar ama bulamaz. Zar zor kendini eve atar ve planladığı gibi Galip amcasını evde bulamadığını, gelir diye biraz beklediğini o yüzden de geciktiğini söyler.

Galip Amcanın Hastalığı

Galip amca ateşler içinde eve gelir. Aziz Nesin'in annesi ona sofada yer yatağı hazırlar ve çorba yapar. Diğer odada yaşayan Nevber Hanım Galip amcanın ortak kullanım alanı olan sofada kalmasından rahatsız olur. Uzun boylu olan Galip amcanın yorganın altından taşan ayaklarından öğrendiğini söyler. Nevber Hanım haksız sayılmaz, zira Galip amca yıkanamadığı için vücudu kirlidir. Yine de kadının dediklerini duyunca çok alınır ve kendi söylediğine kendi inanmayarak insanın dışının değil içinin temiz olması gerektiğini söyler.

İcazet

Aziz Nesin'in babası Çürüklük Tekkesi şeyhinden postnişinlik icazeti alır. Bu icazet sayesinde bir tekke kurabilir ve tekkenin şeyhi olabilir. İcazet belgesini hattat da olan Galip amca yazar. Tek odalı evlerinde verilen icazet töreninde bolca et yerler. İcazet tenekeden boru biçiminde bir kutuya konur. Hiçbir işe yaramayacak olan bu belge Aziz Nesin'in babası için büyük bir değer taşır.

Galip Amca ile Yolculuk

Galip amca geçinebilmek için iş arayışındadır. Aziz Nesin onunla birlikte Tekirdağ'da kapatılmış tekkelerden birinin şeyhine ziyarete gider. İstanbul'dan bindikleri vapurun güvertesinde birçok "çingene" ailesi vardır. İçlerinden biri bilet almadığı için memur sözlü olarak onlara saldırır. Kadınlardan biri memura yalvarırken "kardeşim" der demez memur sinirlenip onun bir "çingene" olduğunu, kendisinin kardeşi filan olamayacağını söyler. Aziz Nesin o anda memura karşı büyük bir hınç duyar. Ne zaman bir haksızlıkla karşılaşsa büyük adam olduğunu ve tüm haksızlıkları kaldırdığını hayal eder.

Nihayet Tekirdağ'da avukatlık yapan şeyhin yazıhanesine varırlar. Gece tekkeye giderler. Galip amca burada büyük saygı görür. Gece sohbet edip söyleşilir. Aziz Nesin tekkenin bir odasında tek başına yatarken başucundaki ufak sehpanın üstünde yanan lamba çok hoşuna gider. Elini lambanın yanına her uzattığında ısıllı ışıl oluşunu seyreder. Ancak bir gece lambayla birlikte tuvalete gittiğinde elini musluktan damlayan suyla ıslatıp sıcak lambaya değdirerek oyun oynar. Şişe bir anda çatlayınca lamba söner. Karanlıkta odasına dönmeye çalışırken merdivenlerden yuvarlanır. Çıkardığı ses yüzünden tekkenin her yanından elinde lambalarla birçok insan çıkıverir. Döndüklerinde Nevber Hanım'ın kayıp eşinin adresini bulduğunu, oğluyla kızını alıp yanına gittiğini öğrenirler. Oda kiracı bulunana dek boş olacağı için onlar kullanmaya başlar.

Feridun'nun Eşi

Aziz Nesin'in gerçek adını vermek istemediği için Feridun diye andığı bir ahabplarının eşi çok güzel bir eşi vardır. Ancak kadın hem çok kıskanç hem de çok hırslıdır. Tramvayda biletçi olan Feridun'u bu işi yolcu kadınları sıkıştırmak için yapmakla suçlar. Aziz Nesin kadının annesine anlattığı her şeyi onlara hissettirmeden dinler. Annesi ekmek parası kazanmanın zorluklarından bahsedince kadın bu sefer bu işi eşine yakıştıramadığını söyler. Zira Feridun'un çok güzel bir el yazısı vardır. Osmanlı Türkçesi o kadar zordur ki yüksek memurlar arasında bile hatasız yazabilen çok az kişi vardır.

Feridun eşinin ısrarıyla tramvaydaki işinden ayrılır. Kaldıkları kalabalık aile evinin bahçesi lastik doludur. Bu merakı sayesinde velespitler yapar. Sokaklarda onunla gezerken herkes ona deli gözüyle bakar. Eşi ailesiyle geçinemediği için büyük evden ayrılıp küçük bir yere taşınırlar. Yaptığı velespitlerden yalnızca iki tanesini yanında getirebilir.

İşsizlik canına tak edince kunduracılık yapmaya başlar. İlk müşterisi de Aziz Nesin'in babası olur. İşleri iyi gider, kazancı yerindedir. Ancak eşi bundan tatmin olmaz. Bu yüzden Feridun illa kâtip olmasını isteyen eşi yüzünden iyi iş yapan dükkânını kapatır. Emirgan sırtlarında bir çeşmenin başındaki kulübede su kaplarını mühürleyip hangi sucunun kaç damacana aldığını kaydeden memur olarak işe başlar.

Bir gün Aziz Nesin annesiyle birlikte onların evine misafirlğe gider. Uzak bir yerde yaşadıkları için gece de orada kalacaklardır. Öğle yemeğinden sonra kadın annesine fısıldayarak bir şeyler anlatmaya başlayınca hemen kulak kesilir. Kadın her gün kocasına yemek getirip götürmektedir. Bir gün yemek götürürken ıssız bir yerde iki sucu yolunu kesip ona saldırır. Aziz Nesin'in annesi bunu duyunca tavrını birden değiştirir. Gece orada kalmaktan vazgeçer. Kadın kalmaları için ısrar etse de fayda etmez. Geç vakitte eve döndüklerinde babası neden orada gecelemediklerini sorar. Annesi, babasının öfkesine rağmen kadının anlattıklarıyla ilgili hiçbir şey söylemez.

Tango

Annesi güzel ve süslü bir kadına boş odada bir yatak hazırlar. O yıllarda (1923-1925) insanlar farklı giyinmeye başlar. Erkeklerin çoğunda ince bir baston vardır, dar paçalı kısa pantolonlar ve kısa ceketler giyerler. Konuşurken birbirlerine "monşer" diye hitap ederler. Bu erkek tipinin kadın karşılığı "tango"dur. Bu kadın da onlardandır. Çarşafı vardır ama annesinin çarşafına benzemez. Gül kurusu rengindedir. Üstünde de gül kurusundan biraz daha koyu renkte çiçek baskıları vardır. Etekleri diz kapağından biraz aşağısına kadardır. Etekliğin arkasında büyük bir fiyonk vardır. Başında ise hotoz. Saçları şakaklarına düşer.

Bu kadın Aziz Nesin'i çok sever. Bir gün beraber öğle yemeği yedikten sonra herkes sofradan kalkar. Ancak Aziz Nesin karnı şişene dek kavun yer. Hava çok sıcaktır. Aziz Nesin kimseyi göremeyince eskiden Nevber Hanım'ın kaldığı o boş odanın kapısını açar. Kadın içeride iç çamaşırını çıkarmış, öne doğru eğilmiş bir şeyler yapmaktadır. Onu öyle görünce olduğu yerde kalakalır. Kadın onu fark ettiği an eteğini indirir. Çamaşırında pire aradığını söyler. O günden sonra kadınla eskisi gibi rahatça konuşamaz.

Zekiye Hanım ve Piç

Annesi yine hastaneye kaldırılır. Normalde ziyaretçilere haftada bir gün izin verilirken o her gün annesini ziyaret eder. Annesizlik yüzünden bakımsız kaldığının düşünülmesini istemediği için her gün evden çıkmadan bir saat önce hazırlanmaya başlar. Annesi öğle yemeğinden artırdığı ne varsa hepsini yer. Hastabakıcılarla hemşireler onu yemek yerken gördüğü hâlde ses çıkarmazlar.

Ancak bugünlerde ona göz kulak olan bir kadın vardır; Zekiye Hanım. Birkaç sokak ötede bir çıkmaz sokakta kendi evinde yaşayan Arap bir kadındır. Çok yaşlı bir eşi vardır. Bu adam küfesiyle bir çeşmenin başında oturup kendisine yük taşıtacak müşteri bekler. Burada beklerken Zekiye Hanım'ın tanıdıklarını görmezden gelir. Akşam olunca küfesini kahvehaneye bırakır eve öyle gelir. Zekiye Hanım onu yıkayıp pijamasını giydirir. O günlerde pijama çok modern bir giysidir. Zenginlerin evlerinde bile pijama giyen erkek sayısı çok azdır.

Geceleri babasıyla onların evine gittiklerinde adamın bambaşka bir kişiliğe büründüğünü görür. Adeta emekli bir memur gibidir ve hep ciddi konular hakkında konuşur. Ancak ertesi gün onu çeşmenin yanında görünce yine birbirlerini tanımazdan gelirler. Dedikoduya göre kimsenin yük taşıtmadığı bu yaşlı adam aslında orada dilenmektedir.

İçinde bulundukları yoksulluğa rağmen Zekiye Hanım'ın evi o kadar temiz o kadar yaşanılır bir evdir ki Aziz Nesin hep ona imrenir. Bir gün bu evde küçük bir kız çocuğu peyda olur. Kızın annesi haftada bir gelip kızını sever ve gider. Bu kadının bir genelevde hizmetçilik yaptığı konuşulur. O yüzden Zekiye Hanım'a kızına baktığı için çok para verir.

Aziz Nesin tam da bugünlerde sokaktaki çocukların birbirlerine "piç suyu" dediklerini duyar. Bazı kadınlar da yaramaz çocuklara "piç kurusu" der. "Piç" in babası belli olmayan çocuklara dendiğini, bu kızın da "piç" olduğunu öğrenir. Fakat sonra kendi sokaklarında oturan bir çocuğun babasının annesinin nikâhsız birlikte olduğu bir adamdan olduğunu, nikâhsız erkekten olan çocuğa da "piç" dendiğini öğrenir.

"Piç"lerin başka türlü insanlar olduklarını, kurnaz, yalancı, hilekâr olduklarını, asla iyi biri olamayacaklarını düşünür. O yüzden bu iki ayrı "piç" arasında benzerlikler arar. İkisinin de yüzü ufaktır ve gözleri küçüktür. Hayatı boyunca ne zaman onlara benzeyen bir çocuk görse onların "piç" olduklarını zanneder.

Bir gün Zekiye Hanım bu küçük kızla birlikte onların evine gelir. Odalarını süpürür, derleyip toplar. Sofada bağdaş kurup salatalık soyarken siyah bir kedi görünür. Aziz Nesin bu kediye ne zaman görse "Arap" diye bağırır. Yine aynısını yapınca Zekiye Hanım olduğu yerde kalakalır. Sonra kendini toplayıp kendisinin buna alınmadığını ama aynı şeyi başkasının yanında yaparsa alınabileceğini söyler. Zekiye Hanım salata yapar, üstüne de zeytin koyar. Kurutulmuş bir demet naneyi bir tabağa ovalar, üzerine karabiberle tuz eker. Bunlar taze ekmekle güzel yenir. Ancak Aziz Nesin küçük kız salatının suyuna ekmeğini bandığı için hiç salatadan yemez. Hatta bir daha o tabaktan hiç yemek yemez. Annesi hastaneden çıkıp geldiğinde neden o tabaktan yemek yemediğini sorunca "O tabakta piç salata yemişti anne" der. Annesi kimsenin isteyerek "piç" olmadığını anlatınca bunun üzerine düşünür ve kimseyi bu yüzden suçlamamaya karar verir. Fakat yine de o tabaktan yemek yiyemez.

Zeytin

Annesinin aslında verem olduğu daha sonra anlaşılacağı için doktorlar farklı tedaviler uygular. Tuzlu hiçbir şey yemesine izin vermezler. Babasıyla onu ziyarete gittiklerinde normalde sevmediği hâlde canının zeytin çektiğini söyler. Bir kese kâğıdı zeytin getirirler. Sonraki hafta ziyarete gittiklerinde annesi zeytinleri gece yemek için yatağının altına sakladığını, bir kedinin tüm zeytinleri yiyip bitirdiğini, hatta çekirdekleri yatağın önünde bıraktığını gülerек anlatır.

Çilli Kız

Aziz Nesin bir gün evlerinin bahçesinde bir tavuk bulur. Annesi tavuğun mutlaka birine ait olduğunu söylese de dışarı salmaz. Adını Çilli Kız koyar. Ertesi gün tavuğun sahibi Reşide teyze gelir. Fakat onun tavuğu ne kadar sevdiğini görünce ona hediye etmeye karar verir. Aziz Nesin'in yıllar içinde birçok tavuğu olur, Heybeliada'ya taşınırlar, orada yumurtalarını satar, koyun alır, koyunlar çoğalır, onları da satıp ev alırlar.

Borç

Babasının gümrükte memur olan ve Heybeliada'da yaşayan Nihat adlı bir adamdan alacağı vardır, ancak kendisi gidip isteyemez. Annesi adamı mahkemeye vermesini söyler ama babası ayıp olacağını düşündüğü için karşı çıkar. Annesinin bir sandığı vardır, açıp içinden onlarca senet çıkarır. Hepsisi babasının başkalarına verdiği ve geri alamadığı borçlardır.

Fakat babası özellikle bu borcu istemeye annesinin gitmesini ister. Annesi ise normalde huyu olmadığı hâlde gitmeyeceğini söyler. Zira çocukluğunu geçirdiği Heybeliada'da birçok tanıdığı vardır ama onların içine çıkacak düzgün bir kıyafeti yoktur. Üstelik oradan ayrılırken boynunda olan beşibirliği bir başkasına borç vermek için sattıklarından dolayı boynu boştur. Her şeye rağmen sonunda babasının ısrarıyla annesiyle birlikte Heybeliada'ya giderler ve Nihat Bey'in evinde on beş gün konuk kalırlar.

Konuk kaldıkları sırada Aziz Nesin Nihat Bey'e hayranlık duyar. Nihat Bey takım elbise giyer, sabah işe gidip akşam eve gelir. Babasının böyle bir arkadaşı olduğu için gururlanır. Ancak Nihat Bey parası olmadığı için borcunu ödeyemeyeceğini bildirir. Babası onun her akşam rakı içmesinden yola çıkarak parasını hesapsızca harcadığından dolayı borcunu vermediğine inandığı için onu mahkemeye verir.

Mahkemeyi kazanır ama kırk sekiz altın yerine kırk sekiz kâğıt para verileceğini öğrenince itiraz eder. Ona rejimin değiştiğini, borcu imparatorluk zamanında verdiğini, şimdi kâğıt paralar olduğunu söyleseler de anlamak istemez. Zira kırk sekiz kâğıt parayla dört altın bile alınmaz. Bu olanlar onun Mustafa Kemal'e ve cumhuriyete olan düşmanlığını daha da körükler. Dört altın bile etmeyen kırk sekiz kâğıt para için Nihat Bey'e dava açtığına pişman olur ve parayı almaz. Yıllar sonra onun oğlunun bir aşk nedeniyle intihar ettiğini daha sonra da Nihat Bey'in vefat ettiğini duyunca çok üzülür.

Tanıdıkları bir kömürcü vardır, Mehmet Efendi. Kışın evlerine arabayla odun kömürü gönderir ama karşılığında hiç para istemez. Bir gün paraya sıkıştığını söyleyerek babasından borç ister. Babası kimseye parasız görünmek istemediği için annesinden evlenirken ona hediye ettiği beşbirliği bozdurmasını teklif eder. Annesi bunu reddeder zira beşbirliği on dört yaşındayken hayattaki tek güvencesi olarak almıştır. Fakat sonunda razı gelmek zorunda kalır. Mehmet Efendi borcu için senet yaptırmak isteyince babası artık senetlere olan güvenini kaybettiği için borcuna karşılık hiçbir belge istemez. Fakat Mehmet Efendi borcunu öder.

Aziz Nesin babasının geri alamadığı borçların kendisine miras kalan senetlerine bakarak onun neden bu kadar çok borç verdiğini sorgular. Borç verdiği kişilerin çoğu ondan daha çok kazancı olan memurlardır. Onlara borç vererek onlardan daha eğitimsiz bir adam olmanın sebep olduğu yarayı tedavi ettiğini düşünür.

Mehmet Efendi Evleniyor

Kömürcü Mehmet Efendi'nin köydeki eşi vefat ettikten sonra kızı Nebiye'yi İstanbul'a getirir. Aziz Nesin'in annesi Mehmet Efendi'ye evlenmesi için bir kadın bulur, Nebiye'yi de kadının beğenmesi için giydirip kuşatır. Bir gün Mehmet Efendi'nin evleneceği kadın onların evindeyken Mehmet Efendi bir çuval dolusu çeşit çeşit ayakkabı gönderir. Ancak ayakkabılar o kadar zevksizdir ki kadın nerdeyse evlenmekten vazgeçme eşiğine gelir. Aziz Nesin'in annesi Mehmet Efendi'nin bu ayakkabıları onu denemek için göndermiş olabileceğini, erkeklerin kendilerine karşı çıkmayan kadınlarla evlenmek istediklerini söyler. Evlenirler.

Yine Borç

Mehmet Efendi yeniden borç ister üstelik bu sefer istediği daha fazladır. Fakat işleri bozulduğu için geri ödeyemez. Yeni evlendiği eşi onu terk edince kızıyla baş başa kalır. Dükkânının arkasına yaptırdığı bir odada yaşamaya başlarlar. Aziz Nesin'in babası onun borcunu ödeyememesinin sebebini dışarıdan yemek yemesinde bulur. Sonunda Mehmet Efendi yatağa düşer. Babası onu her ziyarete gittiğinde biraz daha para verir. Fakat Mehmet Efendi hastalıktan kurtulamaz, ölür. Bu sefer dükkânı işleten Nebiye'ye para bırakır.

Ağaç

Mehmet Efendi'nin dükkânının biraz aşağısında bir yatır onun başında da kocaman bir çitlembik ağacı vardır. Birtakım insanlar bu ağacı kesmek ister. Aziz Nesin'in babası eğer ağacı keserse ermişlerin onu rahat bırakmayacağını söyleyerek buna izin vermez. Adam onu kovar. Ancak üç gece rüyasında üst üste o yatırı görür. Bu rüyalarını gülerек esnafa anlattıktan sonra eline balta alıp ağaca çıkar. Önce dalları sonra da gövdesini kesecektir. Fakat baltayı kaldırır kaldırmaz aşağı düşer. Hastaneye kaldırılır. Daha sonra aynı ağacı kesmeye çalışan biri daha rüyasında aynı yatırı görür, yatır rüyasında ona "Ağacımı kesme, sonra ananı bellerim!" der. Aziz Nesin'in babası tüm bunları büyük bir memnuniyetle anlatır.

Kürkün Hikmeti

Bir tanıdıkları olan Fatma Hanım Aziz Nesin'i bir Ramazan akşamı çadır tiyatrosuna götürür. Bu, onun seyrettiği ilk tiyatro oyunudur. Oyunda zengin bir evin yaşlı bir aile reisi vardır. Bir de bu tür oyunlarda klasikleşmiş uşak tipi olan İbiş. Aile reisi eskiden kalma bir kürkü giydiğinde bir zorbaya dönüşür. Evdeki herkes o kürk onun üstündeyken söylediği her şeyi itiraz etmeden yapar o da herkesten anlamsız hareketler yapmalarını ister. Seyirciler işte bu anlarda gülmekten sandalyeden düşer. Bir gün kürkü İbiş giyer ve daha önce aile reisinin kürkü giyerek ona yaptırdığı her saçma şeyin intikamını fazlasıyla alır.

Oyun aslında bir diktatörlük yergisidir. Bundan birkaç yıl sonra Aziz Nesin bu oyundan esinlenerek bir oyun yazar. Seneler sonra 1971'de tutuklandığında tek başınayken İbiş'in kürkü sırtına geçirip evdeki

herkese anlamsız hareketler yaptırdığı sahneyi düşünür. Kendi kendine bu konuyu işlemeye karar verir ve Zat-i Devletleri İbiş Hazretleri oyununu yazar.

Anne de Borç Veriyor

Evin parası hep annesinde durur ama babası da bu paranın hesabını tutar. Bir gün Fatma Hanım eşi işten ayrıldığı için annesinden borç ister. Annesi babasından gizli beş lira borç verir. Babasının anlamasından çok korktuğu için borcunu bir an önce geri almak ister ancak Fatma Hanım Kadıköy'de bir evde aşçı olarak çalışmaya başlamasına rağmen borcunu ödemez. Bir akşam babası annesine bir miktar para verip diğerlerinin yanına koymasını ister. Aziz Nesin annesinin babasının parayı saymak istemesinden çok korktuğunu anlar fakat babası normalde eve para getirdiğinde yaptığı gibi parayı saymak istemez.

Annesi, Fatma Hanım'ın çalıştığı evin adresini öğrenir ama yabancı bir eve tek başına gidemeyeceği için Aziz Nesin'den o eve gidip parayı almasını ister. Aziz Nesin ilk defa Kadıköy'e hem de tek başına gider. Fatma Hanım kapıya ellerini önlüğüne silerek gelir. Üç lira aylıkla çalıştığı için borcunu o an ödemeyeceğini söyler. Fakat birkaç gün sonra borcunun bir kısmını bizzat kendi getirir. Daha sonra da kalanını öder.

Domuz Etinden Tiksinek

Cerrahpaşa'daki evlerinden Laleli ile Yenikapı arasında Langa denilen yerde dört katlı, sıvasız kâgir bir binaya taşınırlar. Kiraladıkları katta bir oda bir sofa, mutfak ve tuvalet vardır. Evin biraz ilerisindeki kiliseden çan sesleri gelir. Üst katta Rum komşuları yaşar. Bir gün o kattan aşağı bir yemek kokusu yayılır. Aziz Nesin o zamana kadar hiç domuz eti yememiş olmasına rağmen komşuların domuz eti kızarttığını söyleyerek evde yaygara koparır.

Annesi kokunun tencerede kavrulan soğan kokusu olduğunu söylese de inanamaz. İki gün boyunca midesi bulandığı için hiç yemek yemez. Bu olaydan sonra hayatı boyunca hiç domuz eti yemez. Hatta içinde domuz eti olmadığını bildiği hâlde salam, sosis gibi şeyleri çocuklarına yedirse bile kendi yiyemez. Bunu o yaşa kadar babasının "hınzır" diye andığı domuzla ilgili ne kadar çok iğrendirici şey dinlemiş olmasına bağlar.

Kahveci

Kasımpaşa'daki bir imama Arapça dersi vermenin ardından Aziz Nesin'in ikinci işi kahveci çıraklığı olur. Çevredeki esnafa çay ve kahve taşır. Fakat annesi istemediği için bırakmak zorunda kalır. Ayrıca, babası kahveciye de borç verir ama parasını geri alamadığı için onu mahkemeye vermek zorunda kalır. Kahvecinin savunmasını Aksaray'da kâğıt, ip, kumaş, kukla, oyuncak vs. satan bir dükkânın sahibi yapar. Adam sarıklı bir hocadır. Dükkânı da yıllardır hiç temizlenmemiş olmasıyla ünlüdür. İçerideki her şey yıllanmış toz altındadır. O yıllarda çok az sayıda avukat olduğundan böyle kişiler de mahkemelerde savunma yapabilir.

Kahveci borcuna karşılık odun verdiğini iddia eder. Aslında kahveci odacılık yaptığı iş hanı yapıldıktan sonra artan iskele tahtalarını ona taşımıştır. Babası bu tahta parçalarını almadığını söylese davayı kazanacağı hâlde aldığını kabul eder ancak borcunun karşılığı bu tahta parçaları değildir. Mahkeme çıkışında adamın savunmasını yapan sarıklı hocaya sarık takmasına rağmen yalan söylediği için kızar. Aziz Nesin'in babası dindar insanların kötülük yapabileceğine bir türlü inanmak istemeyen bir adamdır. O yüzden ne zaman böyle şeylerle karşılaşsa her seferinde şaşırır.

İki yıl sonra Aziz Nesin okula başladığında öğretmeni temizliğin önemini anlatırken kahvecinin savunmasını yapan o sarıklı hoca'nın kirli dükkânından örnek verir. Dükkânı da sahibini de öyle bir yerer ki Aziz Nesin onu babasının intikamını almış gibi hoşlanarak dinler.

Yeni Ev ve Ağaçlar

Yenikapı ile Laleli arasında geniş bahçeli bir eve taşınırlar. Bahçedeki konak yandıktan sonra sahibi ölmüştür. Eşi ölen kadın eski konağın arazisindeki tek katlı üç ayrı evin sahibi olur. Kadın güzel ve dedikodulara kulak asmadan gönlüne göre yaşayan bir kadındır. İlk eşinden olan oğlu bahriyeli olmuştur. Babalarının kim olduğunu başkalarının bilmediği iki oğlu daha vardır. Kadın geçimini kiradaki iki evinden kazanır.

Yeni ev geniştir. Annesi her sabah bahçedeki incir ve dut ağaçlarından incir ve dut toplar. Bazen ağaçların altında bazen de evde kahvaltı niyetine incir veya dut yerler. Bir gün Aziz Nesin hep aşağıdan baktığı ağaca tepeden bakmak için bahçedeki duvarın tepesine çıkar. Annesi onu orada görünce kızar ve tırmanmak için kullandığı merdiveni alır. O da inmek için kendini yere bırakır. Annesi telaşla koşarak yanına gelir. Düşerek annesinin merhametini uyandırdığı için azarlanmaktan kurtulur.

Komşu Kızlar

Diğer kiracıların evinde iki kız kardeşle anneleri yaşar. Her gün başka kızların gelip gittiği evden kahkahalar duyulur. Bir gün kızlar Aziz Nesin'e okuma-yazma bilip bilmediğini sorarlar, bildiğini öğrenince de kimseye söylememesi koşuluyla mektup yazmasını isterler. Hepsinin ya eşi ya da sevgilisi askerde veya uzak bir yerededir. Mektupları "ruhum," "biriciğim," "bitanem" gibi ifadelerle başlar. Onlara gelen cevaplar da genellikle "meleğim" ile başlar. Aziz Nesin köylü erkeklerin uzak bir yerden ailelerine gönderdikleri mektupta eşlerine selam bile yazmaya çekindiğini, kentte yetişmiş erkeklerinse sevgililerine böyle mektup yazdığına dikkat çeker.

Çocukluk ve Oyun

Evlerinin önü yokuşa dayanan bir çıkmaz sokaktır. Yokuşun üstünde harap bir mescit vardır. Aziz Nesin burada tek başına oyun oynar. Diğer çocuklarla oyun oynamaya çekinir. Zira onların arasına karıştığında utanılacak bir şey yapıyormuş gibi hisseder. Bahçe kapısının karşısındaki evde bir imam oturur. İmamlar o günlerde cübbelerinin eteklerini arkalarında toplayıp kıvrır, ellerini de arkada bağlayıp öyle yürürler. O yüzden imam evinden çıkınca çocuklar arkasından "Cübbeni toplu!" diye bağırmaya başlar. Aziz Nesin, çocukların imamların arkasından bağırmasına bakılırsa eski güçleri kalmadıklarını ifade eder.

O günlerde bir şarkı moda olur: Kadifeden kesesi/Kahveden gelir sesi/Oturmuş kumar oynar/ Ciğerimin, ah ciğerimin köşesi... Çocuklar hep birlikte bu şarkıyı söyleyerek kendilerini yanlamasına yokuştan aşağı bırakır. Aziz Nesin onların arasına karışmasa da o da kendini yokuştan aşağı bırakır ve yuvarlana yuvarlana düşer.

Çocuklara Rüşvet Vermek

Annesi bir gün bahçedeki incirlerden toplayıp bir sepete doldurur ve sepeti Galip amcasına götürmesi için eline tutuşturur. Yürüyerek Unkapanı Köprüsü'ne gelir. Tahta köprünün tahtaları arasında boşluklar vardır. Buradan her geçişinde babasının anlattığı bir hikâyeyi hatırlar. Adamın biri yolda bir arkadaşıyla karşılaşır. Nereye gittiğini sorar. Arkadaşı at pazarından eşek almaya gittiği cevabını verir. Adam öyle değil, inşallah at pazarına gidip yine inşallah eşek alacağını söylemesi gerektiğini belirterek arkadaşını düzeltir. Arkadaşı yoluna devam eder. Bu köprüye gelince ayağı bir aralığa girer ve paralarını denize düşürür. Akşam dönüşte ikisi yine karşılaşır. Bu sefer nereye gittiği sorulduğunda inşallah eve gideceğini, inşallah çalışıp para biriktireceğini, inşallah at pazarına gidip oradan eşek alacağını ve inşallah eve döneceğini söyler.

Köprüde birkaç çocuk soyunmuş denize atlamaktadır. Kendi yaşındaki bu çocukların o kadar yüksekten balıklama denize atlamalarına çok şaşırır. Kendisine bulaşmalarından korkarak yanlarından geçer gider. Atların zorlandığı o yokuşa vardığında yine bir kenara çömelip onları seyretmeye başlar. Bir süre onları seyredip yürümeye devam eder. Bir ara sokaktan geçerken oynayan çocukları görür. Mahallesindeki çocuklarla oyun oynamak kendisine yakışmazmış gibi geldiğinden burada onu tanıyan kimse olmadığı için rahat hisseder. Çocukların hiçbirinin onun hafız olduğunu, Arapça okuduğunu bilmediğinden onu da kendileri gibi çocuk olarak görecektir. Böyle düşünerek aralarına karışır. Kendini kabul ettirmek için de sepetindeki incirlerin bir kısmını onlara dağıtır. İncirlerden almayan bir çocuk vardır. Diğerlerinden daha iyi giyimli olan bu çocuk ona incirlerini dağıtmamasını, incirleri bittikten sonra çocukların onu aralarında barındırmayacağını söyler. Gerçekten de dediği gibi olur. İncirleri tükenince onu itip kakmaya başlarlar. Mecburen sepeti orada bırakıp uzaklaşır.

Çürüklük'teki yokuştan inerken yerde bir günlük işçi ödemesine denk gelecek kadar para bulur. Biraz sonra başka yerde üzerinde beş lira yazan bir kâğıt bulur. Bu sefer boş bir alanda oynayan çocukların arasına karışmak ister. Ancak bu çocuklar ondan daha büyüktür. Üstelik dilleri de çok kabadır. Yoldan geçen bir macuncuyu durdurup tüm çocuklara rengârenk macun ısmarlar. Fakat macunlar bittikten sonra onu oradan kovarlar. Boynu bükük oradan ayrılır. Bir taşçı dükkânının önünden geçerken mezar taşlarının nasıl hazırlandığını seyreder. Galip amcasıyla beraber ders yaptıkları kahvehanenin

ilerisindeki aktar dükkânının önünden geçerken içeri girip üzerinde beş lira yazan kâğıdın ne anlama geldiğini sormak ister. Zira aktar dükkânında kontrat kâğıdı da satılır. Satıcı kâğıdın kontrat kâğıdı olduğunu söyleyip beş kuruşa ondan satın alır. Böylece incir sepetini Galip amcaya teslim etmeden günü tamamlar.

Gizli Çocukluk

Babasının kardeşleri arasındaki en küçük olan Güllü halası İstanbul'a gelir. Annesiyle onun evine ziyarete giderler. Halası yaz mevsiminde etekleri yerleri süpüren kırmızı pazenden bir elbise giymiştir. Pazenin üstünde rengârenk gül resimleri vardır. Onun köylü hâlinde dolayı kendinde bir üstünlük duygusu uyanır. İstanbullu oldukları için gururlanırlar. Halasının evinin küçük bir bahçesi vardır. Orada herkesten gizli bakkalcılık oynar. Nitekim başkalarının yanında oynarsa çocuk sanılmaktan çekinir. Halbuki daha ilkokul çağında bir çocuktur. Oyunu için kiremit parçalarını yan yana sıralar, üstlerine küçük taşlar koyar. Bunlar fasulye, pirinç ve nohuttur. Bir sopanın iki ucuna ipe iki mukavva bağlayarak terazi yapar. Bir müşteri olur bir de bakkal. Babası onu bu hâlde görse "Sen çocuk musun?" diyerek onu azarlayacağından emindir.

Zeynep Hanım ve Eşleri

Zeynep Hanım diye bir tanıdıkları vardır. Hem çileli hem de neşeli bir kadındır. On üç yaşındayken bir Arap'la evlendirilmiştir. Adam bir süre sonra çekip gitmiştir. O gidince Zeynep'i bir Laz'la evlendirmişlerdir. Adam Haliç'te bir kayıkçıdır. Evlendikten sonra verem olmuş ve ölmüştür. Ardından yakışıklı ve mertliğiyle bilinen bir Kürt ile evlenmiştir. Kürt kocası sabahları poğaça akşamları da üzüm satan dürüst bir adamdır. Ancak sırtından bıçaklanarak öldürülmüştür. Bir kadının yalnız kalması uygun görülmediğinden Aziz Nesin'in babasının Arnavut bir arkadaşıyla evlenir. Arnavut adam iyidir ama çok yaşlıdır. Ayrıca Türkçeyi de zar zor konuşur. Onları ziyarete gittiklerinde Aziz Nesin'e iki tane tavuk hediye eder.

Şarlo

Evleri Şehzadebaşı'na çok yakındır. Şehzadebaşı'nda da sinemalar vardır. Cuma günleri tatil olduğu için öğleden önceleri daha ucuz olur. Annesi kendisi sinemaya gitmese de onun gitmesini çok ister. Babasıysa sinemaya tamamen karşıdır. Bir cuma günü annesi onu güzelce giydiren, biraz harçlık verir ve sinemaya gönderir. Sinema o gün okullar tatil olduğu için akranlarıyla doludur. Cuma günleri sinemaya gidince özellikle onlardan biri sanıldığı için kendini ayrıca mutlu hisseder. Zira babası cumhuriyete ve hükümete karşı olduğu için onu okula göndermek istemez.

Sinemaya gide gele Şarlo'yu tanır. Sessiz sinema olduğu için salonda birisi piyano çalar. Ancak piyano sesi kahkahalardan dolayı duyulmaz. Salondaki çocuklar güldükçe o da güler ancak filmi komik bulduğu için değil. Gülmemesi gerektiğini düşündüğü için. Sinemanın maskaralık olduğunu söyleyen babasının ne kadar haklı olduğunu düşünür.

Süleymaniye'de Üç Numaralı Hâne

Annesinin hastalığı yüzünden doktor havadar bir yerde yaşamalarını tavsiye edince Süleymaniye'de bir eve taşınırlar. Kapıdan sofaya girilir. Sağdaki odada Arap bir tatlıcı, soldaki odada kambur bir saatçiyle eşi ve çocuğu yaşar. Alt kata inen bir merdiven vardır ancak orası kullanılamayacak kadar harabe durumda olduğu için boştur. Üst katta yine bir sofa vardır. Soldaki odada Emine Hanım ile eşi ve kızı, sağdaki odada bıçakçı ile eşi yaşar. Arkadaki oda onlarındır. Penceresinden baktı mı İstanbul'un bir kısmı görünür. Güzel manzaralı, havadar bir yerdir.

Burada en çok sevdiği kişi kambur saatçidir. Hiç tatil yapmadan sürekli saat tamir eder. Onunla büyük bir adammış gibi sohbet eder. Sabahları bahçeye tavuklarının yanına indiğinde o da gelir ve tavukların hepsini kontrol edip o gün hangisinin kaç yumurta vereceğini ona söyler. Her seferinde de tahmininde haklı çıkar. Bir sabah küçük bir yumurta bulunca onu saatçiye gösterir, saatçi gülerken o yumurtanın horoza ait olduğunu, bazı horozların böyle yumurtladığını, bu saatten sonra da artık horozluk edemeyeceğini, kesilmesi gerektiğini söyler. Horozu keserler. Başka bir gün tavuklarından biri horoz gibi ürür. O zaman da tavuğun artık kesilmesi gerektiğini söyler. Keserler. Tavuklarının hastalığında bir vakit de saatçi onlar içi ilaç hazırlar. Sonrasında iyileşirler. Tüm bunlar yüzünden her şeyi biliyormuş gibi görünen saatçiye karşı korkulu bir saygı besler.

Bir Mektup

Bir gün komşu Emine Hanım'a bir mektup teslim edilir. Zarfın içinden boş bir kâğıt çıkar. Kambur saatçi kâğıdı alıp Aziz Nesin ile birlikte odasına geçer. Gaz lambasını yakıp mektubu ışığın altına tutar. Biraz sonra kâğıdın bir aşk mektubu olduğunu görürler. Saatçi mektubun soğan suyuyla yazıldığını, soğan suyuyla yazılan mektubun ışığın altında okunması gerektiğini açıklar. Ancak bir karışıklık olmuştur. Mektup Emine Hanım'a değil, arka sokaktaki müezzinin kızı Emine'ye gönderilmiştir. Zira onların da kapı numarası üçtür. Müezzinin kızı Emine o mahalleye yakışmayacak şekilde tam bir "tango" gibi giyinen genç bir kızdır. Kambur saatçi mektubu yırtıp bunlardan kimseye bahsetmemesi için söz verdirir.

Tatlıcı Arap Evlenir

Bir gün tatlıcılık yapan Arap komşularının evlendiğini duyarlar. Evlendiği kişi ondan çok daha genç ve güzel bir genç kızdır. Bu genç kız evinde çalıştığı ailenin oğlu tarafından ırzına geçildiği için ailesi tarafından ilk kısmetiyle evlendirilmiştir. Tatlıcı onun için odasına bir sürü eşya alır. Her dediğini severek yapar. Gündüzleri odadan dışarı hemen hiç çıkmaz. Sürekli odalarını temizler. Boşta kalınca da elişi kâğıtlarıyla süsler yapar.

Fevzi

Evlerinin bitişiğinde bir mescit yıkıntısıyla türbeler bulunur. Bu mescidi her gün temizleyen ve her namaz vakti minaresine çıkarak ezan okuyan bir genç vardır; Fevzi. Fevzi kardeşi Hamdi'yle birlikte iki halasının evinde yaşamaktadır. Babaları ölmüş anneleri de başka biriyle evlenmiştir. Bütün mahalle Davutpaşa Ortaokulunda son sınıf öğrencisi olan Fevzi'yi çok sever. Akşam olduğunda mescidin bahçesindeki türbelerin etrafında ışıklar yanar. Onları yakan da Fevzi'dir. Aziz Nesin'in babası bu ışıkları ne zaman görsen "Gördün mü Müslüman evladını!" der.

Bir akşamüstü mescidin bahçesinde Fevzi ile beraberken Fevzi eline uzun bir sırık alıp sıırığın ucundaki teli sokaktaki elektrik teline bağlar. Türbelerin etrafındaki lambaları duyları içinde sıkıştırır, ortalık birden aydınlanır. Bütün gece ışıldayan lambaları sabah ezanını okumaya geldiğinde bir memura veya elektrik idaresinden bir görevliye yakalanmamak için söndürür. Bunu nasıl yaptığını sorduğunda okulda fizik dersinde elektrik de öğrettiklerini söyler. Aziz Nesin o zaman okula gitmeye daha da özenir.

Fevzi ara sıra onların evinde ders çalışırken kitaplarına özenir. Fakat bazen resim de yapar. Mesela karşısına bir bardak koyup ışığıyla gölgesiyle gerçeğe çok benzeyen bir bardak çizer. Ondan etkilenen Aziz Nesin de resim yapmaya özenir. Hatta öyle ki hayatı boyunca hiç ressam görmemiş olmasına rağmen ressam olmaya heves eder. Bir gün Fevzi abisi onun neden okula gitmediğini sorar. Babasının izin vermediğini söyler. Fevzi, kardeşi Hamdi'nin okulunun eve çok yakın olduğunu, eğer isterse bir dilekçeyle onu da oraya kaydettirebileceğini söyler. Aziz Nesin de annesi de buna çok sevinir.

Bir cuma günü iki kardeş Aziz Nesin'e Kuruçeşme'de oturan annelerini ziyarete gideceklerini, isterse onlara katılabileceğini söylerler. Aziz Nesin bu tekliften dolayı mutlu olur. Üçü yürüyerek Kuruçeşme'ye gider ancak yorgunluktan perişan olmuşlardır. Fevzi ile Hamdi annelerinin evine gidince Aziz Nesin uzunca bir süre sokakta onları bekler. Geri geldiklerinde ikisinin de yüzü asıktır. Dönüş yolunda para almayı umdukları için tramvayla döneceklerini hatta simit bile alacaklarını hayal etmişlerdir. Ancak Aziz Nesin onların suskunluklarından işlerin bekledikleri gibi gitmediğini tahmin eder. Beşiktaş'a varınca tekrar neşelenirler. Fakat Karaköy'e varınca endişelenmeye başlarlar. Zira Galata Köprüsü'nden geçerken para ödemeleri gerekmektedir. Köprü'nün her iki yanında dikilen görevliler para vermeden geçmeye çalışan olduğunda onu yaka paça köprüden atarlar. Çıkarken üçünün parasını Fevzi ödemiştir ancak geriye sadece iki kişilik parası kalmıştır. Mecburen görevlilere belli etmeden Hamdi onların arkasından kimseye fark ettirmeden süzülür.

Okullu Olmak

Cumhuriyet rejimi geçmişten bir kopuş olarak düşünüldüğü için daha önce büyük kişilerin adları verilen ilkokullar numaralandırılır. Aziz Nesin, Fevzi'nin yazdığı dilekçeyi önceden Kanuni Sultan Süleyman İlkokulu adıyla bilinen İstanbul Yedinci İlkokuluna teslim eder. Okulun müdürü altı tane vesikalık fotoğraf ve aşk kâğıdı ister. O zamana kadar çok küçükken çektiği bir fotoğraf haricinde hiç fotoğrafı olmadığı için ilk defa fotoğraf çektirecektir. Müezzinin kızı Emine'nin kardeşiyle birlikte fotoğraf çektirmek için evden ayrılır.

Yol üzerinde bir polis kulübesi vardır. Ancak bu kulübe genellikle boştur. Onun önünden geçerken içinde siyahı bir adamın oturduğunu görürler. Adam pantolonunun düğmelerini açmış, gözlerini belirtmiş hızlı hızlı soluk alıp vermektedir. Sokakta onlardan başka kimse olmadığı için kulübenin yanından hızlıca geçip giderler. Kız adamın ne yaptığını sorunca Aziz Nesin bilmediğini söyler. Kız sonra kendi kendine güler.

Kaydını tamamladıktan sonra sınava girmek için erkenden kalkıp okulun kapısına gider. Çocukların hepsinin yanında ya annesi ya da babası vardır. O ise yalnızdır. İçine bir gariplik çöker. Tek başına müdürün kapısını çalar. Müdür onu öğretmenler odasındaki Zekâi Bey'in yanına gönderir. Öğretmenler odasında biri sarıklı üç öğretmen vardır. Önce bir kitaptan parçalar okumasını isterler. Okur. Beşinci sınıfın kitabına kadar ilerlerler, Aziz Nesin hepsini başarıyla okur. Yazmasını isterler, yazar. O yazabildikçe daha zor cümleler yazdırırlar.

Sarıklı olan Kuran açıp okumasını ister. Hafız olduğu için sureyi ezberden okur. Peygamberler tarihini okuyup okumadığını sorarlar. Okuduğunu söyleyince Hendek Gazvesi'ni anlatmasını isterler. Anlatır. Matematik ve geometri sorularını da başarıyla cevaplayınca coğrafya, tarih, kimya soruları sorarlar. Hiçbirini cevaplayamaz. Zira Galip amcası bunların hiçbirini öğretmemiştir. Böylece üçüncü sınıfa kaydı yapılır. Annesi Haseki Hastanesinden çıkarken ona okuyup doktor olmasını söylediği için annesi gibi hastaları iyileştirecek bir doktor olabileceğini hayal ederek mutlu olur. Okuldan çıkınca Süleymaniye Camii'ne gider. Caminin avlusundaki basamaklara oturarak sevinçten ağlamaya başlar.

Hastalık, Annelik, Et ve Kedi

Annesinin verem olduğu kesinleştikten sonra doktorlar kuvvetli gıda alması, sık sık et yemesi gerektiğini bildirir. Bir kurumun desteğiyle babası her hafta elinde bir kâğıtla kasaba gider ve yarım kilo et alır. Annesi bu eti mangalda pişirdiği için genellikle evde kimsenin olmadığı, diğer komşuların da bulunmadığı zamanlarda yemeye gayret eder. Öbür türlü, kokudan dolayı kendileri gibi fakir olan komşularının da canının çekmesinden çekinir. Aziz Nesin etin pişeceği zamanlarda evde olmamaya çalışsa da annesi mutlaka ona da birazcık et ayırır.

Evlerinde bir tekir kedi yaşar. Bu kedi kendisine verilmeyen hiçbir yiyeceğe elini sürmez. Fakat hayatta kalan tek yavrusu sarman bir kedidir ve hırsızdır. Anne kedi bir gün ağzında kocaman bir et parçasıyla merdivenlerden yukarı zar zor çıkarken görünür. Sofaya vardığında eti ağzından bırakır ve mırıldanır. Biraz sonra bir yerden yavrusu çıkıp gelir ve eti tek başına yemeye başlar. Anne kedi kendini bir kenara bırakıp yalanır. O an Aziz Nesin'in annesi birden sofadan odaya gider.

O günden sonra anne kedi eve kocaman etlerle gelmeye devam eder. Evden hiçbir şey çalmayan bu kedi bir yerden çaldığı bu koca etlerle yavrusunu besler. Bir gün öğle yemeği yerken anne kendi onların yanına gelir ve sofraya bezinin üstüne yatar. Az sonra yavrusu da yanlarına gelir ama gelir gelmez sofradaki ekmeğe pençe atar. Anne kedi hemen ona birkaç kez vurur. Yavru kedi o zaman sofranın altına saklanır. Bir süre sonra anne kedi kaybolur. Etleri çaldığı yerde yakalanıp öldürüldüğünü düşünürler.

Balıkyacağı

Annesinin besin desteği olarak aldığı bir şey daha vardır; morina balığı yağıdır. Tadı ve kokusu o kadar kötüdür ki yağı içer içmez onun tadını ve kokusu bastırmak için diğer elinde tuttuğu ayvayı yer. Daha sonra bazı kişiler kahve yemesini tavsiye edince yağı içer içmez üstüne kahve yemeye başlar. O anlarda Aziz Nesin belki ona da ikram eder diye annesinin karşısında dikilip dikkatle yüzüne bakar. Fakat annesi hiç teklif etmez.

Masallar

Arada sırada komşuları Emine Hanım onu odalarına davet edip masallar anlatır. Ondan dinlediği masallardan en sevdiği Topal Leylek'tir. Topal Leylek aslında bir iyilik meleğidir ve insanlara topal bir leylek olarak görünür. Ona iyilik yapan herkesi ödüllendirmek için onların yaşadığı evin duvarından bir delik açıp oradan altınlar akıtır. Bunu Emine Hanım'dan dinlediği her seferinde evin kullanılmayan alt katına inip harabe duvarlarına bakar ve oradan altınlar aktığını hayal eder.

Annesi de tıpkı Emine Hanım gibi masallar anlatır. Anlattığı masallardan birinde büyük bir kuş bir genci bir zindandan kurtarır ama onu gitmek istediği umut ülkesine uçurmak için ondan "gak" dediğinde su,

“guk” dediğinde et ister. Genç adam kuşa verecek eti ve suyu kalmadığında su yerine kanını, et yerine ciğerini verir. Sonunda umut ülkesine varırlar ama gencin kanı ve ciğeri tükenmiştir.

Annesi bir de zindana kapatılan yalnız bir kız anlatır. Bu kız eriyen mumun artıklarından kendine bir kadın yapar ve ona “Mum Hala” diye seslenir. Boynuna ip bağlayıp kendisine “evet” veya “hayır” diye karşılık veriyormuş gibi çekiştirir. Bir başka masalda çocuklarını nasıl doyuracağını bilemeyen bir kadın mezarlıktaki ölülerden birinin ciğerini söker ve yemek diye pişirip çocuklarına yedirir. Daha sonra ölü yerinden kalkıp kadının evine gelir ve ciğerini geri ister. Başka bir masalda da ölümsüz olmak isteyen biri günün yirmi dört saatten, haftanın yedi günden, ayın otuz günden daha fazla olduğu bir yer arar durur.

Okulda İlk Gün

Okulun başladığı gün erkenden kalkıp en iyi giysisini giyer. Annesi onu sevinçle kucaklayıp öyle uğurlar. Fevzi'nin kardeşi Hamdi'yle birlikte okula giderler. Okulun bahçesinde hayatı boyunca görmediği kadar çocuk görünce kendini garipser. Zira çocuklardan ziyade yetişkin öğretmenlere yakın hisseder. Hamdi de onu kendi arkadaşlarını görüp bırakınca ortada kalakalır. Biraz sonra bir öğretmen çıkıp İstiklal Marşı söyletmeye başlar. Marşı bilmediği için dudaklarını kıpırdatarak herkese ayak uydurur.

Büyük Adam

Öğretmeni Zekâi Bey her daim çok iyi giyinir, her gün tıraşlıdır ve dişleri tertemizdir. Çocuklara sürekli eski ve yamalı değil ama kirli giyinmenin ayıp olduğunu söyler. Kendisi de yamalı kıyafet giyer ama annesi hiçbir zaman ona kirli ve yırtık kıyafet giydirmez. Bu yüzden Zekâi Bey'e büyük saygı besler. Onun için Cumhuriyet demek Zekâi Bey demektir. Zekâi Bey bazen yaramazlık yapanların avuçlarına cetvelle vurur ama ona hiçbir zaman vurmaz. Ona karşı saygılı bir korku besler. Öyle ki Zekâi Bey'in annesiyle birlikte yaşadığı iki katlı ahşap evin yanından geçerken bile başını o yana çeviremez.

Fes Değil Şapka!

Mustafa Kemal Atatürk fes giymeyi yasaklatıp şapka giymeyi zorunlu kılınca Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler şapka yapıp satmaya başlar. Müslüman Türkler şapkayı benimseyemediği için yapıp satmaya hemen başlayamaz. Aziz Nesin'in babası şapka giyme zorunluluğuna o kadar öfkelenir ki Mustafa Kemal'e “Kör Kemal” demeyi bırakır sadece “kör” demeye başlar. Aziz Nesin okulda gördüğü Mustafa Kemal portrelerine bakınca tek gözünün gerçekten de şehla olduğunu fark eder ama tek gözü görmese bile başardıklarıyla gururlanır. Fakat babası onun Selanikli bir Yahudi dönmesi olduğunu söyleyince bundan hoşlanmaz. Bunu tek gözünün görmemesi ihtimali gibi önemsemezlik edemez.

Bir gün okulun bahçesinde çocuklarla birlikte oturup sokaktan gelip geçen erkekleri seyrederek. Yasak olmasına rağmen tek tük fes giyenler vardır, kimileri şapka giyer. Çoğu kasket takmıştır. Arkadaşlarının çoğu babalarına özendiği için fesin şapkadaki daha çok yakıştığını iddia eder. Aziz Nesin ise onların aksine, babası fesi sevdiği için fes yerine şapkayı savunur; Mustafa Kemal Paşa şapka giyilecek dediyse şapka giyilmelidir. Şapkayı savunurken güzel şapka giydiğini düşündüğü adamları arkadaşlarına göstererek festen çok daha güzel göründüğünü söyler.

Üniforma

Okullarda üniforma giyme zorunluluğu getirilir. Aziz Nesin mecburen lacivert pantolon, ceket ve kep giyecektir. Formaları da şapkaları yapan Hristiyan vatandaşlar dikip satmaya başlar. Aziz Nesin hiçbir şeyi pazarlık etmeden almayan babasıyla birlikte günlerce üniforma arar. Pazarlıkta uyuşamayınca her zamanki gibi “Kiminin parası kiminin duası” der ama sakallı bir Müslüman'ın bu sözleri Rum, Ermeni ve Yahudi terzilere etki etmez. Herkes ağız birliği etmişçesine sermayesine sattığını söyler. Okulda ondan başka üniforma giymeyen kalmayınca babasının bir tanıdığının aracılığıyla Rum bir terziden ucuza üniforma bulup alırlar.

Abdülhamid Tahttan Ne Zaman İndirilmişti?

Öğretmeni Zekâi Bey son padişahın Vahdettin olduğunu, onun da Boğaz'daki bir İngiliz savaş gemisine binip kaçtığını söyleyince Aziz Nesin şaşırır. Zira herkes Mustafa Kemal, Abdülhamid'i tahtından indirip cumhuriyeti ilan etmiş gibi anlatmaktadır. Herkes Abdülhamid döneminden şikayet

etmektedir. Son padişah Vahdettin'se şikayetlerin neden Vahdettin'e değil de Abdülhamid'e yöneldiğini sorgular.

Yıllar sonra her devrimin bir şeye karşı durmak zorunda olduğunu ve eğer zayıf bir şeye karşı durursa kendisinin de zayıf olacağını, o nedenle Vahdettin gibi silik bir figür yerine hanedanın son güçlü temsilcisi olan Abdülhamid gibi birine karşı durduğunu düşünür. Zira her devrimin heyecanı ve gücü karşı durduğu şeyin ölçüsünde büyük ve etkileyici olacaktır.

Şeyhin Küçük Oğlu

Okul bahçesi her gün kuruyemişiçi, kâğıt helvacı, simitçi, karamelacı, yemişiçi ile dolar. Arkadaşları bir şeyler alıp yerken o hiçbir zaman hiçbir satıcının yanına yanaşmaz. Zira hiçbir zaman parası olmaz. Ancak bir gün satıcıların önündne geçerken birisi ona seslenir. Camekânlı teneke kutu içinde tuzlu fıstık, leblebi, kabak çekirdeği, kuşlokumu satan bir adamdır. Yanına yaklaşınca onun Çürüklük Tekkesi şeyhinin küçük oğlu Muhittin olduğunu anlar. Onu öyle görünce garipser. Değerlerin allakbullak olduğu bugünlerde insanların yeri işte böyle değişmiştir. Muhittin ona bir kâğıt külâh dolusu tuzlu fıstık ikram eder. Okuldayken yediği tek yemiş budur.

Çocuk Adam

Babasının Kâmil Çavuş diye bir tanıdığı vardır. Kâmil Çavuş Kastamonuludur. Kimsesi yoktur. Atıyla yük taşıyarak geçinir ama bundan sıkılırsa odun taşıyıp satar. Babası onu daima küçük bir çocuk gibi azarlayarak bir işte sabit kalmasını söyler. Kâmil Çavuş atını satıp kendine dört tekerlekli, camekânlı bir araba yaptırır. Camekânlı bölmede fındık, leblebi, kabak çekirdeği, tuzlu fıstık, antepfıstığı, keçiyoynuzu, badem gibi şeyler sergileyip satar. Arabasını rengârenk çiçeklerle süsler. Geceleri de kâğıt fenerler yakar.

Bir gün onu arabasız gören babası arabayı ne yaptığını sorar. Kâmil Çavuş suçlu bir çocuk gibi eşi verem hastası olan iki çocuklu topal bir adama bağısladığını söyler. Babası ona kandırıldığını söylese de Kâmil Çavuş adamın durumunu düzelttikten sonra arabanın parasını vereceğini söyler. Fakat adam borcunu hiçbir zaman ödemez. Kâmil Çavuş'u rahatsız eden ise para ödememesi değil adamın arabasındaki süslere iyi bakmamasıdır.

Bundan sonra bir süre sokaktaki cam kırıklarını, kâğıt ve bez parçalarını toplayarak geçinir. Odun kömürcülüğü yapar. Pazarda sebze satar. Zengin semtlerinde dolaşp yolda gördüğü cins köpekleri yaşadığı han odasına götürür, köpekler için kayıp ilanı verildiğinde elindeki köpeklerle fotoğraftaki uyuşuyorsa ödül alır. Kasaplardan kemik satın alır, kemiği kaynatarak yağını çıkarıp satar. Sonunda topladığı cins köpekler için boş bir arazide barakalar yapıp orada onlarla beraber yaşamaya başlar. Ününü duyan zengin kadınlar ondan köpek satın alır.

Hayatının son yirmi yılını köpeklerle geçiren Kâmil Çavuş köpeklerle yaşadığı barakada hayatını kaybeder. Ölüsü birkaç gün sonra bulunur. Aç kaldıklarında her şeyi yiyen köpekler onun ölüsüne dokunulmasına bile izin vermez.

Okuldaki Yüzler

Aziz Nesin'in okulda en sevdiği arkadaşı İrfan'dır. İlkokuldan sonra okula devam edemez. Bâbîâli'nin en büyük gazete dağıtıcılarından biri olur. Muzaffer tımbul ve sümüklü bir oğlandır. Burnundan sümüğü hiç eksik olmayan Muzaffer'i üçüncü sınıftan sonra en son 6-7 Eylül olaylarında tutuklandığı sırada askeri cezaevi müdürü olarak görür. Ona ne iyi ne de kötü davranır. Malatya'dan gelen arkadaşları Hâdi ile herkes Türkçeyi zar zor konuştuğu için alay eder. Zekâi Bey ise Hâdi'nin en çalışkan çocuk olacağını söyler. Gerçekten de Hâdi en çalışkan çocuk olur. Aziz Nesin bunda aşağılık duygusunun payının büyük olduğunu belirtir; aşağılık duygusu kişiyi kendini aşmaya yöneltir.

Üçüncü sınıftan beri arkadaşlığını sürdürdüğü tek bir kişi vardır; Salih. Salih de tıpkı Muzaffer gibi sümüklüdür. Okula ayağına bol gelen ayakkabılarla gelir. Ancak daha sonra babasının ve amcasının çok zengin bir yağ tüccarı olduğunu öğrenirler. Aziz Nesin askeri okullarda beraber okuduğu Salih'ten bir gün borç alır ve zamanında ödeyemez. Fotoğraf stüdyosu işlettiği o günlerde Salih bir akşam onu ziyarete gelir. Birlikte dışarı çıkıp yürürler. İstiklal Caddesi'nde yürürken Aziz Nesin'e heasbını bilmediğini, hesabını bilen insanın nasıl yaşayacağını uzun uzun anlatır. Aziz Nesin onu dinlerken arkadaşına dair içindeki tüm güzel şeylerin parçalandığını hisseder.

Arkadaşlarından biri de Feridun'dur. Her zaman çok şık giyinen Feridun kendisi gibi askeri okula gider ancak okuldan erken ayrılır. Onu yıllar sonra bir sabah yolda adres sorarken görür. Oyuncu ve şarkıcı organizatörlüğü yaptığını öğrenir.

Arkadaşları arasında İhsan adlı bir çocuk vardır ama onu ne zaman ansalar yüzünü bir türlü hatırlayamaz. Ancak elli yaşında bir gece İhsan'ı sarsak yürüyüşlü çocuk hâliyle rüyasında görür. Uyandığında gördüğüne inanamaz. Hâlâ onu hatırlıyor olmak bilinçaltının neleri içinde tuttuğunu sorguladır.

Aklında kalan bir İhsan daha vardır ancak bu İhsan'ın yaşı büyüktür. İlkokullara sadece kendi akranlarının değil, nerdeyse öğretmenlerle yaşıt kişilerin de alındığı o günlerde bıyıkları yeni yeni çıkmaya başlamış olan İhsan da bir ilkokul öğrencisidir. Ancak kısa süre sonra okuldan atılır. Bir gün kendini okuldan atan öğretmenleri bıçaklamak için okulun bahçesinde beklediği duyulunca beşinci sınıf öğrencileri birleşerek ona saldırır. Teneffüs bittiğinde birileri İhsan'ı burnundan kan akarken sürükleyerek götürüyordur.

Huruf-u Munfasıla

Arap harfleriyle okumak zor olduğu için yollar arayan Enver Paşa sayesinde huruf-u munfasıla yöntemi benimsenir. Huruf-u munfasıla ayırık harfler demektir. Böylece okuma ve yazmanın kolaylaşacağı düşünülür ancak öyle olmaz. Aziz Nesin okula gelene kadar huruf-u muttasıla yani birleşik harflerle yazar. Ancak Zekâî Bey kolaylık olması için ayırık harfleri kullanır. Aziz Nesin'in babası Enver Paşa'nın yaptığını beğenmediği için Mustafa Kemal'in de onun yolundan gittiğini söyleyerek ona lanetler eder. Ancak Mustafa Kemal Enver Paşa'nın yolundan gitmez. Arap harflerini tamamen kaldırıp yerine Latin harflerini getirir.

Unutulmayan Öğle Yemeği

Okulda öğleceken önce dört ders yaparlar, dört ders sonrasında öğle yemeğine çıkılır. Öğleden sonra da iki ders vardır. Bir gün zil çaldıktan sonra öğle yemeği için koşarak eve gider. Ancak arkasına dönüp baktığında normalde gördüğü hiçbir çocuğu göremez. Yol bomboştur. Eve gidince annesi iki yumurta kızartır. Yedikten sonra yine koşarak okula döner. Ancak okul bahçesi normalde olduğu gibi kalabalık değil, bomboştur. Okula girdiğinde herkesin sınıflarda olduğunu anlar. Usulca kendi sınıfına gider. Öğretmeni elinde cetveliyle nerden geldiğini sorar. Yemek yediğini söyler. Öğretmeni avcunu açmasını ister sonra da cetveliyle vurur. Canı yandığı hâlde hiç sesini çıkarmaz. Biraz sonra zil çalar, çocukların hepsi öğle yemeğine dağılır. O an kendisinin üçüncü dersten sonra öğle yemeğine gittiğini fark eder.

Şehidin Eşi ve Kızları

Oturdıkları sokakta eski bir konak vardır. Bu konağın her odasında başka bir aile yaşar. Bunlardan biri ekmekçi bir kadın ile iki kızıdır. Bu kadın eşini Çanakkale'deki savaşta kaybetmiştir, büyük kızı Kız Öğretmen Okulunda yatılı okur, her sabah küçük kızıyla birlikte fırından aldığı ekmekleri Yağkapanı İskelesi'nde satar. Aziz Nesin sabahları onunla birlikte yürüdüğü için yaptığı işi öğrenir. Ancak her şehit eşi ve kızı bu kadın ve kızları gibi değildir. Aziz Nesin bazı kadınların ve kızların utanç verici işler yapmaya mecbur kaldığını belirtir.

Galip amcası büyük kıza, kendisi de küçük kıza Fransızca dersleri verir. Ancak bir gün kızı çok fazla zorladığı için kız ağlamaya başlar. Sesini çıkarmadan kızın yanından ayrılır. Sokağa çıkar çıkmaz kendisi de ağlar. O günden sonra bir daha Fransızca dersi vermek için onlara gitmez. Halbuki kadın kızına Fransızca öğrettiği için ona ufak tefek harçlık da vermektedir.

Ani Gelen Bayram

Bir gün Aziz Nesin okuldan arkadaşı Mustafa'yla dışarıdayken bekçi sopasının demir ucuyla kaldırım taşlarına vurarak "Hilal görülmüştür, bugün bayramdır!" İki kişi Ay'ı gördüğüne tanıklık ettiği için müftülük bayram ilan etmiştir. Normalde bayramların arefesi olmasına rağmen o gün öğleden sonra aniden bayram ilan edildiği için ne yapacağını bilemez. Aklına ilk gelen yıkanmak olur. Bir teneke suyla leğeni odanın ortasına koyar. Soyunup leğene girer ve soğuk suyla yıkanmaya başlar. Az sonra annesi gelince ona kızar. O günden sonra ateşlenip hastalanır. Bayramı hasta geçirir.

Kendinden Memnuniyet

Aziz Nesin kendi kendine sürekli Müslüman bir anne babadan doğduğu, Hristiyan bir anne babadan doğmadığı, Müslüman olup da başka bir milletten olmadığı, Türk olduğu, başka bir şehirde değil de İstanbul'da doğduğu için Allah'ın sevgili bir kulu olduğunu düşünüp şükreder. O yüzden Mustafa Kemal'in "Ne mutlu Türk'ün diyene!" sözünü kolayca benimser. Fakat daha sonra Müslümanlık bir üstünlükse, İstanbul'da doğmak nimetse Müslüman ailelerden doğmayan çocukların, köylerde doğan çocukların kabahatinin ne olduğunu sorgulamaya başlar. Bu sorgulamalar onu tegirdin eder.

Anne Memleketine Gider

Annesi babasının köyünde babasından kalan mirastaki hakkını almak istediğini söyleyince babası itiraz eder. Annesi geçim sıkıntısı çektiklerini söyleyince babası reddeder. Nitekim hiçbir zaman geçim sıkıntısı çektiklerini kabullenmez. Ayrıca kentte yaşayan insanların köydeki insanların elindeki toprağa göz koymasına da karşıdır. Fakat annesi köyünü özlediğini, hastalığı nedeniyle havadar ve dağlık bir yerde zaman geçirmenin ona iyi geleceğini, annesi hayattaysa onu görmek istediğini söyler. Babası eğer annesi hayattaysa alıp getirmesini söyleyerek memleketine gitmesine izin verir. Annesini Tophane'deki rıhtımdan Karadeniz'a yolcu ederler.

Taciz

Aziz Nesin çocukluk yıllarında oğlancılığın çok yaygın olduğunu, kimsenin bundan çekinmediğini, halk arasında da bununla ilgili birçok espri ve fıkra dolaştığını belirtir. O yüzden kadınlar çocuklarının sokakta oynamasını pek istemez. Annesi Ordu'dayken dışarı çıktığı bir gün iyi giyimli bir adam yanına yaklaşıp onunla sohbet etmeye başlar. Aziz Nesin yetişkinlerin ona bir çocuk gibi davranmamasına alışkın olduğu için bunu garipsemez. Adam sinemaya gitmeyi teklif edince hayır diyemez. Sinema öncesinde bir pastaneye giderler. İki küçük masadan birine otururlar. Masaya bir pasta gelir. O sırada bir elin dizlerinin üstünde dolaştığını hissedince aniden ayaklanır ve oradan çıkıp gider. Böyle konularda eğitilmediği için yaşayarak öğrendiğini not eder.

Misafir

Annesi olmadığı için babası hasta bir adamın bakımını üstlenip üstlenemeyeği sorulduğunda kabul eder. Hasta adam Rüşü Paşa diye biridir. Abdülhamid'in paşası olduğu söylenen Rüştü Paşa sürekli inler, tuvalete gidemediği için altına oturak tutulur. Bakımıyla kız kardeşi ilgilenir. Rüştü Paşa sonunda vefat eder.

Anne Geri Döner

Annesi memleketine giderken çiçekli pazenler, basmalar başörtüler götürmüş dönüşünde ise fasulye ve fındık dolu iki çuvala ekşi mandalina dolu bir sepet getirmiştir. Sevinçle her yıl kendisine bu kadar ürün gönderileceğini söyler. Memleketinde annesini görmüş ve onunla konuşabilme fırsatını bulabilmiştir.

Ancak içinde yaşadıkları geçim sıkıntısı yüzünden Ordu'daki bir tanıdığına vekâletname göndererek babasından kalan tarlalardaki hakkını sattırmaya karar verir. Vekâletname çıkarmak içinse vesikalık fotoğraf çektirmesi gerekmektedir. Babası fotoğraf çektirirken peçesini açıp yüzünü göstereceği için buna razı gelmez. Aziz Nesin bir halk şiiğinde geçen "Yüzünde göz izi var/ Sana kim baktı yârim?" sözlerini hatırlayarak babasının annesini ne kadar kıskandığını bildiğini belirtir.

Evde fotoğraf çektirmekle ilgili sessizce yaşanan çekişmenin ardından annesi altı adet vesikalık fotoğraf çektirir. Annesinin yüzü siyah çarşafının altından bir üçgen şeklinde görünür. Fotoğraflar ve vekâletname Ordu'ya gönderilir. Ancak bir cevap alamaz. Aziz Nesin annesinin çektiği bu fotoğraflara erişebilmek için 1959'da Ordu'ya gider ancak hiçbir sonuç elde edemez.

Zekeriya

İstanbul'a göçen herkes kendi memleketlileriyle aynı yerde toplanır. Aziz Nesin, annesinin memleketlilerinin Arapcamı civarında Beyoğlu'nda toplandıklarını öğrenince Celâl ile Bilâl adlı iki kardeşin orada işlettiği bir kahvehaneye gidip gelmeye başlar. İki kardeşin orada çalışan yeğeni Zekeriya ile tanışır. Zekeriya ilkokulu bitirmiş, okumayı çok seven bir çocuktur. Ancak ailesi okumasına izin vermez. Aziz Nesin onun okuma isteğine rağmen okumaya devam edememesine öyle üzülür ki kendi okumuşluğundan utanır.

En Yoksul Çocuk Olmak

Arkadaşları bayramın ilk günü öğretmenleri Zekâi Bey'i evinde ziyaret etmeye karar verince onlara dahil olur. Buluşurlar ancak arkadaşlarının ters yöne gittiğini görünce sebebini sorar. Arkadaşları şeker almaya gittiklerini söyler. İçlerinden birinin babası şekerçi olduğu için onlara daha ucuza satacaktır. Dükkâna giderler, her çocuk biraz şeker alır ancak kendisinde hiç para olmadığı için hiçbir şey alamaz. Şekerçi onlara birer halka şeker hediye eder. Dışarı çıktıklarında utancından dolayı ne yapacağını bilemez. Akıllı öğretmenin evindeki raflarda, dolaplarda, kitaplarda, çalışma masasındayken ikiz arkadaşlarıyla karşılaşır. Onların da ellerinde şeker kutusu olduğunu görünce aniden çok sıkıştığını söyleyerek oradan uzaklaşır. Koşarak çok uzaklara gider. Eve geç gittiğinde annesi nerede kaldığını sorunca öğretmenin onları erkenden salmadığını söyler. Zekâi Bey'in görmediği evindeki koltukları, çalışma masasını, dolapları, rafları ve kitapları övmeye başlar.

Akşam Dersleri

Yeşil Tulumba'da bir halk dersanesinin okula gidememiş insanlar için açtığı bir dersane olduğunu duyunca yeni şeyler öğrenmek için buraya gider. Okula gidemediği yalanını söyler. Onu soktukları sınavda çok başarılı olduğu için onun harcanmış bir çocuk olduğunu düşünen bir öğretmen diğerine "Bu çocuğun gözlerinde zekâ kıvılcımları çıkıyor!" der. Haftada üç akşam birkaç ergenin ve 20 ile 30'lu yaşlardaki kişilerin arasında buradaki hesap derslerine katılır.

Değişik Bir Kiracılık

Kiralarını ödeyemedikleri için yine Süleymaniye'de bir medrese odası kiralarlar. Bu oda aslında bir mağaraya benzer. Sokağa açılan kapısının üstünde bir pencere vardır ve güneş ışığı aldığı tek kaynak burasıdır. İçeride bir asmakat vardır. Bu asma kata tahta bir merdivenle çıkılır. Asmakat tahta döşemelidir, odanın zemini ise kara topraktır. Asma katta kötürüm ve çok süslü bir kadın yaşar. Zengin olduğu söylenen bu kadına bazı adamlar arada sırada para getirmektedir. O odanın asıl kiracısı bu kadındır. Ancak kadın Aziz Nesin'in babasına çok saygı beslediği için onlardan bir şey istemez. Asma katı bir bez perdeyle ortadan bölerek onunla aynı yerde yaşarlar. Bu koşullar altında yaşamak Aziz Nesin'in annesini o kadar yorar ki hastalığı daha da ilerler. O yüzden birkaç hafta içinde bir ev kiralarlar.

Havva Teyze

Vefa'da üç katlı kâgir bir evin üçüncü katına taşınırlar. Katta iki oda, bir sofa, bir mutfak bir de tuvalet vardır. Burayı onlara kiralayan kabzımallık yapan iki kardeştir. Annesi Ordu'dan döndüğünden beri sürekli kız kardeşi Havva'dan bahseder. Ayağından rahatsız olduğu için onu İstanbul'a getirtir. Havva gencecik, incecik ve çok güzel bir genç kızıdır. Ayağından ameliyat olunca eskisi gibi topallamayı keser. Tamamen iyileşince köyünü özlemeye başlar. Annesi ona abla gibi değil anne gibi davranır ve İstanbul'da kalmasını ister. Ancak Havva teyzesi ısrarla köyünü ister. Aziz Nesin Havva teyzesinden pek hoşlanmaz zira annesinin ona gösterdiği sıcak duyguları onda göremez. Sonunda Havva teyzesi Ordu'ya köyüne geri döner, bir sene sonra da köyün yaşam koşullarına dayanamadığı için vefat eder.

Süt Kardeş

Babası iki kabzımallı birlikte define bulmak için İstanbul'dan gidince annesi onu büyüten Salim Bey ile Süreyya Hanım'ın Kadıköy'deki evlerinin adresini öğrenir ve Aziz Nesin'i alarak o eve gider. Aziz Nesin orada Süreyya Hanım'la annesinin aynı zamanda doğum yaptıklarını, Süreyya Hanım'ın en küçük oğlu Abdülkadir ile kendisinin süt kardeş olduklarını öğrenir. Orada kalırken annesiyle onun kullandığı tabak kaşığı özellikle kendi kullandıkları tabak kaşıktan ayrı tutarlar. Ancak ikisi de bu duruma alınmaz. Zira annesi veremdir, o da veremli bir kadının oğludur.

Mektup

Babası Bursa'dan bir mektup gönderip eski paraların olduğu bir gömü bulduklarını, yakında çok zengin olacaklarını müjdelir. Hatta paralardan birini kâğıdın altına koyup kâğıdı kurşun kalemle karalayarak kâğıda izini çıkarmıştır. Ancak annesi daha önce böyle birçok mektup aldığı için hiçbir şeye inanmaz. Bir süre sonra babası eli boş şekilde geri döner. Aziz Nesin babasının ölene dek sürdürdüğü definecilik merakının ona cazip gelen tatlı bir hayal olduğunu, aslında hiçbir şey bulamayacağını kendisinin de bildiğini düşünür.

Heybeliada

Annesi doktorlar havadar bir yerde yaşaması gerektiğini söylediği için çocukluğunu geçirdiği Heybeliada'da iki odalı ahşap bir ev kiralar. İlk ay kirasını Salim Bey ödeyecek, her ay da on lira yardımında bulunacaktır. Aziz Nesin ayda birkaç defa para almak için Salim Bey'in Kadıköy'deki evine gider, Süreyya Hanım parayı onun çorabına saklar. Paranın dışında ayrıca bal, reçel ve tereyağı da gönderir.

Ev Sahibi

Ev sahipleri İstanbul'da yaşayan bir Rum'dur. Kiralarını ödeyemedikleri için konuşmaya gelir. Babasıyla karşılıklı kahve içerlerken Rum çok ağdalı bir Osmanlıca konuşur. Öyle ki cübbesini çıkarmış bir imam gibidir. Bir ara konuşmaları ayetler ve hadislerle yönelir. Babasının söylediği her ayet ve hadise Rum da birer tane örnek verir. Ardından şiir okumaya geçilir. Babası halk ve tekke şiirleri okurken Rum divan şiiri okur. Kira için babasını hiç sıkıştırmaz. Parası olduğu zaman dükkânına getirmesini rica eder. Rum ev sahibi gittikten sonra babası adamın "gizli din" taşıdığını, kesinlikle Müslüman olduğunu ama bir sebepten bunu açık edemediğini iddia eder.

Gizli Kabahat

Heybeliada'daki en büyük sorun sudur. Eşeklerle su taşıyan sucular vardır ancak suyu böyle satın almak onların bütçesine göre değildir. Adada iskeleye yakın bir noktada vapurla Kartal'dan su taşınan ve öğleden sonra bir iki saat akan tek çeşme vardır. Çeşmenin başında eşekli sucular, tenekeli ve kovalı kadınlarla çocuklar bekler. Aziz Nesin her gün güğümle buraya gelip eve su taşır. Su taşırken kullandığı en kısa yol dimdik bir yokuştur ve yokuşun bir yanında çayır vardır. O, güğümle su taşırken çayırda toplaşan çocuklar oyun oynar. Onlardan utandığı için yokuşun tam o yerinde hızlanır ama güğümü yere değdirmemek için yukarı kaldırdığından dolayı daha da zorlanır.

Komşularından Zeynep Hanım da verem olduğu ve doktorlar ikisine güneş banyosu tavsiye ettiği için iki kadın ikindi vakitlerinde çamlıkların arasına gidip çarşaflarını sıyırarak sırtlarını güneşlendirir. Aziz Nesin bir ikindi vakti onları çamlıkların arasına bırakıp çeşmeden su doldurmak ve annesinin verdiği parayla ekmek almak için doğruca eve gider. Evden güğümü alır, kilisenin yanındaki Rum ekmekçiye uğrayıp ekmekçiye bir lira verip ekmeği dönüşte alacağını söyleyerek çeşmenin başına gider, suyu güğüme doldurur. Dolu güğümle ekmekçiye gider, ekmekçi hem ekmeği hem de bir liranın üstünü verir.

Ertesi akşam aynı şeyleri aynı sırayla yapar. Ekmekçiden ekmeği alırken ekmekçi bir liranın üstünü unuttuğunu söylediğinde kalakalır. Adam bir liranın üstünü avcuna bırakır. Hiçbir şey söylemeden paraları alır fakat aslında ekmeğin parasını tam vermiştir. Ertesi akşam ekmekçi ekmekle birlikte para üstünü vermeyince öyle olmadığı hâlde bir lira verdiğini söyleyip parasının üstünü ister. Bunu defalarca tekrarlar. Biriktirdiği paralarla deniz motorlarının rıhtıma taşıdığı meyve ve sebzelerden satın alır. Annesi nasıl aldığını sorunca da çok ucuza aldığı yalanını söyler.

Bir gün komşularının aldığı ayvayı ondan daha ucuza aldığını iddia edince annesi şüphelenir. Ondan sonra bir daha ekmekçiden fazladan para almaz. Fakat bu yaptığı şey içine öyle işler ki hayatı boyunca olur olmadık yerde aklına gelip onu utandırır.

İşgal Sonrası Değişenler

Annesi Heybeliada'da kaldığı yıllardan tanıdığı eski bir Rum tuhafiyeciyi merak eder. Etrafına sorup soruşturur. Sonunda bilen bir kadın çıkar. Rum tuhafiyeci İstanbul işgal edildikten sonra başındaki fesi çıkarıp kilisenin kapısının önünde tekmeleyerek yerden yere vurarak "Zito Venizelos!" yani "Yaşasın Venizelos" diye bağırırmıştır. İstanbul tekrar alınınca da kaçıp gitmiştir.

Zeynep Hanım'ın Oğlu

Zeynep Hanım'ın oğlu askeri okulda öğrenciyken Anadolu'daki direnişe katılmış, ardından da yüzbaşı olmuştur. Bir gün annesini ziyarete gelir. Aziz Nesin onun Zeynep Hanım'ın anlattığı kadar yakışıklı olduğunu görür. Onun tarafından iki elle havaya kaldırıldığında bir çocuk yerine konduğu için bozulsa da onunla sohbet ederken kendini onun dengi gibi hisseder.

Kuralları İyilik İçin Çiğnemek

Aziz Nesin dördüncü sınıfa geçmiştir ama annesinin onu adadaki okula gönderecek imkânı yoktur. Babası yine definecilik için bir yerlere gitmiştir ancak nerede olduğundan habersizlerdir. Annesinin üvey babası Salim Bey onu parasız bir yatılı okula göndermek ister ancak onu o yaşta alacak tek okul Darüşşafaka'dır. Orası da sadece babasız çocukları kabul etmektedir.

Cumhuriyet ilan edilince Deniz Lisesinin kadrosundaki imamlık kalkar ve lisenin imamı olan Şevket Efendi Heybeliada imamı olur. Ancak adadaki tek cami lisedeki camidir. Muhtarların gördüğü birçok işi o yıllarda imamlar gördüğü için Salim Bey Şevket Efendi'ye bir mektup yazarak onun babasız olduğunu beyan etmesini ister.

Aziz Nesin bu mektubu ona götürdüğünde kendisine yardım etmesini hiç beklemez. Ancak Şevket Efendi onun babasının bulunmadığını belirten bir dilekçe hazırlar. Buna göre babası ölmüş değildir; bulunamamaktadır. Yani bir gün ortaya çıkarsa yalan beyanda bulunmuş sayılmayacaktır. Aziz Nesin dilekçeyi ondan alıp dışarı çıkar çıkmaz babasını kendi öldürmüş gibi suçlu hissederek ağlamaya başlar.

Aslında Şevket Efendi onun okula gidebilmesi için çıkar gözetmeksizin suç işlemiştir. Aziz Nesin iyilik yapmak uğruna kuralların dışına çıkmayı ilk defa Şevket Efendi'den görür. Bugün bildiğimiz Aziz Nesin olma yolunda çok önemli bir adımı onun sayesinde attığını çok sonraları fark eder.

Kura

Darüşşafaka'ya giriş belgelerini tamamladıktan sonra bir gece Kadıköy'de Salim Bey'in evinde kalır. Sabahleyin Salim Bey'in oğlu Edip onu Fatih'teki okula götürür. Böylece okulun yerini öğrendikten sonra her sabah Heybeliada'dan sınavlara gelip gitmeye başlar. Çocukların hemen hepsinin yanında ya anneleri ya teyzeleri ya başka akraba kadınlar vardır. Sadece kendisinin ve kendi gibi sınavlara tek gelip giden bir çocuğun yanında kimse yoktur. Bu çocuk bütün yaz boyunca bu sınavlara hazırlandığını anlatır. Oysa o hiçbir hazırlık yapmamıştır. Sınav aralarında çocuk kendisine aldığı her yiyeceği onunla paylaşır. Onun da cebinde bir miktar parası olmasına rağmen bir türlü harcamaz. İçinde öyle bir parasız kalma korkusu vardır ki parasını harcadığında Heybeliada'ya geri dönemeyeceğini düşünür.

Sınavların sonunda üç yüz kadar çocuktan sekseni başarılı bulunur. İki de bu seksen çocuk arasındadır. Ancak seksen çocukta sadece otuzu okula alınacaktır. Bu otuz çocuğu belirlemek için kura çekilecektir. Kura başlar, sıra numarasına göre torbadan kâğıt çeken çocuklar çektikleri kâğıtta "boş" ya da "dolmuş" yazdığını açıklayacaktır. Kuraya çıkan yaklaşık yirmi çocuğun hepsi boş çeker. Sıra Aziz Nesin'e gelir. Elini atar, kâğıdı okur, dolu çıkmıştır. O kurada okula kabul edilen ilk çocuk kendisi olmuştur.

Sınav günlerinde arkadaşlık ettiği diğer çocuk ise boş çeker. Kâğıdı okur okumaz arkasına dönüp hızlıca yürümeye başlar. Aziz Nesin onun arkasından koşar ama çocuk hızlanarak uzaklaşır. Onun yüzünü göremese de ağladığından emindir.

Tesadüfler

Kurayı kazanan çocuklara okula kaydolmak için getirdikleri belgeler bir zarf içinde iade edilir. Çocuklar okula başlayacakları zaman bu zarfı geri getirecektir. Elinde zarfı okuldaki çıkart. Fatih Camii'nin avlusuna gelir. O günlerde caminin avlusunda yan yana tuvaletler vardır. Bu tuvaletlerin tavanı ve üç duvarı caminin yapıldığı kesme taşlardan yapılmıştır. Kapının üst kısmı açık olduğu için ayakta dikilen birinin başı dışarıdan görünür. Tuvaletin deliği çok geniş bir üçgen şeklindedir. Delik öyle geniştir ki bazı çocukların buraya düştüğü bile söylenir. Bu delikten arada sırada kedi büyüklüğünde fareler fırlar. İçeride yan duvarlardan birinde mum ya da lamba koymak için bir oyuk vardır. Duvarlarda ağza alması zor terbiyesiz şeyler yazmaktadır. Bunların en hafifi "Ne kadar sallarsan salla/Donuna düşer son damla" cümleleridir.

İçeri girdiğinde elindeki zarfı koca deliğe düşürmekten çok korkar. Parmaklarının üstünde yükselerek zarfı oyuğa yerleştirir. Tuvaletini yaptıktan sonra dışarı çıkar, vapura kadar yürür. Vapura biner. Adaya varır. Eve doğru çıkan yolu tırmanırken aniden durur. Zarfı tuvaletteki oyukta unuttuğunu fark eder. Yokuşun kenarına çömelir. Ağlamaz. Zira donup kalmıştır. Buz gibi hâlde yerinden doğrulup eve gider. Annesine okula alındığını söyler. Annesi ve o an evde olan komşuları Zeynep Hanım ile Neriman Hanım onu sevip öperek bu haberi kutlar. Annesi onun durgunluğunu fark etse de bir şey anlayamaz.

Evden çıkıp çamlıklara doğru yürür. Yalnız başına kalınca rahatça ağlar. Artık Darüşşafaka onun için yoktur. Tüm umutları tükenmiştir. Fakat eve döndüğünde annesini o kadar mutlu görür ki zarfı unuttuğunu kendi bile unuttur. Kısa süre sonra komşuları Neriman Hanım'ın eşi onu yanına çağırır. Adam adanın itfaiyesinde memurdur. Ona Darüşşafaka'ya giriş kâğıtlarının nerede olduğunu sorar. Umursamadan okulda olduğu cevabını verir. Adam kâğıtlarını Fatih Camii'nin avlusundaki tuvalette unuttuğunu söyleyerek zarfı eline tutuşturur.

O gün tuvaletten çıktıktan sonra aynı tuvalete Fatih'teki bir itfaiyeci girmiş, zarfı alıp itfaiyeye gitmiş, kâğıtların Darüşşafaka'ya alınan bir çocuğa ait olduğunu görmüş, kâğıtlarda yazan adrese göre sahibinin Heybeliada'da oturduğunu anlamış, nöbetçi olduğu bir gece Heybeliada'daki itfaiyeyi aramış, o gece Neriman Hanım'ın eşi de Heybeliada'da nöbetçi olduğu için kâğıtlarda yazan adı duyar duymaz komşusunun çocuğu olduğunu söylemiş, İstanbul'a giden bir başka itfaiyeci zarfı Fatih'teki itfaiyeciden almış ve adaya getirmiştir.

Aziz Nesin bir toplum ne kadar düzensizse tesadüflerin etkisinin o denli yoğun olduğunu, hayatta başarılı olmuş insanların bu başarılarını çoğunlukla böyle ufak tefek görünen iyi tesadüflere borçlu olduğunu, hayatta başarılı olamamış hatta katil ve serseri olmuş birçok kişinin de bu kötü yollara işte böyle ufak tefek tesadüflerle savrulduğunu söyler.

Çocuklarla Kaynaşmak

Birkaç ev ilerilerinde yaşayan Habibe Hanım birçok çocuğu olan, eşi İstanbul'da aşçılık yapan ve adadaki köşklere temizlik yapmaya giden bir kadındır. Bu kadının evi o kadar başıboştur ki daha kapısında iken içeriden idrar kokuları gelir. Bir gün bu evin büyük oğlu ona aşağıdaki köşkte parayla odun taşındığını haber verir. İstemeyerek onunla beraber o köşke gider. Çocuklar odun taşıırken onları seyredip taşıyıp taşımayacağı arasında kalır. Hamal olmadığı için bu işi yapmaması gerektiğini düşünür.

Ancak bir an, odun taşıyan çocuklar arasında iyi giyimli bir kız çocuğunu fark eder. Habibe Hanım'ın oğluna onun kim olduğunu sorar ve evin kızı olduğunu öğrenir. Kızın ikizi olan oğlan çocuğu biraz ötede kendi başına oyun oynarken kız diğer çocuklarla odun taşımaktadır. Bunun üzerine, kıza kendini göstermek için elinden geleni yapar. Diğer çocuklarla beraber küçük kesilmiş olan odunları bahçeden ve mutfaktan geçirip odunluğa taşır. Sonunda herkese paraları dağıtılırken evin kızına da aynı miktarda para verilir.

Aziz Nesin odun taşıma işinden sonra çocuklarla oyun oynamaya başlar. Çocukların oynadığı bir oyunun adı "güzelleme"dir. Bu oyunda biri diğer çocuklara arkasını dönerek yirmiye kadar saymaya başlar. O sırada diğer çocuklar bir heykel gibi poz alır. Çocuk yirmiye kadar saydıktan sonra arkasını dönüp hangi çocuğun pozunu beğenirse onu seçer, bu sefer seçilen kişi arkasını dönüp yirmiye kadar sayar ve bu döngü sürekli böyle tekrarlanır. Aziz Nesin bu oyunu oynarken köşkün kızının önünde diz çökerek ilanı aşk ediyormuş gibi poz verir.

Bu kız eski bir Osmanlı valisinin kızıdır. Aziz Nesin hayattaki ilk aşk tohumlarını bu kıza karşı duyar. Adadaki anneler çocuklarının denize girmelerine izin vermez. Bunu anlamak için ya çocukların tenini yalarlar ya da tırnaklarıyla derilerini çizerek. Her iki şekilde derideki tuzu tespit ederler. Kız evin uşağından kaçarak onunla birlikte gizli bir koyda denize girer. Aziz Nesin'in mayosu olmadığı için denize çamaşırıyla girer, kız da annesinden gizli geldiği için mayosunu getiremez. Koya geldiklerinde Aziz Nesin'e arkasını dönmelerini söyleyip göğsüne kadar denize girdikten sonra onu yanına çağırır. Denizden çıkacakları zaman da önce Aziz Nesin çıkar sonra arkasına dönüp kızın çıkmasını bekler.

Aynı kızdan hoşlanan bir oğlan çocuğu daha vardır; Aziz Nesin onu gerçek ismiyle değil de Şirzat diye anar. Şirzat hem ondan yaşça büyük hem de daha uzun boylu bir çocuktur. Ancak denize girecekleri bazı günlerde Şirzat'ı yanlarında istemedikleri için çağırılmazlar. Aradan yıllar geçtikten sonra bir arkadaşıyla konuşurken bu kızın büyüdüğünü, evlendiğini, boşandığını duyar. Fakat büyümüş hâlini görmek istemediği için onu arayıp konuşmaz.

Evin Geçimine Katkı

Annesinin geçim sıkıntısı yüzünden ne kadar zorlandığının farkında olduğu için bir şeyler yapmak ister. Sabahları yemlik midye toplar sonra da rıhtıma gidip balık tutar. Öğle vakti karnı acıkınca kovaındaki balıklarla eve döner. Annesi balıkları pişirir ama bunun pek de önemli bir katkı olmadığını düşünür. Bu sefer oyma takımı almak ister. Annesi biraz para verir, İstanbul'a gidip oyma takımıyla kâğıt üzerine çizili bir raf modeli satın alır. Eve gelince hemen işe koyulup rafı yapmaya başlar.

Bitirince de satmak için çarşıya gidip rafla birlikte dolanıp durur. Kime nasıl satacağını bilemediği için mecburen geri döner. Rafı odanın bir köşesine çakar. Sonrasında arkadaşı Şirzat'ın ilkokul öğretmeni olan ablasından elişi kâğıdından gül ve karanfil yapmayı öğrenir. İskelede bir iki tanesini satmayı başarır. Fakat bundan da ciddi bir kazanç sağlayamacağını anlar.

Onun Yokluğunda, Varlığında

İlk aşkıyla Şirzat okula başladıkları için İstanbul'a taşınırlar. Onların yokluğunda Sait Halim Paşa'nın köşkünde aşure dağıttığı duyulunca kız kardeşiyle birlikte aşure almaya giderler. İkisi de ellerinde iki büyük kapla köşkün önünde sıraya girer. Sıra onlara gelince bir adam bahçe kapısının önündeki kazandan iki kepçe aşure alıp uzattığı kaba doldurur. İki kepçelik daha yer olmasına rağmen herkese o kadar verildiğini söyler. Bir dolu bir boş kabıyla utana sıkıla onun adada olmayıp da onu görmediğine adeta şükrederek eve geri döner.

Birkaç gün sonra onu ve Şirzat'ı üniformaları içinde çocuklarla konuşurken görür. Şirzat Galatasaray Lisesinin, kız da Feyz-i Âti'nin üniformasını giymektedir. Kızı bir süre uzaktan seyrederek şapka takmış ve saçlarını kestirmiştir. Bu hâline sinirlenir. Hatta öyle sinirlenir ki dünyadaki her şey o an onu rahatsız eder. Kız onu fark edince ona doğru döner ve yürümeye başlar. O böyle yapınca diğer çocuklar da onu takip eder. Aziz Nesin kıza doğru olabildiğince yavaş bir şekilde yürür ve "Şapkan hiç yakışmamış" der. Kız bunun üniforma olduğunu söyleyince şapkasını çıkarmasını ister. Kız şapkayı çıkarır. Bu sefer de kısa kesilmiş saçlarının çok çirkin olduğunu söyler. Kız gülümseyerek "alagarson" der yani erkeksi.

Aziz Nesin kendi tedirginliğine karşın kızdaki rahatlığın sınıfsal yönüne dikkat çekerek onun sınıfındaki insanların bu rahatlığı ailelerinden aldığını, o yüzden çocukluklarından itibaren hep rahat davrandığını, kendisi gibi olanlarınsa bu rahatlığı hiçbir zaman öğrenemeyeceğini belirtir.

O konuşmanın ardından kendini çamların arasına atıp yerden bir dal alır ve otlara vurmaya başlar. Saçlarını kestirdiği için ona büyük bir öfke duyar. Zira o günlerde bir kadının saçlarını kestirmesi kötü yola düşmesi anlamına gelir.

Darüşşafaka'da İlk Günler

O güne kadar yer yatağında yatan Aziz Nesin Darüşşafaka'daki ilk gece hayatında ilk defa karyolada yatar. Sabah Zekeriya Bey'in karyolarının demirlerine vurduğu sopasının sesiyle uyanır. Burada beş vakit namaz kılmak zorunludur. Önce abdest alırlar, Darüşşafakalı öğrenciler abdest aldıktan sonra havlularını sol omuzlarının üstüne, ceketlerinin altına yerleştirirler. O da böyle yapar. Sesi güzel bir çocuk ezan okur. Alt kattaki salonda öğrenciler sınıf sınıf ayrılıp sıraya girer. En kısa boyluları Aziz Nesin olduğu için en öne onu yerleştirirler.

Öğretmenlerden Rıfki Bey'e çok saygı duyar. Rıfki Bey hayatını eğitime adanmış bir öğretmendir. Okuldaki her öğrencinin numarasını ezbere bilir ama okurken bazı heceleri yutararak okur. Aziz Nesin'in numarası 917 olduğu için ona hep "dokzonyedi" diye seslenir.

Okula geldikten birkaç gün sonra öğrencilere yeni çamaşırlar, çoraplar ve pelerinler dağıtılır. Bunların arasında en çok sevdiği pelerindir. Birkaç gün sonra yeni ayakkabılar da dağıtılır. O gün perşembedir. Perşembe günleri çocuklar öğle yemeklerini yiyip evlerine gider, cuma akşamı geri dönerler. Ve perşembeleri öğle yemeklerinde hep börek çıkar. Arkadaşı Musa Kâzım ile beraber yemekhaneye giderken arkadaşı "Ne iyi mektep! İnsanın annesi bile bu kadar bakamaz" der. Yıllar sonra Musa Kâzım'la İstiklal Caddesi'nde karşılaştıklarında Musa Kâzım'a ne iş yaptığını sorunca Musa Kâzım bozulur. Zira Galatasaray'da ünlü bir futbolcu olmuştur. Fakat Aziz Nesin futbolla ilgili olmadığı için bilmez.

Babası Olan Bir Darüşşafakalı

Okuldan yeşil-siyah renkli üniformasıyla ve lacivert peleriniyle izinli olarak eve döndüğünde evde babasını bulur. Cuma günü akşama doğru adadan İstanbul'a dönerken büyük bir suçluluk duyar. Darüşşafaka sadece babasız çocukların alındığı bir okuldur ancak onun babası evdedir. Okula ayak basınca içinden "Babam var!" diye bağırarak geçer. Arkadaşlarıyla birlikte yemekhanede yemek yerken her şey boğazına dizilir. Derse gittiklerinde önündeki kitaba hiç dönüp bakmadan öylece oturur. Her gece yatağında sağına yatıp büyük keşifler yapmış, adı sonsuza kalmış büyük bir adam olmak için dualar eder, birkaç sure okur ve uykuya öyle dalar. Sabah olduğunda da hiç kıpırdamamış şekilde

kalıp gibi yine sağından kalkar. Fakat o gece, babasının ölmediğinin anlaşılmasından çok korktuğu için hiçbir dua edemez, hiçbir sure okuyamaz. Sabah uyandığında battaniyesini yerde bulur.

Faris

Bir süre sonra yetimler yurdunda kalan çocuklar da okula gelir. Böylece dördüncü sınıf iki şube olur. Kimsesizler yurdunda kalan çocuklar üç yılı birlikte okudukları için birbirlerine çok bağlıdır. Onlardan ayrı olarak okula yeni bir çocuk daha gelir; Faris. Faris, kurayı kazanan çocuklardan biri gelmediği için onun yerine alınan yedek öğrencidir. Sarı saçlı, yumuşak, temiz, uysal bir çocuktur. Resim dersinde öğretmenleri Ağâh Bey model olarak önlerine bir portakal koyar. Faris bu portakalı öyle bir çizer ki gerçek bir portakal gibi görünür. Resimde o kadar başarılı bir çocuktur.

Kimseyle şakalaşmayan Faris genellikle sadece Aziz Nesin'le şakalaşır. Bir gün öğle arasında Aziz Nesin'in yanına gelip "On numara almışsın!" der. O da neyden diye sorunca "Enayilikten" diye karşılık verir. Aziz Nesin Faris'in şakasını başkasına yapmak isterken okulda ciddiyetiyle tanınan Mansur'u görür. Aynı şakayı ona yapar. Ancak Mansur hemen müdürün odasına gider. Biraz sonra müdür Aziz Nesin'i odasına çağırır. Aziz Nesin müdüre olayı anlatırken Faris'in ona okulda böyle bir şaka olduğunu söylediğini onun da bunu Mansur'a anlattığını ama Mansur'un lafin sonunu dinlemeden şakayı ona yaptığını zannettiğini açıklar. Müdür onu affeder.

Faris daha sonra verem olduğu için bir ciğerini kaybeder ancak hukuk fakültesinden mezun olmayı başarır ve avukat olur. 16 Aralık 1946'da Aziz Nesin gibi o da tutuklanır. Orada ağır işkencelere maruz kalır. Harbiye'deki askeri cezaevine gönderilecekleri gün emniyet müdürlüğünde Parmaksız Hamdi diye bilinen müdür yardımcısı Hamdi Bey yapılan işkencelerin kişisel bir husumet nedeniyle değil görevleri itibarıyla yapıldığını açıklar. O zaman Faris "Bana yaptıklarınızı unutmaya çalışsam bile kemiklerim sizden hesap soracaktır. Görev böyle yapılmaz; bize burda yapılanlara görev denilmez!" diye karşı çıkar.

Aziz Nesin onunla cezaevinde de koğuş arkadaşı olur. Cezaevinde ranzasına uzanıp büyük ressamların röprodüksiyon albümlerini inceler. Bazen bir tabloyu önüne koyup yarım gün boyunca ona bakar. Beş yıl kaldığı cezaevinden çıktıktan bir süre sonra hastalanarak vefat eder.

Mükemmel Yama

O günlerde dayanıklı naylon çorap olmadığı için pamuk ipliğinden yapılmış en ucuz çorapları giyerler. Bu yüzden hep çoraplarında delikler olur. Anneler mecburen hep çorapları yamar. Aziz Nesin ne zaman ayakkabılarını çıkarsa bu yamalardan utandığı için bir ayağını diğerinin altına gizlemeye çalışır ama bu sefer diğerinin yaması görünür.

Okuldaki arkadaşı Nahit hep siyah ve ince çorap giyer. Namaz sırasında hep Nahit'in arkasına düşer ve namaz boyunca gözlerini onun çoraplarından alamaz. Zira Nahit'in çoraplarındaki yama o kadar mükemmel yapılmıştır ki uzaktan bakıldığında hiçbir şey anlaşılmaz. Ancak yakından ve dikkatle bakıldığında seçilir.

Mendil

Çarşamba akşamları o ders haftası başarılı olan öğrencilere yeşil karta basılı "Afferin" dağıtılır. Bir çocuk altı "afferin" aldığı anda pembe karta basılı bir "tahsin" verilir. Dört "tahsin" de bir "imtiyaz" eder. "İmtiyaz" sayısı üç veya dördü bulan öğrenciye okulun tarihçesinin yazılı olduğu bir kitap hediye edilir. Aziz Nesin'in sınıfından "afferin" alan ilk kişi bir akşam izledikleri *Beyaz Rahibe* filmiyle ilgili yazdığı ödevi sayesinde kendisi olur.

İzinli olarak eve gidince başarısını annesiyle babasına söyler. Ancak ikisi de ilgilenmez. Bunun ne kadar önemli olduğunu anlamadıkları için onlara bozulur. Zaten babası sinemayı hiç sevmediği için özellikle ilgi göstermez. Ancak annesi okula dönerken ona mor renkli ipek bir mendil verir. Okula gidince mendilini arkadaşlarına gösterir. Sınıf mümessili Fahrettin mendili görünce çok beğenir ve kendisine vermesini ister. Aziz Nesin mendilin ona annesinden hediye olduğunu söyleyerek vermek istemez.

Herkesin sessizce öğretmeni beklediği sırada Fahrettin kapıdadır. Birden Aziz Nesin'e susmasını söyler. Aziz Nesin zaten konuşmadığını belirterek karşılık verir. O anda içeri öğretmen Şakir Bey girer. Fahrettin onun yaramazlık ettiğini söyleyince Şakir Bey Aziz Nesin'i tahtaya çıkarır. Ders insan

vücuduyla ilgili olduğu için gözü anlatmasını ister. Aziz Nesin gözü detaylıca anlatır, hatta tahtaya gözün tabakalarını bile çizer. Sonrasında Şakir Bey kulağı anlatmasını ister. Kulağı anlattığı sırada teneffüs zili çalar. Bütün ders boyunca sadece o anlatmıştır. Şakir Bey onun dersine iyi çalıştığını ama kendisinin bir öğrenciden önce ahlâk beklediğini söyleyerek hafta sonu eve gitmeme cezası verir.

Bir başka derste tuvalete gitmek istediğinde Fahrettin ona izin vermez. Artık acıdan dolayı gözlerinden yaşlar dökülünce mecburen mendilini vermeye razı gelir. Mendili verir ve tuvalete gider. Bu mendili yıllar boyunca unutamaz. 1937'de Ankara'da Kara Harp Okulunda ikinci sınıf öğrencisiyken Fahrettin'i Ulus'taki sinemalardan birinde bilet denetçiliği yaparken görür. Üniversiteye gidemediği için onun için üzüldür.

Cezalandırılan Oyun

Okulda en sevdiği zaman Ramazan aylarıdır çünkü sahura kadar oyunlar oynayıp yemek yedikten sonra yatar ve öğleye kadar uyurlar. Öğleden sonra iki ders yapıp, akşam iftardan sonra yine oyuna dalarlar. Bir akşam arkadaşı Rifat'la bilye oyunu oynarlar. Her seferinde yenildiği için Rifat'ı sırtında taşımak zorunda kalır. Sonunda Rifat sıkılınca tek başına oynamak zorunda kalır. Kendi kendine bilyeyi top gibi yere vurarak oynarken birisi gelip kafasına vurur. O, bunu bir arkadaşının yaptığını zannederken arkasına dönmeden oynamaya devam eder. Sonunda kızarak arkasını döndüğünde karşısında Şakir Bey'i görür. Şakir Bey avcunu açtırıp cetvelle vurur. Canı yansa da sesini çıkarmaz. O günden sonra bir daha bilyeyle oynamaz. Yıllar sonra Ramazan aylarında beraber oyun oynadığı arkadaşlarıyla karşılaştığında onları da Şakir Bey gibi katılmış, ciddileşmiş ve gülmeyi unutmuş yetişkinler olarak görür.

Tiyatroya İlgisi

Kışın herkes birbiriyle kartopu oynar. Aziz Nesin'in boyu kısa olduğu için büyük çocuklar onu kartopu gibi kucaktan kucağa atar. Sınıflarda soba olmadığı için ısınmak için koridordaki sobanın etrafına toplaşırlar. Bir akşam bir gösteri düzenlenir. Son sınıftan Mahir kend yazdığı şiirleri okur. Sonra Reşat nuri Güntekin'in Mark Twain'den esinlenerek yazdığı *Has Bahçe* adlı oyun başlar. Bunu seyrettikten sonra tiyatroya ilgi duyar ve hemen oyun yazmaya girişir.

Vahit

Coğrafya öğretmenleri Osman Nuri Bey dersini dinletmek için elinden geleni yapan bir öğretmendir. Çocukların dikkatinin dağıldığını anladığı an "Bir!" diye bağırır. Çocuklar o zaman ayağa kalkar. "İki!" diye bağırınca otururlar. "Üç!" diye bağırınca sola bakar, "Dört!" diye bağırınca da kahkaha atarlar. Bazen bunları karışık sırayla söylediği için çocukların kafaları karışır. Fakat sonunda dikkatleri tekrar derste toplanır.

Bir gün Osman Nuri Bey ödevini çok iyi yapmış olan başka sınıf öğrencisi Vahit'i dersi anlatması için davet eder. Vahit çalışkanlığıyla bilinir. Ancak sık ödev veren bir öğretmenin ödevleri okumadığını anlayınca ödevlerin arasına futbol yorumları eklemeye başlar. Normalde ödevleri okumayan öğretmen bunları okumaya kalktığında Vahit'in yazdıklarını görünce sinirlenir. Sonunda Vahit okuldan atılır. Aziz Nesin yıllar sonra onu bitpazarında eski bir dükkânda eski eşyalar satarken bulur. Ancak gördüğü adam eski Vahit değildir. Tıpkı Faris gibi yıldırılmış bir insandır.

Boks

Bir nedenden ötürü okul bir hafta tatil olunca adaya gider. Adada bir genç evlerinin bahçesinde boks çalışır. Bir gün bu gencin Şirzat ve diğer çocuklara da boks öğrettiğini görür. Onlara uzaktan baktığını fark eden Şirzat onu boks yapmaya davet eder. Bilmediğini söylese de çocuklar Şirzat'ın da bilmediğini söyleyerek ısrar eder. Mecburen kendisinden yaşça büyük ve daha uzun olan Şirzat'ın karşısına dikilir. Şirzat ona vurdukça karşılık vermek ister ancak boyu kısa olduğu için bir türlü yüzüne vuramaz. Şirzat sol eldivenini ona verse de işe yaramaz. Sonunda dayak yemiş hâlde oradan ayrılmak zorunda kalır.

Lakap

Galip amcasından öğrendiği şeyler sayesinde özellikle gramer dersinde sınıf arkadaşlarının bilemediği şeyleri çabucak bilir. Öğretmenin sorduğu en zor soruları bile kısa sürede cevaplar. Arkadaşları onun bildiği şeyleri üçüncü sınıfa kadar hiçbir yerde öğrenmediklerini söyleyince onlara bilgiçlik taslar. Bu

sefer arkadaşları ona kaç yaşında olduğunu sorarlar. On bir yaşında olduğunu söyler. Ancak arkadaşları buna inanmaz. Bu kadar çok şey bildiğine göre daha yaşlı olduğunu ima ederek ona “kart” lakabını takarlar. Bu lakap moralini o kadar çok bozar ki geceleri arkadaşlarının ona bu şekilde hitap etmemesi için dualar etmeye başlar. Ancak bu sayede en iyi savunmanın saldırı olduğunu öğrendiğini ve bunun mizaha yönelmesinde büyük payı olduğunu belirtir. O nedenle tüm mizahçıların önce kendileriyle alay ettiğinin altını çizer.

Geçmişteki O Abi

Darüşşafaka'nın futbol takımıyla İstanbulspor takımı okul bahçesindeki sahada maç yaparlar. Aziz Nesin'in gözleri maç boyunca üst sınıflardan olan Enver abidedir. Enver abi hem çok iyi futbol oynar hem de kendini göstermekten büyük haz alır gibidir. Bir okul gezisi sırasında arkadaşları yüksek bir yeri gösterip oraya tırmanıp tırmanamayacağını sorunca Aziz Nesin kendini ispat etmek için oraya tırmanır. Fakat tırmandığı yerden inemez. O zaman Enver abi gelir ve onu oradan indirir.

Yıllar sonra İzmit Kâğıt Fabrikasının kâğıt arzının piyasanın ihtiyacını karşılamaya yetmediği bir sırada fabrika bir dergiye reklam verince Aziz Nesin durumun abesliğini anlatan bir köşe yazısı kaleme alır. Fakat daha sonra fabrikanın müdürünün Enver abi diye hatırladığı Enver Atarifat olduğunu öğrenir. Buna üzüldüğü için onu ziyarete gider. Yol boyunca ona kendini nasıl hatırlatacağını düşünür. Fakat odasına girdiği an karşısında bambaşka birini bulur. Müdür Enver Atarifat soğuk bir adamdır. Onu öyle görünce oraya gittiğine pişman olur. Hiçbir açıklama yapmadan çıkıp gider.

Yıllar sonra bu hayal kırıklığını *Akşam* gazetesinde yazdıktan sonra Enver Atarifat ona bir mektup göndererek onun kim olduğunu bu yazıyı okuyana dek bilmediğini söyler ve Darüşşafakalı birçok gence yardımcı bulunduğunu ama bazen bu iyiliklerinin karşılığında zarar gördüğünü, onunla görüştüğü günlerde bu durum yüzünden canının yandığını, o yüzden kimseye çok sevecen davranmadığını açıklar.

Yavaş Yavaş Gelen Ölüm

Kasımpaşa'da, Cerrahpaşa'da ve Süleymaniye'de kaldıkları günlerde akşama doğru hava kararınca annesi pencere önüne oturup hastalık, kimsesizlik, yalnızlık ve annesizlikle ilgili türküler söyler. Babası gelene kadar lambayı yakmadıkları için Aziz Nesin o anlarda duvardaki nem lekelerine ve sıva kabartılarına bakarak insanlar ve hayvanlar hayal eder. Babası geldiğinde annesi lambayı yakar ve kapıyı gülümseyerek açar.

Fakat annesinin hastalığı ilerlediği için artık şarkı söyleyemez olur. Adada onun gibi veremli olanlara çare olsun diye eşek sütü içirmek, köpek eti yedirmek gerektiği konuşulur. Bazı veremliler gerçekten de bunları yapar. Ancak annesi bunların hiçbirini yapmamalarını ister. Sabahları sadece yumurtalı süt içer. Babası da annesinin iyileşmesi için her sabah dualar okur. Taze yumurta pahalı olduğu için cins tavuklar satın alır. Böylece Aziz Nesin'in en sevdiği eğlencelerden biri bu tavukların rengârenk civcivlerini yumurtalarından çıkarken seyretmek olur.

Dönüşüm

1920'li yılların ortaları toplumun dönüştüğü yıllardır. Aziz Nesin bu yıllarda kadınların kendilerini erkeklerle eşit gördüğünü ama eşitliğin koşullarını kazanamadan böyle hissettiklerini belirtir. Sık sık Avrupalılaşmak ifadesini duyar, buna eşlik eden bir kelime daha vardır; çarliston. Cumhuriyetten önce birbirlerine “monşer” diye hitap edenler daracık pantolonlar giyerken şimdi çarliston yani bol paça pantolon giyerler. Dans etmek isteyenler çarliston dansı eder. Valencia şarkısı “Ulan Ziya” diye duyulur ve söylenir. Bir akşam adadaki Şafak Gazinosu'nda önce varyete sonra çarliston yarışması olacağı duyulunca yoksul adalılar gazinoyu gören yüksek bir yere toplanıp pistte dans edenleri seyrederler.

Yumruk Üstüne Yumruk

Adadaki bazı varlıklı ailelerin çocukları babalarına beybaba diye hitap ettiği için Aziz Nesin'in annesi de ondan babasına böyle hitap etmesini ister. Ancak o, bundan rahatsız olur. Zira beybaba diye hitap edilen babalar kolalı gömlekle ütülü pantolon giyer, kırvat ve gözlük takar, ayakkabıları tozlukludur. Ancak kendi babası onlara benzemez.

Babasına beybaba diye hitap eden çocuklardan biri Haşim'dir. Haşim topunu adadaki çocuklarla paylaşır ama bisikletini paylaşmaz. Bir de babası kaptan olan Hasan vardır. Ne zaman Haşim'in

topuyla oynanacak olsa Hasan kaptan seçilir. O da top Haşim'in olduğu için kötü oynamasına rağmen onu takımına alır. Aziz Nesin, Hasan'ın kendisinden hoşlanmadığını bildiği için onunla muhatap olmak istemez.

Bir gün Hasan zorla Haşim'in bisikletine binince aralarında kavga çıkar. Diğer çocuklar bu kavgayı seyrederken Aziz Nesin Hasan'ı durdurmaya çalışır. Hasan bu sefer Haşim'i bırakıp ona saldırmaya kalkar. Aziz Nesin ne kadar uyarsa da fayda etmez, sonunda Hasan'ın burnuna bir yumruk indirir. Hasan'ın burnu kanamaya başlar. Bu sefer Hasan'ı yatırıp yumruk üstüne yumruk indirir. Arada onları ayırmalarını umarak çocuklara göz atar ama onlar seyretmekle yetinir. Sonunda Hasan kaçarak kendini kurtarır. Sonraki gün top oynayacakları zaman çocuklar Aziz Nesin'den kaptan olmasını ister. O da Hasan'ın yüzüne hiç bakmadan takımına onu aldığını söyler.

Onunla Fotoğraf Çektirmek

Tatilde ilk aşkıyla adada eskisi gibi zaman geçirmeye başlarlar. Beraber denize girerler. Pek konuşmazlar ama hep birlikte zaman geçirmek isterler. Tatilin son günlerine yaklaşırken okula başladıktan sonra kendi dünyalarına çekileceklerini düşünerek üzülür. Bir gün beraber yürürlerken yaz aylarında alaminüt fotoğraf makinesiyle fotoğrafçılık yapan komşularıyla karşılaşır. Beraber fotoğraf çektirirler. Adam fotoğrafı onlara verince Aziz Nesin fotoğrafa bakar, elini onun omzuna attığını, onun da onun beline sarıldığını görünce çok utanır. Fakat fotoğrafı okula götürüp arkadaşlarına göstererek sessizce övünmekten de kaçınmaz.

Beşinci Sınıf Başlıyor

Okula geri döndüğünde en büyük korkusu tekrar "kart" diye anılmak olur. Ancak ne kadar kaçınsa da çare olmaz. Bu yüzden bildiği birçok şeyi göze batmamak için bilmiyormuş gibi davranır. Bu sırada yüzünde uçuk çıkmaya başlar. Okulun doktoru yüzüne merhem sürer, uçuklar birkaç gün sonra kaybolur ama yine çıkar. Derslerde yaraların yeterince temizlenmemekten kaynaklandığı söylendiği için tedirgin olur. Zira kendisi titiz bir çocuktur. Yıllar sonra bu uçukların asıl sebebinin yeterli beslenememek olduğunu öğrenir.

Yeni Ev

Milli mücadele sırasında işgal güçleriyle iş birliği yapan ve cumhuriyetin ilanından sonra ülkeyi terk etmek zorunda kalan gayrimüslimlerin mallarına Emlak-i Milliye adı verilir. Babası ülkeyi terk etmiş olan Rumların bıraktığı bu evlerden birine yerleşir. Annesi ise hastalığı ilerlediği için hastanededir. Aziz Nesin izinli olarak eve gittiğinde yeni evlerinin bir asma ağacının altında olduğunu görür. Gizlice olgunlaşmamış üzümlerden yer. Gizlice yer zira olgunlaşmamış üzümleri yemek çocukluktur ve o on bir yaşındadır ama bir çocuk değildir.

Hatırlamak

Bir gün Fransızca kitabında gördüğü bir göz resminin aynısını daha önce Türkçe kitabında gördüğünü söyleyince arkadaşları ona inanmaz. Bahse girerler. Türkçe kitabını getirip karşılaştırırlar ancak resim dediği yerde yoktur. Birden sayfa numaralarını kontrol etmeyi akıl eder ve o zaman sayfalardan birinin koparıldığını anlar. Arkadaşları dediği resmi bulmuş ve bahiste ona kaybetmemek için sayfayı koparmıştır.

Babasız Olmanın Yükü

Rıfkı Bey derslerde mektup yazmayı da öğretir. Bir derste herkesten babalarına mektup yazmalarını ister. Tüm çocuklar olmayan babalarına mektup yazarken Aziz Nesin babası hayatta olduğu için ne yazacağını bilemeyip kalakalır. Her şeyden önce ona nasıl hitap etmesi gerektiğini sorgular. Düşünüp taşınıp annesini evlat edinen Salim Bey'e yazmaya karar verir. Mektup yazma işi tamamlanınca genellikle iyi mektuplar yazdığı için Rıfkı Bey onu tahtaya çıkarıp yazdığı mektubu okutturur. Mektubu okurken kendini ağlamamak için zor tutar. Sonunda ağlayınca Rıfkı Bey onun babasızlığın acısından dolayı ağladığını düşünür ve darüşşafakanın şefkat evi anlamına geldiğini ve nice babasız çocuğu okutup topluma eğitilmiş bir insan olarak kazandırdığını anlatır. Ancak bu seferki mektubunu beğenmediğini söyler. O ise okuduğu mektuptan ve sesinin titreyişinden suçunu anlayıp anlamadıklarını merak etmektedir.

Aziz Nesin bundan sonra babasına bir mektup yazar. Bu mektubu yazmasının sebebi babasını inkâr etmemek, ona baba diye hitap edebilmektir. Perşembe günü diğer çocuklar izinli olarak evlerine giderken ona amcasının geldiği haber verilir. Kapıya gittiğinde karşısında babasını bulur. Ona fanila ve yiyecek bir şeyler getirmiştir. Onunla sohbet ederken çiçekleri sulayan bahçıvanla kapıcının onların baba-oğul olduklarını anlamasından çok korkar.

Herkes Darüşşafaka'ya sadece babasız çocukların gittiğini bildiği için izinli olarak eve gittiğinde adeta saklanır. İlk yıl gururla giydiği üniformasını kimsenin görmesini istemez ama başka düzgün bir kıyafeti olmadığı için ondan başka bir şey de giyemez. Okula gitmek istemediği için babasına cumartesinin tatil olduğunu, derslere pazar günü başlayacakları yalanını söyler. Annesinin ağzından bir dilekçe yazıp Rıfkı Bey'e verdiği kimse şüphelenmez. Böylece okula daha çok gitmemeye başlar. Her seferinde yine okur-yazar bile olmayan annesinin ağzından yeni dilekçeler yazar. Babası neden gitmediğini sorduğunda onun bilmediği seküler bayramları sebep gösterir. Zaten hükümeti sevmeyen ve ülkenin iyice İslam'dan uzaklaştığını düşünen babası bunların hepsine inanır. Bir gün okula birkaç gün geç gidip tam kapısından eve geri döner ve babasına tatilin tam bir hafta olduğunu, onun yanlış anladığını söyler.

Tutumluluk

Ülke savaştan yeni çıktığı için çocuklara ve gençlere çok çalışarak ve tutumlu olarak zengin olabilecekleri söylenir. Bir gün Veli adlı öğretmenleri derste bir hikâye anlatır. Amerika'da çok fakir bir genç vardır. Bu genç sürekli iş arar ama bulamaz. Bir gün bir fabrikanın sahibinin odasına kadar çıkar ve iş ister ama patron ona verilecek bir işi olmadığı cevabını verir. Genç özür dileyerek odadan çıkar. Biraz sonra fabrikanın bahçesinde yürürken yerde bir şey görür ve eğilip alır. Onu pencereden izleyen patron hemen yukarı çağırır. Gence yerden ne aldığını sorar. Genç de paslı bir toplu iğne aldığını söyler. Patron, bir toplu iğneyi bile ziyan etmemesinden etkilenecek ona muhasebede iş verir. Genç çok çalışır, fabrikadan küçük bir hisse satın alır. Patron ona çok güvendiği için onu kızıyla evlendirir. Öldükten sonra da fabrikayı ona bırakır. Böylece o fakir genç Amerika'nın en zengin adamlarından biri olur.

Aziz Nesin bu tür hikâyelerin milyonların servetlerinin altında yatan kötülükleri örtmeye yaradığını ve savaştan çıkmış fakir bir ülkenin vatandaşları olarak kendilerine inandırıcı geldiğini ama aslında hiçbir gerçeklik payı bulunmadığını not düşer.

Onu Aramak

Bir cuma günü okula gitmek için evden erken çıkar ve Karaköy'e vardıktan sonra onun oturduğu Şişli'nin nasıl bir yer olduğunu merak ederek yürümeye başlar. Doğru gittiğinden emin olmadan Şişli'ye yürür. Sokaktan geçen birine Şişli'nin neresi olduğunu sormak ister ama onu görmeye geldiğini anlayacaklar diye çocukça bir korkuya kapılır. Sonunda birisine sorar ve yürüdüğü yerin zaten Şişli olduğunu öğrenir. Biraz sonra karşıdan onun geldiğini görünce inanamaz. Oraya neden gittiğini anlamasından korkarak saklanır. Karşı kaldırımdan onu bir süre takip eder. Bu, onu son görüşüdür. Geldiği yollardan ezgin bir şekilde tekrar geçerek Galata Köprüsü'ne varır. Okula gitmekten vazgeçmiştir. Eve dönüp babasına okulun bir hafta tatil edildiği yalanını söyler.

Okulda

Okula döndüğünde yatakhanedeki dolabının içinde babasının daha önce getirdiği yiyecekleri yemekte olan üç tane fare bulur. Okulla ve arkadaşlarıyla arası gittikçe açılır. Hozer diye andıkları bir öğretmenleri sınavı kaçırdığı için onu öğretmenler odasında sınava tabi tutar. Suyun nelerden oluştuğu, ne kadarının hidrojen ne kadarının oksijen olduğu gibi sorular sorar. Ancak o hiçbirini cevaplayamaz. Bu başarısızlıktan o kadar utanır ki yıllarca rüyalarında tekrar tekrar bu sınava girdiğini görür.

Havyar

Annesi hastaneden eve getirilir ama yataktan kalkacak kadar bile gücü yoktur. Havyar yerse iyi geleceği söylenince babasıyla birlikte havyar almak için Eminönü'ndeki pazara gider. Normalde babasının satıcılarla yaptığı pazarlıklardan çok bunalsa da bu sefer babasının sonuna kadar pazarlık etmesini ister. Zira havyar çok ama çok pahalıdır. Sonunda biraz havyarla eve dönerler. Annesi havyarın bir kısmını yemesi için ona ayırır ama o, tadını o kadar beğenmez ki zenginlerin bu kadar tatsız ve pahalı bir şeyi neden yediğini anlayamaz.

Çikolata

Annesi Haydarpaşa'daki mikroplu hastalıklarla mücadele için özel kurulmuş olan hastaneye yatırılır. Ziyarete gittiklerinde bir sonraki gelişlerinde getirmeleri için onlardan çikolata ister ama ucuzlarından değil, iyi olanlarından. Babası Aziz Nesin'e annesinin istediği çikolatalardan alması için para verir. Aziz Nesin annesinin ucuz olanla pahalı olan çikolata arasındaki farkı anlayamayacağını düşünerek ucuz olandan dört tane çikolata alır. Artan parayla da kendine çikolata alıp yer. Babasıyla hastaneye gittikleri gün annesi çikolatanın paketini görür görmez babasına pintiliği yüzünden istediği iyi çikolatadan almadığı için kızar. Babası çikolatayı kendisinin almadığını söylemez, kabahati üstlenir. Aziz Nesin o kadar mahçup olur ki bu vicdan azabını ömür boyu taşır.

Darüşşafaka'ya Veda Ettiren İyilik

Darüşşafaka'daki çocuklara sürekli olarak üstü kapalı veya açık şekilde başkalarının iyilikleri sayesinde iyi giyinebildikleri, iyi yiyebildikleri ve iyi okuyabildikleri belletilir. Bir gün Şükrü Bey derste eski bir Darüşşafaka mezununun her hafta okula kilolalarca elma ve portakal getirdiğini ve bunları bahçeye bir bez üzerine yayıp çocukların kapışmalarını seyrettiğini anlatınca bunun ne kadar saçma olduğunu düşünür. Zira kendisi böyle bir kapışma olsa asla katılmayacağından emindir.

Bir gece uykularından her yerin sallanmasıyla uyanırlar. Tüm çocuklar korkuyla kendilerini çıplak ayaklarla bahçeye atar. Bu, 31 Mart 1928'de Torbalı'da gerçekleşen depremdir. Depremden sonra Şükrü Bey ölenler ve yaralananlar için iyilik yapmaları gerektiğini söyleyerek sınıfta herkesten para toplar. Her çocuk izinden dönerken yanında getirdiği paraları okula teslim edecektir. Aziz Nesin de Şükrü Bey'in yarattığı duygusal havadan etkilenecek bir miktar para getireceğini söyler ama paraları yoktur. İlk çıktığı izinden sonra okula bir daha dönmez.

Ölüm

Annesi altı aydan sonra hastaneden eve getirilir ancak bir kemik yığınının dönmüştür. Bir süre sonra odanın içinde yürüyebilecek hâle gelir. Bir sabah rüyasında kara bir koça bindiğini anlatır ve kimseye duyurmadan babasına iki hafta sonra çarşamba günü öleceğini söyler. Aziz Nesin bunu babası başkasına anlatırken duyar.

Bir sabah annesi öksürdükçe ağzından kanlar gelir. Onu evden dışarı çıkarırlar. Çamların arasında dolaşıp geri döner. Evin içi kadınlarla doludur. Öğle olunca kadınların hepsi gider ama onu annesinin yanına salmazlar. İçeride konuşulanları öğrenmek için kulağına anahtar deliğine dayar. Annesinin babasına "Oğlum yatılı okulda okuyar ya, onun için gözlerim açık ölmüyorum" dediğini duyar. Okulu bıraktığını kimseye söylemediği için annesini kandırmış gibi hisseder. Üstelik okula gitmediği günlerde babasına daha fazla yalan söyleyemeyeceği için babasının bazı tanıdıklarında kalmış ve herkes ona güvendiği için kimse okulun tatil olduğuyla ilgili yalanını sorgulamamıştır. Tüm bunların sorumluluğu bir külçe gibi üstüne çöker ve okumak için kendine söz verir.

Annesi onu görmek istediği için odaya alınır. Komşu kadınlar odanın dışında beklemektedir. Annesinin yanında yalnızca babası vardır. Annesi ona bakıp gözleriyle güler. Bir şeyler söylemek ister ama dili dönmez. Zar zor nefes alır. Gözleri tavana sabitlenir. Onu tekrar dışarı çıkarırlar. Geceyi Neriman teyzenin evinde geçirmesi söylendiği için oraya gider.

Annesi öleceğini söylediği gün hayatını kaybeder. Babası sucudan tenekelerce su satın alır. Annesi ölmenden önce bunun için hazırladığı sabun ve lifle yıkanır. Her Müslüman'ın kendi cenaze masraflarını kendisinin karşılaması gerektiğine inandığı için evde kendisine ait olan tek şeyi, dikiş makinesini eşine sattığını, masrafların onunla karşılanabileceğini söylemiştir. Babası bu sözlere çok üzülse de bir şey diyememiştir. Aziz Nesin babasının sucuya ödemesi için ona verdiği parayı sebepsizce sucuya veremez.

Neden Yazıyor?

Aziz Nesin çocukluğunun birçok farklı kaynağı olan aşağılık duygusuyla ezildiğini, aşağılık duygusunun kimini yıktığını kimini de yukarıya iten bir güç olduğunu, kendisinin bu duygu sayesinde kendini denetleyebildiğini belirtir. Yaşadıklarının kendisini topluma borçlu hissettirdiğini, yazarak annesine, Galip amcasına, Rıfkı Bey'e ve yardımını gördüğü herkese borcunu ödediğini söyler. Sınıf değiştirerek rahata kavuşup öyle yaşamının kendisine göre olmadığını, "Her koyun kendi bacağından asılır" lafının insanlar için geçerli olamayacağını zira hiçbir insanın bir koyun gibi kendi bacağından

asılmadığını, her asılan insanla diğer herkesin de asıldığını, dolayısıyla birileri açken başkalarının doyamayacağını not eder.

TEMALAR

TOPLUM

Sınıf Aziz Nesin'in babası köyünden İstanbul'a göçmüş ve varlıklı ailelerin yanında çalışırken kendini dürüstlüğü ve çalışkanlığıyla kabul ettirmeye çabalamış bir adamdır. İyi konuşmaya duyduğu arzu özellikle eğitilmiş insanlar tarafından takdir görme isteğine işaret eder. Hayattaki temel hedefi sınıf atlamak olsa da bunu başaramaz. Kendi sosyal sınıfını kabullenemediği için kendi sınırlarını görmezden gelir ve kendinden borç isteyen kimseye asla olumsuz cevap vermez. Kendisine borçlu olan kişilerin çoğunluğunun eğitilmiş kimseler veya memurlar olması da bu yüzdendir. Yine aynı sebepten dolayı oğlu Aziz Nesin'i Osmanlı'da statü sahibi olan din âlimleri gibi yetiştirerek işçileşmesinin önüne geçmek ister. Nitekim Aziz Nesin'in bir çocuk olarak bu çatışmayı deneyimlediği anlardan biri Heybeliada'da ücret karşılığı odun taşıyan fakir çocukları gördüğü andır. Paraya ihtiyacı olmasına rağmen kendisinin bir işçi olmadığını düşünüp odun taşımak istemez ancak evin kızının da odun taşıdığını görünce kararını değiştirir ve onu etkilemek için çalışmaya başlar. Yani dünyevi kazançtan ziyade bir başkasının takdiri için emek sarf etmek onun için daha kabul edilebilirdir. Fakat okullar başladıktan sonra bu kızla aralarındaki sınıf farkı daha da belirginleşir. O, kıza öfkeyle yaklaşırken kız ona varlıklı ailelerde yetişmiş çocukların hiçbir şeyi umursamayan rahatlığıyla yaklaşır. O, kızın en ufak davranışından alınırken kız yumuşak tavrını hiçbir zaman bozmaz. Ancak bu kız sınıfsal farkın idealize edilmiş bir temsilcisidir. Zira Cerrahpaşa'da oturdukları dönemde komşuları olan konaktaki çocuklar hem sokak çocuklarına karışmaz hem de fırsatını bulduklarında tıpkı sokak çocuklarının yaptığı gibi ona saldırır. Hatta Aziz Nesin bir çocuk olarak ilk kavgasını bu konak çocuklarından biriyle yapmak zorunda kalır. Yani varlıklı ailelerin çocukları daima onun idealize ettiği kız arkadaşı gibi değildir.

Batıl inançlar Aziz Nesin'in kız kardeşi yeterli beslenemediği için bir kemik hastalığına yakalanır. Annesi onun iyileşmesi için onu komşuların söylediği gibi akşam ezanının okunmasına yakın mezarlıkta bir mezar taşının yanında bırakıp bir başkasının onu eve geri getirmesini bekler. Böylece ilahi olarak şifa bulacağına inanır. Babası Anadolu'da savaştayken de annesi yine komşuların dediklerine uyarak bir kuyuya gider ve eşinin hayatta olup olmadığını kuyuda gördüğü yansımalarından çıkarmaya çalışır.

Patriyarka Aziz Nesin'in çevresindeki hemen her kadın daima eşinden şiddet görür. Bazen komşu kadınların eşlerinden nasıl şiddet gördüklerini annesine anlattıklarına şahit olur. Babası bu kadınların eşleri gibi zalim olmasa da o da annesine eve akşam ezanından sonra geldiği veya peçesini yabancı bir erkeğin yanında azıcık kaldırdığı için hastanelik edecek şekilde şiddet uygular. Annesi de olaylara hemcinslerinin gözünden bakmaya yatkın değildir. Feridun adını vererek bahsettiği kişinin eşi iki erkek tarafından tecavüze uğradığını anlattığında annesi kadının duygularını anlamlandırmak yerine onu suçlayıcı bir tavırla yalnız bırakmayı tercih eder.

SAĞLIK

Hastalık Aziz Nesin'in annesi verem olduğu için uzun süre değişik hastanelerde tedavi görür. Doktorların tavsiyesiyle Heybeliada'ya taşınır ve orada mümkün olduğunca güneşten faydalanmaya çalışır. Ancak sonunda vefat eder.

POLİTİKA

Çatışma Aziz Nesin'in babası Anadolu'daki milli mücadeleye katılsa da milli mücadele başarılı olduktan sonra padişahlığın ve halifeliğinde kaldırılmasından memnun olmaz. Yeni rejimin Batılılaşma ve modernleşme adına tanıttığı her türlü yeniliği hiddetle reddeder. Hatta bu nedenle oğlunu okula bile göndermek istemez. Bir komşu çocuğun yardımıyla okula kaydolun Aziz Nesin ise babasının aksine yeni rejimin getirdiği yeniliklere kucak açar. Bunun en iyi örneklerinden biri şapka takma zorunluluğu getirildiğinde fesi savunan muhafazakâr arkadaşlarının aksine şapkayı savunmasıdır.

PSİKOLOJİ

Yabancılaşma

Aziz Nesin'in babası onu saygın bir din âlimi olarak yetiştirmek istediği için çocuk olduğu gerçeğini reddeder. Onun ne zaman oyun oynadığını öğrense ona onun bir çocuk olmadığını söyler. Aziz Nesin de akranlarıyla vakit geçirmeye, oyun oynamaya hatta çocukça olduğunu düşündüğü şeyler yapmaya daima çekinir. Galip amcasından ders almaya başladıktan sonra yetişkinlerle vakit geçirmeye ve onlar gibi düşünmeye başlar. Üstelik evde kendisine yüklenen çeşmeden su taşımak gibi ufak tefek sorumlulukları gerçekleştirirken başka çocukların böyle sorumlulukları olmadığını gördükçe hâinden utanır. Kendini dik yokuştan çıkmaya zorlanan atlara benzetmesinin sebebi de budur; çocukluğuna, hayatın sorumluluk dışındaki kısımlarına yabancılaşmıştır.

İzolasyon

Galip amcasından aldığı dersler sayesinde akranlarından daha bilgili bir çocuk hâline gelir. Bu durumu Darüşşafaka'ya başladığında daha da belirginleşir. O nedenle onun kadar bilgili olmayan arkadaşları ona lakap takarak onu kendilerinden ayırırlar. Aziz Nesin bu duruma çok üzüldüğü için bilgisini onlardan saklamak zorunda hisseder.

Suçluluk

Aziz Nesin sadece babasız çocukların eğitim gördüğü Darüşşafaka'da okumaya başladıktan bir süre sonra durumundan utanmaya başlar. Öncelikle, babası hayatta olduğu hâlde yokmuş gibi davrandığı için ona ihanet etmiş gibi hisseder. İkinci olarak, babası gittiği define arayışından geri döndükten sonra her eve gittiğinde babasını gördükçe babasız bir çocuğun hakkını gaspettiğine inanır. Zamanla okuldan soğur ve sonunda da terk eder.

Obsesyon

Aziz Nesin'in babası sınıf atlama hayalini gerçekleştirebilmesinin tek yolunun define bulmak olduğuna inanır. Bu yüzden nereye gittiğini söylemeden uzun süreler boyunca ortadan kaybolur. Bazen define bulduğunu ve kısa süre sonra zengin olacaklarını belirten mektuplar gönderdiği olur ancak Aziz Nesin'in annesi bu mektuplardan çokça aldığı için hiçbirine inanmaz. Babası ise define arama takıntısından ölene dek vazgeçmez.

DEĞİŞİM

Toplumsal dönüşüm

Cumhuriyet ilan edildikten sonra tekkeler kapatılınca daha önce saygın addedilen herkes, tüm tarikat üyeleri sıradanlaşır ve hayatın ıvrı zıvrıyla uğraşmak zorunda kalan basit işçilere dönüşür. Aziz Nesin bunu en derinden Galip amcası bir fabrikada işçi olarak çalışmaya başladığında hisseder. Galip amcası kısa sürede yıpranmış, her şeyi kuruşu kuruşuna hesap etmek zorunda kalan bir adama dönüşmüştür. Üstelik, o güne kadar kimseden ve hiçbir şeyden şikayet etmeyen bu adam ilk defa diğer insanların bencilliğinden şikayet etmektedir. Aziz Nesin onun bu yeni hâline çok üzülür. Aynı şekilde, şeyhin oğlunun okul önlerinde bekleyen sıradan bir seyyar satıcıya dönüştüğünü, şeyhin eşlerinden birinin alışverişe çıktığında her şeyin en kötüsünü pazarlık ederek satın aldığını gördüğünde şaşkınlık yaşar. Şeyhin diğer oğlu da tekkede öğrendiği illüzyonları sahne şovuna dönüştürerek Avrupa'da ünlü bir illüzyonist olur.

TARTIŞMA SORULARI

1. Aziz Nesin'in imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecine rastlayan çocukluğunda yolunun kesiştiği herkes bu büyük dönüşümden payına düşeni ait olduğu sosyal sınıfa göre almış kişilerdir. Özellikle Galip amcanın hikâyesinde somutlaşan tekke ve zaviyelerin toplumdaki işlevini düşünürsek, bu geçişin sosyal sınıf farklarının gündelik görünürlüğüne ne tür bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz?
2. Bu geçiş sürecinde itibar sembolleri de değişip dönüşür. Bu bağlamda, Aziz Nesin'in babasının bir erkek olarak toplumdaki itibar arayışıyla Aziz Nesin'in bir erkek çocuğu olarak itibar arayışı arasında ne gibi farklılıklar ve paralellikler kurabiliriz?